

Tanttaka taldearen azken bi estreinaldiak

ARGIA

Euskal Herriko Asteak

01798

Martxoak 3 - 25. Urteurrena

1976: GASTEIZ SUTAN

Caroline Phillips

"Gure kultura ez dugu behar adina ireki"

XIII. BLUES JAIALDIA

XV.HABANERA JAIALDIA

XVII.FOLK JAIALDIA

XIX.ANTZERKI IHARDUNALDIAK

XXI.ASTE KORALA

XVI.UDAZKENEKO KONTZERTUAK

GETXOKO KULTUR ETXEA
AULA DE CULTURA DE GETXO

Diseinua: antza S.A.L.

■ **Gorka Espiau:** "Akordioa ezin da ulertu nazio estatuaren ereduaren arabera" **9**

■ **Sarraski bihurtu zuten langile greba** **12**

■ **Caroline Phillips:** "Gure kultura ez dugu behar adina ireki" **29**

■ **Hausnarketarako bi tanta** **40**

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Gorka Espiau.	
Mikel Asurmendi	9
Sarraski bihurtu zuten langile greba.	
Daniel Udalaiz	12

EKONOMIA

Osasuna zaintzea enpresen ardura da.	
Daniel Udalaiz	19

EUSKARA

Ingelesa-euskara hiztegia Australiatik dator.	
Joxemi Saizar	22

GIZARTEA

Zelai lokaztuetatik pista irekira.	
Onintza Irureta	24
Javier Elorza: "Eibarrek beti izan du berezko dinamismoa".	
Erlantz Urtasun	26
Elkarriketa: Caroline Phillips.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Urak leundutako basatia.	
Nagore Irazustabarrena	38
Hausnarketarako bi tanta.	
Ainara Gurrutxaga	40
Orain Dela 30 Urte.	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	50
Ihesi	51
Bizia	54
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: Juan Gogorza	8
Kultura: Iñaki Larrimbe	35
Azkena: Iñaki Murua	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

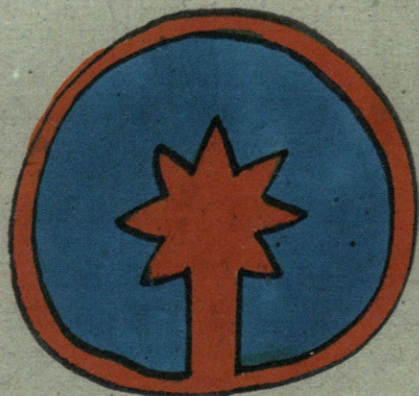
Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

*gizarte-ekintza
obra social*

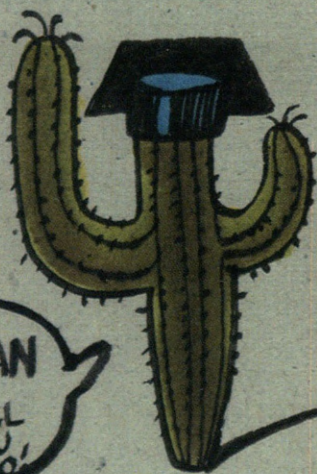
OREJA LEHENDAKARI?

GERNIKAKO ARBOLAREN
MUTA ZLOAK

LIZARRAROA

BONSAIAROA

EMAN
TA
ZABAL
ZAZU
KORO!

INTXAURRONDO
AROA

ACRICAKO

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
 Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA
 www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .16.400 pta./98,57 euro
 Ipar Euskal Herria . . .780 lib./118,92 euro
 Espainia16.400 pta./98,57 euro
 Beste atzerriak21.100 pta./126,81 euro
 Airez33.000 pta./198,33 euro

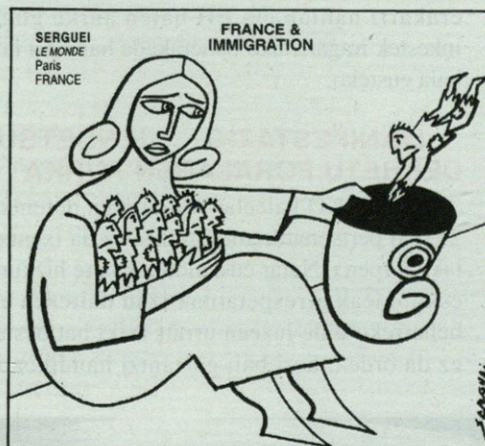
KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaina Taldeko partaidea da

■ Veenenbos, Suitzako "Neue Zürcher Zeitung" egunkarian

- Bush: Burugor jarraitzen badu, urpeko bat bidaliko diogu zibilekin.

■ Serguei, Frantziako "Le Monde" egunkarian

- Goian: Frantzia & Inmigrazioa.

Hiruko Txikian

REAL SOCIEDAD

Luis Uranga lehendakariak bere dimisioa aurkeztu ondoan argiki esan zuen: "Nik uzten dudán hau edonorentzat da gozoki". Eta haurtzaroan eza gututako Uranga, bere paparra, betaurrekoak eta gerri bueltatutik ez balitz, eza gutu ere ez nuke egingo. Eskolako pausagarriak jolastokian pareta atxikitzen ematen zuen koitadu hura bera da noski Real Sociadadeko hau. Eta oraingo hau haziagoa ikusten badut ere, orduan bezain tristea den irudipena daukat. Baina arrazoa du. Bere dimisioaren iragarpenaren ondorengok salatzen dute. Gallo, Astiazaran... Eta aurki Larrea ere gozokiaren xerka

dabiltza. Eta Zubieta Etxe Zuria bailitzan, hor ari zaizkigu jokalariek sartu ez eta golak zakuka hartzen eta biltzen ari diren garaian, egoera iraultzeko gauza direla esanez. Azkargorta ere prest da. Aspalditik karamelurik zupatu gabea Diario Vasco, ETB... Ibarretxe bera ere goxatzen saiatu da azpeitiarra Zubietako bidean. Baina Astiazaranek eta entrenatzaile britainiarrak jada Urangaren txupatxusari lehen hozkada eman diote. Kontratu blindatua. Dagoeneko Larrea ari da bazoka bila. Eta bazokarik ezean ez du parte hartuko ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

TERMO

TXANPONA

SIDERURGIAKO ERRALDOIA

Siderurgiako erraldoia jaio da. Aceralia, Arbed eta Usinor-en arteko bat-egiteak munduko altzairu ekoizlerik handiena sortu du. Ez ahaztu erraldoiak euskal "geneak" eta gure diruaren zati bat dituela. Komeni da jakitea munduko erraldoiak nola eratzen diren eta ondorioz, munduko kapitalismoak nola jokatzen duen. Aceralia Bizkaiko Labe Garaiak itxitako euskal enpresa siderurgikoaren eta Ensidesaren oinordekoa da. Aceraliak erraldoi horretan parte hartu du, Euskal Herrian eta Asturiasen milaka lanpostu suntsitzearen eta bere burua saneatzeko jaso zuen diru publikoaren lepotik. Eta kapitalismoaren zerbitzura dagoen gobernu orok lez, PPren gobernuak, behin lanpostu ugari suntsituta eta gure diruarekin siderurgia garbituta, pribatizatu egin zuen eta Luxenburgoko Arbed enpresari oso prezio baxuan saldu zion. Bertako arduradunek egun Euskal Herrian eta Espainiako Estatuan dauden instalazioak mantenduko dituztela diote. Ikusiko dugu. Denda den, lan zikina (AHVko instalazioak itxi, lanpostuak suntsitu eta beren onurarako altxor publikoa lapurtu) aldezturik egin zen ●

◆ DANIEL UDALAITZ

HAUTESKUNDEETAN GORA

HASI da maiatzaren 13ko gailurreranzko lasterketa. Hasia zegoen aspalditik, baina inork ez zekien lasterketa non amaitzen zen. Ibarretxe lehendakariak maiatzaren 13an jarri du helmuga. Eta gero geroak. Alderdien lasterketa zoroak eta ETak markatuko dute erritmoa, inoiz baino gogorrago aurreikusten dena eta inoiz baino emaitza ezezagunagoekin. Ajuria Eneranzko abertzale eta ez abertzaleen arteko lasterketa bizia izango dela dirudi eta Jaime Mayor Oreja eta Ibarretxetxeren arteko lehia gogorrean gauzatuko da. Abertzaleen arteko lehia ere ez da makal aurreikusten: EAJ-EA ezker abertzaleko boto preziatuak erakarri nahian eta EH haien aurka gogor inkestek iragarritako beherakada handiari nola hala eusteko.

MANIFESTAZIO JENDETSUA DEKRETU FORALAREN AURKA

IRUÑEKO kaleetan euskararen defentsan 25.000 pertsonatik gora biltzea ez da txantxetako lorpena. Nafar euskaldunek bere hizkuntz eskubideak errespetatuak izan daitezen egin beharreko bide luzean urrats txiki bat besterik ez da ordea, hori bai, garrantzi handikoa une

■ Kursaaen egindako udal bilkura.

honetan. Aurrerantzean, nafar euskaltzaleen korpus zabal eta atomizatu hori antolatzea izango da zereginetako, honek, aldiberean, indiferentzian dagoen nafar multzo handiaren aldeko tasuna irabazteko.

UDALBILTZA BIKOITZA

UDALBILTZAREN Aldeko Hautetsiek bultzatutako bilkura egin da Kursaaen, ekitaldia Udaltzaren batzar orokor gisa aurkeztuz. Luze joan daitezkeen kontsiderazio ugari gainetik, lehenbizi aipatu behar dena da igandeko ekitaldia ezin dela orain arteko Udaltzaren batzar orokor gisa hartu. Forma kontuak alboratuz, Udaltza bitan zatitu dela esan liteke. Nahi dena izan daiteke eta nahi dena egiteko

B A H E A

• Patxi Zabaleta, EHko zinegotzia Iruñeko udalean: "Horrekin guztiarekin loturik daude Ezker Abertzaleak Gasteizko Legebiltzarretik joatearekin, edo hauteskunde orokorretan ez aurkeztearekin, edo hauteskunde autonomikoetara autonomiaren aurka aurkezteko asmoarekin egindako hutsegite estrategikoak. Sakonean ETak su-etena hautsi izanarekin lotuak. Zergatik? Ezker Abertzalea eguneroko politikagintza xumetik at uztea taktika ukatzea delako, nahiz eta herrigintza edo nazio eraikuntza politika berbera besterik ez den. Konponbidea taktika mailatik atera eta ideologia mailan ipintzearekin, bakea subira

GERTATU BEHARREKOA

Josu Leonet eta Jose Angel Santos langileak izan dira ETaren jarduera armatuak utzitako azkeneko bi hildakoak. Atentatuak bereziki astindu du euskal gizartea. Dakigunez, halaber, ETak zinegotzi sozialista baten aurka zuzenean jo duen lehenengo aldia izan da. Tamalez, emaitza ezaguna da baina ez harrigarria, azken boladan izandako ETaren atentatu askok ere emaitza berdintsua -edo larriagoa- izan zezakeelako. Ohiko erreakzioak baino zabalagoak izan dira oraingoan, besteak beste, LAB eta EH ere oraingoan kalera atera direlako. Edozein eratan, atentatuak berez zaila duten jarduna areago zailtzen die aipatu bi erakundeei.

eskubidea dute iragan igandeko ekitaldiaren bultzatzaileek, baina begibistakoa da Kursaal-eko bilkura ez dela Bilbon egin zen lehen bilkura haren segida normala. Hartan, esparru abertzale guztiko zinegotziak ziren, oraingoan nagusiki EHkoak. Udalbiltza bakarra izateko sortu zen eta horrela izan ezean bere balioa -handia eta estrategikoa- galtzen du.

SENIDEAK ETA GUREAK ERAKUNDEEEK BAT EGIN DUTE

BI mila lagun inguru izan dira Senideak eta Gureak erakundeek Kursaal-ean irudikatu duten batasunaren lekuko. Senide presoaren arazoez arduratzen diren bi erakundeek batzar nazionala egin dute eta urteko lan ildo zehaztu. Bretai-

nia, Irlanda, Argentina eta Kurdistango senitar-tekoak, eta Espainiako Estatuko presoekiko sostengu komiteetako kideak ere izan ziren Kursaal-ean.

■ 2.000 senide bildu zen Kursaal-ean.

notasunarekin lotuz alegia, konponbidea bera ukatzen da, zeren eta horrek gatazka eten-gabekoa bihurtzen baitu. (...) Beste abertzaleekin batera independentzia lortzeko ahalegi-netan saiatu behar dugu. Baina lehenago demokrata guztien artean -abertzale eta ez aber-tzaleekin alegia- bide bakarra den autodeterminazioaren akordio estrategikoa adostu beharko dugu. Eta horretarako nahitaez bakearen oinarriak ipini beharko ditu akordio taktiko batek. Bitartean nola bategin? Betiko Ezker Abertzalea berrindartzeko baldin bada bai. Adorez eta irabazteko asmoz. Baina gaur eta hemen, politikan, epaile bakar-ra hauteslegoa dela jakinarenean ginean”.

■ X. Garcia Gaztelu.

IZPIAK

Xabier Garcia Gaztelu ustezko ETako zuzendari-tzako kidea atxilotu zuen polizia frantsesak Angelun hilaren 20an, ETak jarritako bonba- auto batek Martute-nen bi langile hil zituen egun berean. Atxilotetak sona handia izan zuen, poliziaren esanetan atxilotua ETako adar militarreko arduraduna baita. Horrez gain, atentatu askotan parte hartu izana leporatzen diote.

Jean Philippe Labade GALEko mertzenarioak aitortu duenez, Francisco Alvarez eta Miguel Plan-chuelo polizia ohiek diruz ordaindu zioten Javier Perez de Arenaza eta Tomas Perez Revilla errefuxiatuen aurka atentatzeagatik. Labade Espainian dago preso eta baliteke datozen egunetan Frantziara estraditatzeara. Bizitza osorako espetxe zigorra du aipatu bi errefu-xiatuak hiltzeagatik.

Iñaki Aldekoa EHko Aralar korronteko kideak, ezker abertzaleko erakunde berri bat s eratzeko sortu zen Batasuna prozesuan ez duela segituko jakinarazi du iritzi artikulua baten bidez. Ilusioz ekin ziola prozesuaren hasieran baina gaur egun ez duela baldin-tza egokirik ikusten azpi-marratu du.

DANI BLANCO

Bost urte

Bada denbora bat amasestuka gabiltzala. Eguneroko kontua bihurtu zaigu, oztopoz oztopo, aritu behar hori, zailtasunak bi aldeetatik paratzen zaizkigularik. Hala ere, bakoitzak berea ematen jardun behar du eta sasitarte horretan bidea aurkitu nahian gabiltza. Eman dezagun Udalbiltzarekin gertatzen ari dena, egoeraren adierazle bikain delako. Udalbiltzak zentzurik eta zereginik badu Euskal Herriaren nazio etorkizunean, kontsentsuan eta ekimen komunean oinarritzen bada izango da, eta ez bestela. Baina ikusten ari garena da EAJ-EA eta EHren arteko lehia-gune bihurtu dela, ABren lekua zein den garbi ikusten ez dudan bitartean. Eta ez hasi niri errua noren bizkar bota behar den adierazi nahian, zeren horrek ez du inolako balio praktikorik eta aspergarria da, benetan, bata bestearekiko, PP, PSOE direla, EAJ dela, edo EH dela, botatzen diren demasiak. Udalbiltzarekin gertatzen ari dena eredu da agerian uzten duelako batetik, ETak daraman bidearekin ez dela posible indarrak bildu eta honelako instituzio batean elkarlanean aritzea. Eta bestetik, indar abertzale handien arteko lehia garratza nabarmen uzten duelako nagusigoaren bila. Ez alde bata ez besteak ezin du Udalbiltza legitimatu zati garrantzitsu bat baztertzen badu, edo "gu bakarrik munduan" esan eta alde bakarreko aha-leginean murgiltzen bada. Eta lehia hori antzua eta interesatua iruditzen zaienek zer egin beharko dute? Bada palkorako sarrerak erosi, noski.

BATASUNA prozesuak ere badu lotura guzti honekin. Jakitera eman denez, 'Bateginez' ponentziak nagusitu dira, ustekabekorik gabe, egin diren bozketetan. Eta Arantza Urkaregik oso positibotzat hartzen bazuen egindako bidea, eta gehitu aurrera pauso erabakigarria eman dela erakunde komun batean biltzeko abertzale eta ezkerreko jendea, ez naiz ni iritzi berekoa. Alderantziz, irakurritakoak irakurri eta ikusitakoak ikusi, lerroak zuzen jartzeko akaso baliogarria izango da egindakoa, baina indar desberdinak bildu eta antolamen irekia, zabala eta gaurkotua eraikitzeko aldarrikatu asmoan, huts egin dela pentsatzen dut.

Nire ustez, 'Bateginez' ponentziak egoeraren ondorio dira, ETak bere itzal garratza zabaltzen duen egoeraren ondorio, eta horrek aukera gutxi ematen du ez bide berriak jorratzeko, ez hausnarketa ausartak egiteko. Betiere, nire iritzi, ez da diskurtsoa eta errealitatea egokitu eta uztartzeko aukera aprobetxatu, alderantziz, iruditzen zait sinplifikazioa eta abstrakzioa areagotu egin direla, nabarmen hainbat

alorretan: "gu" eta "besteak" definitzeko orduan, "besteak" gehienak etsaitzat hartzen direnean; lurraldetasunari lotutako arazoei ez zaie-nean aurre egiten; Aiurritik Ebroraino zabaltu nahi den antolamendu, egoera desberdinen eta sentimendu desberdinen gainetik salto eginez; edota independentzia ulertzeko modua, euskal estatua lortzarekin identifikatzen denean, alboratuz horrek berekin daramatzan inplikazio eta alde ilunak, gereziak sortan lotzen diren moduan. Eta azkenik, ETaren jardueraren aurrean praktikan ezikusiarena egitea proposatzen da, izkutatzuz haren hilketa samingarriek gizartearen sortzen duten ezinegona ezin dela saihestu eta ezikusiarena egitea ez dela neutrala inolaz ere.

Ez naiz ni EHri ETaren ekintzen gaitzespena eskatzen diotenen lerrotan sartuko. Hori ezin du egin historia jakin bati eta leialtasun batzuei zor delako. Baina ulertu behar du baita ere horrek bakardadea dakarrela, EHren proposamenak kontaminatuak jaiotzen direla, zeren beste guztioi ezinezkoa gehienetan eta oso zaila beti egiten zaigu elkarlanean aritzea posizio hori mantentzen duen bitartean, hau da, ETak bere jarrera, batez ere su-etenen amaieratik gauzatu dena, aldatzen ez duen bitartean.

ETA gakora heldu gara. Bada, kit alferrikakoa dela esango dudana, beste askori gertatzen zaion moduan, baina esan beharra dago hala ere. Su-etena behin egin bada, birritan ere egin daitekeela uste du hipotesien alorrean beti ere-. Baina hori ez da inportanteena. Garrantzitsua da su-etenen ez lukeela ezertarako balioko baldin ez bada ulertzen gizarte zibilak ez duela lortuko hemezortzi hilabetetan, ETak hainbeste urtetan lortu ez duena eta lortzen ari ez dena. ETak egun batean,

bere kabuz halabeharrez, aldarrikatuko balu su-etan berri bat, ez luke oinarri sendorik edukiko bere luzapenari buruz -bost urte, adibidez?- baldin ez bada barne adostasun tinko bat mamitu. Irlandan edo Saharan badirudi barne kontsentsu hori bazegoela abiapuntuan. Noski, horrek ETA gizarte zibilarekiko bigarren maila batean kokatzea suposatuko luke, eta horrek badirudi zorabioa eragiten duela. Baina gauzak horrela daudela iruditzen zait.

Hara, oraintxe jakin dut EAEn maiatzaren 13an egingo direla hauteskunde aurreratuak. Bada, iruditzen zait aurrean esandakoak ez daudela lekuz kanpo egoera honetan. Bestalde, orain izan dezakegu aukera jakiteko ea "zenbait eta okerrago, hobe" ala "zenbait eta okerrago, okerrago" izango den ●

JOXE LACALLE

Juan Gogorza
Batzarreko kidea

"Arantza Urkaregik oso positibotzat hartzen bazuen egindako bidea, eta gehitu aurrera pauso erabakigarria eman dela erakunde komun batean biltzeko abertzale eta ezkerreko jendea, ez naiz ni iritzi berekoa"

Ibarretxe lehendakariak Kursaalera ekimena burutu ostean eta Erkidego honetan deitu hauteskunderen eguna ezagutu aitzin bildu ginen Elkarriko Gorka Espiaurekin. Elkarriren Bake Konferentziak eta hauteskunderen urte gakoa iragarri dute gure politikan.

“AKORDIOA EZIN DA ULERTU NAZIO-ESTATUAREN EREDUAREN ARABERA”

Bakerako prozesua gainbehera joan dela ikusirik Bake Konferentzia eratzen hasi da Elkarri. Konferentzia honen beharrak ez ote du gatazkaren beste fase luze baten aurrean gaudela adierazten?

Gure ustez, ziklo berri baten atarian gaude, baina oraindik ez dakigu ziklo berri hau nolakoa izango den. Bi egoera aurreikusten ditugu: biolentziaren espiralean beste pausu bat emateko arrisku-egoera edo Lizarra-Garaziko Akordioaren osteko fase baten jarraipena gertatzea. Krisi egoera batean gauden arren, elementu berri batzuk jorra daitezkeela ikusten dugu. Iraganen abian jarri genituen ekimenak baliatzeko unea da, bestela beste fase luze batean sartuko gara, eta berean elementu zaharkituak errepikatzen hasiko dira berriz ere. Mementoa oso delikatu eta inportantea da. Horregatik berarengatik kokatu dugu une honetan Bake Konferentzia. Konferentzia oraindik indarrean dauden potentzialtasunak baliatzeko tresna izan dadin nahi dugu.

■ **Elkarrizketarako metodologia ez da aski garatua, ezta Lizarrako Akordioa sinatu zutenen artean ere, antza.**

Ez. Elkarrizketarako metodologia ez da nahiko garatu. Konferentziaren xedea, batetik, krisi egoera honetan aukerako eremu bat sortzea da -oso inportantea uneon-, eta bestetik, metodologia adostu bat eratzea. Lizarrako Akordioak ez zituen bere printzipioak aski argi zehaztu, eta ez zuen metodologia nahiko garatu ere. Printzipioak eta metodologia areago landu nahi ditugu lehenbizi, hurrengo fase batean edukinak landu ahal izateko.

■ **ETAren su-eten garaian, printzipioetan indefinizioak eta bake prozesuaren aurretiko prozeduretan edukin**

DANI BLANCO

■ “Kontziente gara ekimenak Elkarriren etorkizuna markatuko duela”.

“inposatuak” izan zirela diozue. Konferentzia honek bake prozesuaren ezina erakutsi eta ekimenak berak Elkarriren etorkizuna zalantzan jar dezakeen posibilitatea hausnartu al duzue?

Erabat kontziente gara ekimen honek Elkarriren etorkizuna markatuko duela norabide batean zein bestean joateko. Elkarriren ekarpena horretan datza, ordea. Elkarrirentzako errazena litzateke paisaia politikoaren beste eragile bat izatea, baina gure mugimenduen berezitasuna gure ekarpena denboran mugatua izatean datza. Herritarrek egoera politiko larriaz jabetu dira eta blokeo egoera honetatik ateratzeko, hau bezalako ekimen bat beharrezkoa zela ikusi dugu. Ekimenari buru-belarri ekinen diogu eta ondorioak eta balorazioak egin ostean, gure etorkizuna argituko delakoan gaude.

■ **Konferentzia PP, PSOE, UA edota HBren presentziarik gabe hasiko da. Mahai-hankamotza hasteko?**

Hasteko, guk ez diegu alderdi politiko-ei inolako jarrera hartzeko eskatu. Horregatik uste dugu ezin zaiola ezetzik eman oraindik gauzatu gabe dagoen proposamen bati. Beraz, une honetan Konferentziari babesik eman ez dioteneke baliteke beren babes osoa ematea udaldian, orduan eman-go baitugu gure proposamenaren berri. Baliteke orain oztopoak jarri dituztenek orduan ontzat ematea, edota alderantziz. Udaldian Bake Konferentzia hau beste perspektiba batetik ikustea espero dugu.

■ **Diozunagatik, Elkarrik ez ditu oraindik bere karta guztiak mahaigainean ezarri.**

Hasiera batean, gure ekimenaren berri helaraztea eta ekimen irekia dela adieraztea izan da inportantea. Udan erabakiko

da zein alderdik parte hartuko duen prozesuan. Ordura bitartean, metodologia landu nahi dugu eragile guztiek parte har dezaten, garbi utziz partehartzeak ez duela esan nahi denek mahaiaren alde berean egon behar dutela. Irlandako prozesua Gerry Adams-ek eta David Trimble buruz-buru hitz egin barik abiatu zen, baina komunikazioa izan zen haien artean. Metodologia berriak landu nahi ditugu elkarriketa ezberdinak gauzatu ahal izateko. Gure kartak ditugu eta bere garaian jarriko ditugu mahai gainean.

■ **Ibarretxe lehendakariak 3.000 pertsonaren atxikimendua jaso zuen Kursaaletan eta Elkarrik 3.000 kolaboratzaile behar ditu Bake Konferentzia aurrera eramateko. Elkarri eta lehendakariak, agidanez, hurbil daude une honetan.**

Zortzi urte hauetan denetarik entzun dugu: ETA eta HBren hurbilekoak garelako, EAJ, EA edo IU-EBren ingurukoak, baita PSE-EEkoak ere bai. Orokorrean positiboa da hori horrela ikustea, hainbeste ikuspuntu ezberdinetatik kritikak jasotzea onuragarria da. Horrek geure bidea urratzen ari garelako adierazten du. Une honetan, egia da, Elkarriren hainbat mezu edota ideia eta lehendakariarenak nahiko antzekoak edo parekoak dira.

Guk azkeneko kritikak jaso ditugu, berauek hausnartu eta galdera hauxe egin ere. Nor aldatu da? Hau da, Elkarriren mezua moldatu egin da zortzi urte hauetan edo Ajuria Enean dagoen lehendakariaren mezua aldatu al da? Gure ibilbidea aztertzen bada, argi eta garbi ikusten da gure bide propioa garatzen ari garelako. Bide eta une honetan lehendakari hau (edo beste une batean, beste alderdi bateko lehendakari bat) aurkitzen badugu, hori gure lanaren emaitza da, baita helburua ere aldi berean. Gure bidean ahalik eta jende gehien eta inportanteena aurkitzea da gure erronka.

■ **Bideak bide, PPk eta EHk ia ez dute erantzun; PSE-EE izan da aldiz Bake Konferentzia eta Kursaaletako lehendakariaren ekimena "batera" diseinatu**

■ **"Elkarriren hainbat mezu edo ideia eta lehendakariarenak nahiko antzekoak dira gaur egun".**

izan zela esan duena. Antza, gakoa hori dago hasiera batean.

Inolako dudarik gabe, guretzako alderdi sozialistaren betebeharrak funtsezkoa da. PSE-EEK elkarriketa politikoa- ren aldeko apustua egiten badu, PP baka- rrik geldituko da. Kontziente gara bere aldetiko beherahalako atxikimendua lor-

□ **"Irlandako bake prozesutik ikas daitekeen gauza inportanteena subiranotasunaren kontzepzio berria da"**

tzea oso konplikatu dela. Alderdi sozia- listaren barruan hainbat jarrera daude, egoera zaila eta gogorra bizitzen ari da, eta egoera pertsonalek oso baldintzatzen dute jarrera hartzea.

Hala ere, gauzak alda daitezkeela uste dugu. Nahiz hauteskundeak tartean izan guk tinko lan egingo dugu alderdi sozia- listak Konferentzian parte har dezan. Bere kritikak jaso ditugun arren, ez dugu baztertzen inola ere PSE-EE prozesuan egotea. Adierazpen publiko horiek egin ostean haiekin egon gara eta Bake Konfe-

rentziari begira dena irekia dagoela esan dezakegu.

■ **Gatazka hartzen ari den dimentsioa ikusita, ez duzue "zeregin politikoetan" erortzearen arriskua sumatzen?**

Konferentziaren proiektua erabat bateragarria da abertzaleen arteko akordio batekin. Orain, printzipioetan eta metodologian oinarritutako elkarriketa bat planteatzen ari gara, hori da bake prozesu bat bideratzeko ezinbesteko tresna. Hasieran hainbat alderdi politiko- en artean dinamika sor daiteke, hori berez oso positiboa litzateke, nahiz gure proiektua haratago doan. Hasieran, ziur aski, alde biko akordioak beharrezkoak izango dira, abertzale munduko alderdien artekoak lehenik eta abertzale eta abertzale ez direnen artekoak gero. EAJ, EA eta EHk edukin politikoez hitz egitea eta gure zeregina bateragarriak iruditzen zaigu.

■ **Tira, elkarriketa hori Lizarrako Akordioarekin jarri zen abian. Hasteko eta behin, zer falta da alderdi aber-tzaleen arteko elkarriketa sendo bat gauzatzeko?**

Lehenbizi jarrera irekiago bat alde guztietatik. Oraindik ez gaude ohituta elkarriketa politikari ekiteko. Inkomunikazio garai luzeak eta honen ondorio izugarriak bizi ditugu gure herrian. Lizarrako Akordioa lehen saiotzat jo behar dugu, ekarri eta erakutsi zituen alde positiboetatik eta ez hain positiboetatik ikasi behar dugu.

■ **Azaliezaguzu irakaspen bat?**

Esan bezala, Bake Konferentzian garatu nahi dugun eztabaida printzipio eta metodologian kokatu nahi dugu, eremu horiek landu. Bestela, nahiz hasieran etekin politikoez mintzatu eta akordioak lortu, eztabaida etekin politikoen eremuan sartzen denean interpretazio ezberdinak egiten dira. Hori gertatu zen Lizarran.

Guk orain prozesu hura -Lizarra edo antzeko beste bat- berrabiarazi behar dugula diogu, ordenagailua bezala-. Hau da, lantzen hasi eta une batez blokeatu

DANI BLANCO

zen prozesua, printzipio eta metodologian finko batean oinarritua berrabiarazi behar dugu orain. Lizarrak markatu zuen bideak oso inportantea izaten segitzen du.

■ **Alderdi abertzaleak berak ez dira subiranotasun kontzeptuaren inguruan ados jartzen. Irlandan bake prozesuak aurrera egin du, irakaspenik jaso ahal duzue prozesu horretatik?**

Irlandako bake prozesutik ikasi daitekeen gauza inportanteena -nire esperientziaren arabera- subiranotasunaren kontzeptzio berria da. Irlandako bake prozesua ezin da kontzeptu zaharren bitartez ulertu. Bestela, Sein-Fein edo IRA bezalako mugimenduak hainbat urtetan helburu batera iristeko borrokan izan ondoren, nola sartu ote da bake prozesu eta akordio batean? Sinatu duten akordioan lurraldetasuna eta autodeterminazio eskubideak nahiko zehaztuta daude.

■ **Non dago gakoa?**

Gakoa da eskubide horiek perspektiba berri batetik aztertuak izan direla. Hau da, subiranotasunaren edota identitatearen gatazkak burujabetasun eta autodeterminazio kontzeptzio berri bat aurkitu behar ditu. Irlandan bide bat aurkitu dute horretarako, eta Euskal Herrian beste bat aurkitu beharko dugu. Hau da, bideek edo prozedurek tokian tokiko egoerei egokituak izan behar dute. Toki bakoitzean oso egoera konplexuak bizi dira egun. Premisa bat dago, akordioa ezin dela ulertu estatu-nazioaren ereduaren arabera. Hortxe dago gakoa.

■ **Zehaztuko al diguzu pixka bat gehiago puntu hori, mesedez?**

Lehenbizi, prozesua printzipio komunetan oinarritzen bada, gatazkaren ebazpena euskal biztanleek erabaki behar dute. Aldi berean, lurraldetasuna eta autodeterminazio printzipioak malgutasunez ulertu behar dira. Egoeraren arabera tresna politikoak topatu behar ditugu akordio bat aurkitzeko. Esaterako, Irlandan autodeterminazio eskubidea jaso da akordioan baina oraingoz Londresetik tutelatua izaki. Autodeterminazio printzipioa errespetatzen da, eta lurraldetasuna kooperazio tresnak garatzearen bidean planteatzen da. Perspektiba berri honetatik, Euskal Herrian ere irtenbide berriak aurki daitezke. Lurraldetasunen eta soberanien arteko harremanak eta subiranotasuna nork eta

KIMU BERRIA BAKEAREN ALDE

Bilbon jaioa izanagatik Algortarra gisa azaldu zaigu. 28 urte ditu.

Kazetaritzan lizentziatua da.

SOS Balkanes erakundearen arituan osten 'elkarriketa eta akordioaren alde' dabil buru-belarri.

Elkarrik hiru arlo lantzen ditu bereziki: gizarte eta herri mailakoa, alderdi politikoena eta nazioartekoa. Berak hiru esparruak koordinatzen ditu. Bestalde, nazioarteko harremanei buruzko doktoradutza-tesia burutzen ari da.

nola eta zein perspektibatik erabaki daitekeen planteatzen dago gaur egun. Arlo asko aztertu gabe dago baina, esan bezala, nazio-estatuaren ikuspuntutik aztertu gabe. Espainia eta Frantziaren estatu-nazioen perspektiba eta euskal estatu-nazioaren perspektibatik ez dago irtenbiderik.

■ **Azkenik, gutxi-asko gatazkan dihar-**

duten eragile gehienekiko pertzepzio bat garatu duzue. Zer pertzepzio duzue ETArekiko? ETA errezeptiboa al da?

ETAk gure gizartean gertatzen ari dena segitzen du -gure ekimenak barne-, bere agirietan agertzen duena baino segimendu gehiago egiten dio euskal gizarteari. Hone-lako ekimenek eragina dute eremu guztietan, eta ETArengan ere eragingo du. Bake Konferentzia guk nahi bezala garatzen bada, bai PP bai ETArengatik ez da oharkabean pasako, estrategia berean mantentzen direla esan arren. ETArene errealitatearen alde ezezaguna desestali behar dugu eta bere ideiak Bake Konferentzian defendigarriak direla erakutsi. ETAk ikusi behar du bere ideiak mintegi horretan eztabaidatzen ari direla eta posible dela bere egia zati hori akordio baten barnean sartzea. Hori lortzen badugu ETAk zaila izango du -eta beste eragileek ere- ekimen honen aurrean ondoriorik ez ateratzea. ●

◆ MIKEL ASURMENDI

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezereen beharretara egokituz,
*Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...*

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

SARRASKI BIHURTU

Aste honetan bertan, martxoaren 3an, betetzen dira 25 urte Gasteizko sarraskia izan zenetik. Galiziako Presidente den Fraga Iribarneren agindupean ari zen Espainiako poliziak bost langile erail eta hainbat langile zauritu zituen bala bidez. Ondorio lazgarri horiek eragin zituen eraso basatiak langile batzuen aurka jo zuen, hain zuzen ere, lan arloko aldarrikapenen alde deituriko greba orokorrarekin bat eginez Zaramaga auzoko San Frantzisko elizan batzar orokorra egin nahi zuten Gasteizko langile babesgabeen aurka. Erreportaje honetan, gasteiztar batek poliziari grabatutako elkarriketaren transkripzioa eskaintzen dizuegu. Halaber, greban parte hartu zuen Imanol Olabarriari egin diogu elkarriketa.

Testua: Daniel Udalaiz

■ Jende andana bildu zen hildakoen elizkizunetan, Gasteizen.

Martxoaren 3an 25 urte beteko dira Gasteizko langileen greba orokorra eta poliziaren eskutik eragindako sarraskia gertatu zenetik. Garai hartan Barne Ministroa eta gaur egun, PPren ordezkari gisa, Galiziako Xuntako lehen-dakaria den Fraga Iribarneren agindupean poliziak benetako balak erabili zituen inolako babesik gabeko langileen aurka,

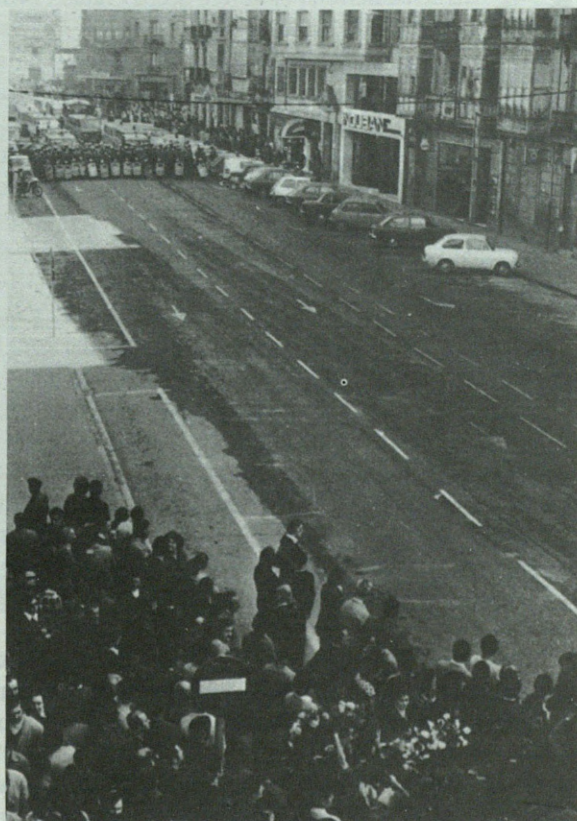
eta bost langile erail eta ehundik gora zauritu zituen. Gasteizko langileek, beren batzorde ordezkarien bidez, greba orokorrerako deialdia egin zuten laneko aldarrikapen jakin batzuen alde, eta langileek nahiz hiritarrek orokorrean guztiz modu zabalean egin zuten bat deialdiarekin.

1976ko martxoaren 3ko arratsalde hartan batzar orokorra egitekoak ziren Zaramaga auzoko San Frantzisko elizan,

ITEN LANGILE GREBA

■ Hileta elizkizunen ostean, polizia eta bertaratu zen jendea aurrez aurre izan zen Gasteizko kaleetan (eskuinean).

QUE SE VAYAN

grebaren ondorioak aztertzeko. Batzarra hasi baino minutu batzuk lehenago, eliza guztiz jendez beterik zegoela, poliziak inguratu egin zuen eta bere armak erabili zituen jendea sakabanatzeko. Poliziak berak aitortutakoaren arabera, 1.000 tiro baino gehiago egin zituzten. Onartu egin zuten ekintza hura erabateko sarraskia izan zela. Horrela ageri da Gasteizko hiritar batek poliziaren uhinetan sartuz lortutako grabaketa batean. Grabaketan, sarraski aurretik, bitartean eta ondoren polizien artean izandako elkarrizketa entzun daiteke. Romualdo Barroso, Francisco Aznar, Pedro Martinez Ocio, Jose Castillo eta Bienvenido Pereda izan ziren erail zituzten langileak.

Irakurleak, erreportaje honen beste zati batean, polizien arteko elkarrizketa hori irakur dezake. Erabateko agiri historikoa bihurtu den zinta horretako grabazioa transkribatua baitago.

GREBA. Grebaren jatorria lan-hitzarmenen negoziaketarako plataforma izan zen. Hiru oinarri nagusi zituen: 5.000 eta 6.000 pezeta (200 eta 240 liberra) bitarteko soldata igoera, denentzat berdina; astean 40 edo 42 orduko lanaldia, hilabeteko oporrak, zubiak eta ogitartekoa jateko ordu erdia; gizarte arloko hainbat hobekuntza, hala nola erretiroa 60 urterekin edo %100eko ordainketa, istripu edo gaixotasunak izanez gero.

Plataforma hau ia Gasteizko enpresa guztietan eratu zen Gasteizko enpresa guztietan, nahiz eta modu uniformeaz ez izan. Plataforma aurrera eramateko Gasteizko langileen koordinadora bat eratu zen, lantegietako batzordeetako ordezkariekin osaturik, hainbat talde politikoetako ordezkariak eta bestelako independente batzuk bilduz. Batzarra (langileena, bateratua, herritarra, langabezian zeuden langileen emazteena, auzoetakoa) izan zen borroka aurrera eramatea ahalbidetu zuen bidea.

Gatazka urtarilaren 9an sortu zen

□ Gasteizko grebak langileen indarra eta burgesen indarra jarri zituen jokoan

Forjas Alavesasen, eta gero Mevosa, Aranzabal, Gabilondo, Ugo, Apellaniz, Areitio, Orbegozo, Cablenor, Talleres Velasco eta Industrias Galicasen jarraitu zuen, ondoren beste batzuk gehitu zitzaizkien, egun batzutan lanik egin gabe eta beste batzutan lanean arituz. Gatazka zortzi astez luzatu zen. Lehe-

nengo astean Sindikatu Bertikalaren aurkako borroka izan zen, eta hango zinpekoen eta bitartekoaren dimisioak eragin zituen. Batzar orokorrak batzorde ordezkaria eratu eta izendatu zuen bere bozeramaile gisa aritzeko. Bigarren astean batzar guztiek erabat onartutako borrokarako kontsignak bateratu ziren: soldaten izotzaldia haustea; sindikatu bertikalaren aurka, langileen benetako ordezkariak negoziatzea; inolako kanporaketarik, atxilotetarik edo aurkako neurririk ez izatea.

Hirugarren astean patronala eta polizia gogor saiatu ziren langileen batzorde ordezkariaren izen ona galarazteko ahaleginetan. Laugarren astea, legezkotasunaren aurkako astea izan zen. Enpresek uko egin zioten langileek aukeratutako ordezkariekin hitz egiteari, legalak ez zirelako, eta eskaintza berriak egin zituzten dagoeneko langileek arbuaiatuak zituzten sindikatu bertikaleko ordezkariak. Bosgarren astean lehen erasoaldi garrantzitsua egin zuen patronalak, hainbat langileren atxiloteta eraginez. Larun-

■ "Hau sarraski bat izan"

Batzarrek berretsi ondoren, greba erabaki zen 1976ko martxoaren 3rako. Goizean goizetik lan-uztea erabatekoa izan zen Gasteizen. Prentsa ofizialak berak onartu zuen lan-uzteak lantegien %80an izan zuela eragina, eta ikasleek eta merkatariek ere deialdiarekin bat egin zuten. Poliziak gogor eraso zien goiz-goizetik edozein eratako manifestaldiei. Arratseko bostetan Zaramaga auzoko San Frantzisko elizan batzar nagusia egiteko deialdia zegoen. Eliza, ordu hori baino askoz lehenagotik, erabat gainezka bete zen, eta poliziak bortizki inguratu zuen eliza guztia 16:55ean, eta gero langileen irteera oztopatu zuen sarraskia gauzatzeko. Ondoren etorriko zen errepresioaren iragarpena zen. Errepresioaren ondorioz ehundik gora zauritu eta bost langile arabar erailda gertatu ziren: Romualdo Barroso, Francisco Aznar, Pedro Martinez Ocio, Jose Castillo eta Bienvenido Pereda. Lehenengoa metrailatua izan zen leiho batetik atera nahian ari zela. Bigarrenak bala bat jaso zuen buruan, lasterka joan zen elizatik urruntzeko, eta metro batzuetara zerraldo erori zen. Antzeko zerbait gertatu zen hirugarrenarekin. Beste biak handik egun batzuetara hil ziren poliziak elizan eragindako zaurien ondorioz.

Espainiako Gobernuak ez zuen denborarik galdu sarraskiaren azalpen ofiziala emateko. Garai hartako Segurtasunaren zuzendari nagusiak, Victor Castro San Martinek, honela zioen Bilbon egindako prentsaurreko batean: "Gasteizen gertatu dena jende andana batek hiriaz jabetzeko egindako ahalegina izan da. Goizean goizetik hasi ziren kaleak mozten, argiak lurrera botatzen eta ordena publikoko indarrak oso estualdi larrietan jartzen. Une jakin batean, ordena publikoko indarrek, ia gainezkatuak zeudela, suzko armak erabili behar izan zituzten, beren buruak babesteko bidezko defentsan".

Azalpen ofizial hori guztiz gezurtaturik geratu zen, Gasteiz-

ko hiritar batek, sarraskia gertatzen ari zen bitarte horretan, poliziaren irratia egindako grabaketa batean. Grabaketa hau erabateko agiri historikoa bihurtu da, eta gaur egungo gazteek ez dutelarik ezagutzen. Zinta horren zati garrantzitsuenak eskaintzen dizkizuegu, hitzez hitz jasota.

"JENDEA BALDIN BADAGO, ERASO GOGOR"

- Dirudienez, San Frantzisko inguruan, jende gehiago dago zer egingo dugu? Txanda.

- Jendea baldin badago, eraso gogor. Txanda.

- Baina kontuan izan, sakristian sartuko direla. Txanda.

- Noski, gertatzen dena da oraindik ez ditugula agintzen horiek; edozein modutan, gauzak dauden bezala, sar daitezke. Txanda.

- Beno, zuk hala badiozu, ados?

- Ados. Txanda.

- (...) Goazen erasora... Charlyk Charly 1-i. Txanda.

- Alde eginarazi jendea ahal duzuen leku guztietatik. Txanda.

- Jakinaraztera noa. Txanda.

- Aurrera Charly. Txanda.

- Elizan sartzerako noa. Txanda.

- Ondo da. Txanda. Jakinaren gainean geratzen naiz.

- Aurrera J.2. Txanda.

- Ez gara sartu uste genuen lekutik, sarrera faltsua delako. Txanda.

- Beste gauza bat, Charly, eskatu ezazu zuk dakizun batenen hori, ze orain, ziurrenik, ezkutatu egingo baitzaizkigu, digute ezer botako, eliza barruan sartuko dira harririk berririk gabe.

- Ondo da. Baina, zenbat jende dago? Txanda.

- Ez dakit, oraindik ez dakit, ez dut ikusi: baina oraindik beraiek inguratzen ari naiz. Txanda.

- Beno, nolanahi ere, itxaron pixka bat, buruarekin egingo behar dut, eta ikus dezagun zer esaten duen. Txanda.

- Tira J.2. hitz egin esandakoa. Txanda.

- (...) Lau automobil jarri dituzte hor erdian, eta kendu egingo beharko direla uste dut; edozein modutan, hemendik joan behar dira bagara alde egingo dute elizatik. Txanda.

- Entzun J.1., ez da komeni Charlyk dagoen lekutik alde egingo, bestela jendeak ihes egingo die elizatik. Txanda.

"SUZKO ARMAK ERABILI BEHARKO DITUGU"

- Begira Charly; elizako atean dago jendea alde eginarazteko agindua; zu horretarako moduan bazaude, hurbildu zaitez jendearekin eta hustu eliza beste ezer baino lehen. Txanda.

- J.2 eta J.3 J.1entzat, atera jende hori elizatik. Txanda.

- Oraintxe ekingo diogu J.2 eta J.3ren artean. Txanda.

- Begira Charly, prest zaudenean, eman egurra eta hustu dena. Txanda.

- Koronazioko apaiz bat etorri da eta Altunarekin sartu da berarekin apaizarekin egoteko, lehen ez zeudela esan digute; ikusiko dugun gertatzen den.

a", aitortu zuen poliziak

- Onean alde egiten badute, ondo; bestela, eman egurra beldurrik gabe. Txanda.

- Ondo da.

- Etor zaitezte hona; bestela, ezin dugu ezer egin San Frantziskon; bidali indar gehiago, bestela, ezin dugu ezer egin. Bestela, alde egingo dugu hemendik. Apaiz batekin atera da, baina ez da bertako parrokoa, barruan egon gara, baina hau oso gaizki dago; bestela, suzko armak erabili beharko ditugu. Txanda.

- Beno, hemendik Charly bat bidaliko dut. Orduan, hor dagoen Charly eta J.2 eta J.3k hustu eliza, nola edo hala. Txanda.

- Ezin da hustu. Jendea bete dago erabat. Orduan, kanpoko aldetik erabat inguratuta ditugu, armak erabili beharrean izango gara. Txanda.

"GASEZTATU ELIZA"

- Gaseztatu eliza. Txanda.

- Ondo da.

- Aurrera J.2. Txanda.

- Charly batzuk hona etortzea komeni da, hemen jendea inguratuta gaude, eta elizatik ateratzean, hau sekulako istilua izango da, armak erabili beharko ditugu, ziur gainera.

- Donostiatik Gasteizera datorren konpainia baten zain gaude, e; hor duzue Charly 3. Ekin hirurok batera, atera itzazue nola edo hala. Txanda.

- Ondo da. Jakinaren gainean.

- Denak eliza barruan egongo dira, eraso bizian beldurrik gabe. Txanda.

- Aurrera, aurrera V.47, esadazu zein unitaterekin zaudeten hor eta zer iskanbila duzuen hor. Txanda.

- Hemen denak kanpora aterarazten ari dira une honetan.

- Baina, zertan ari zarete, erasoan ari zarete edo zer? Txanda.

- Bete-betea, denak emanda!

- Ondo da, ondo da. Txanda.

"2.000 TIROTIK GORA BOTA DITUGU"

- Esaiozu V-Ori hau erabateko gerra dela, jakin dezala berak. Txanda (metraileta tiroak entzuten dira, oihaak, autotako klaxonak).

- Bidal dezatela indar gehiago hona, 2.000 tirotik gora bota ditugu-eta. Txanda.

- Su hori, zer izan da? Airera izan al da? Txanda.

- Istiluaren barruan al zaude? Hor tiroka ari dira eta deneetik dago. Txanda.

- Aurrera Charly 3 J.1-entzat. Txanda.

- Hau erabateko gerra da, munizioa eta granadak bukatzen ari zaizkigu, eta harrika ari zaizkigu; ezinezkoa da defendatzea; hemen gaude, San Frantzisko elizan.

- Valladolideko beste sekzio bat iristear dago horra eta uste dut Charly 1 eta Charly 2rekin.... Esan nahi dut ea horko San Frantzisko elizako gunean dagoen, sekulako borroka dagoela uste baitut. Txanda.

- Hainbat automobil ikusi dut zapi zuriekin, zauritu pila dagoela esan nahi du horrek, ulertzen?

■ Fraga Barne ministroa zen orduan

Manuel Fraga, gaur egungo Galiziako Xuntako lehendakaria, PPren izenean, eta gaur egungo Espainiako Gobernuko alderdiaren funtsezko partaidea, Espainiako Gobernuko Barne ministroa zen 1976an, Gasteizko sarraskiaren garaian, eta, beraz, hilketa horien guztien erabateko erantzule politikoa. Berarekin batera, Arias Navaroren gobernu berean, gaurko PPko beste gizon bat ere bazegoen, Martin Villa, egungo Endesako lehendakaria, une hartan Sindikatuekiko Harremanetarako ministro zena. Fragak honela zuritu zuen sarraski hura kazetarien aurrean: "Noski, esan beharra daukat Gasteizen bizi izan ditugun gertakari eta ondorio larrien erantzukizun guzti-guztia era bateko eta besteko mezuak zabalduz jendea kalera ateratzen jarraitzen duten horiena dela. Eredu tamalgarri hau herriarentzako ikasbidea izan dadila datozen hilabeteotan" ●

- Tira, ea nolabait iristeko modua egiten duzun, han gauzak oso gaizki egon behar dute-eta.

- Ondo da. Ondo da.

- (...) Zauriturik dagoen galdetzen ari nintzen. Txanda.

- Oraingoz, gure artean ez dago zauriturik. Txanda.

- Beno, ondo da, ondo da. Zer moduz daude gauzak hor? Txanda.

- Pentsa dezakezu, 1.000 tirotik gora bota eta San Frantzisko eliza guztia txikitu ondoren, esango didazu nola dagoen kale guztia eta bazter guztiak. Txanda.

- Baina, zer, une honetan erasoan jarraitzen al duzue eta istiluekin al zabiltzate?

- Ez, une honetan ez. Txanda.

- Eskerrik asko! E, lan ona egin duzue!

- Esaiozu Salinasi, historiako jipoirik handiena eman diegula. Txanda.

- Esadazu nolako munizioa behar duzun. Txanda.

- Kartutxoak behar ditut, poteak behar ditut, pilotak behar ditut. Txanda.

- Baina, izan ere, munizio guztia Valladolidekoek dute, eta ez dira hona hurbildu ere egin.

"HAU SARRASKI BAT IZAN DA"

- Bi sekzio eta erdi geldiarazita dauzkat, beste erdiak bakar batzuk ditu oraindik... hau sarraski bat izan da. Txanda.

- Ondo da, ondo da. Txanda.

- Oso ondo... baina, benetan, sarraskia.

- J.2 San Frantzisko elizara doa, eta J.1ek dioenez pilotak eta granadak eman behar dizkio Charlyri. Txanda.

- Munizioen bi kamioi ditugu e... beraz, beldurrik gabe erabili dezakegu eta bazterrak garbitu, armak guk ditugunez, erruz eta inolako gupidarik gabe ●

■ Gasteizko biktimek Sumarioa berriro irekitzeko eskatu dute

Martxoaren 3ko Biktimen eta Biktimen Senitarte-koen Elkarteak duela 25 urte Gasteizen eragindako gertakarien inguruko sumarioa berriro irekitzeko eskaria egin du. Halaber, Espainiako Gobernuak "terrorismoaren biktima" gisako kalte-ordaina ez emateko hartu duen erabakiaren aurkako errekurtsioa jarriko dute.

Sumario hori bertan behera utzi zuen epaitegi militar batek 1977an, hau da, gertakarien ondorengo urtean. Baina Gasteizko biktimen senitartekoei eta lagunek asmo tinkoa dute justizia gauzatu dadin eta sarraski haren erantzuleei ordainarazten ahalegintzeko. Zentzu honetan Fraga Iribarne eta Martin Villaren erantzukizunak gogorarazi dituzte,

hain zuzen ere garai hartan Barne Ministerioko arduradun nagusi eta gaur egun PPko pertsonalitate publiko direnen erantzukizun nabarmenak.

Gasteizko biktimek eta senitartekoei prozesu honen inguruko iluntasuna eta ezkutukeria salatu dute, eta sumarioaren osatu gabeko kopia eskuratzeko izan dituzten zailtasunak eta Espainiako agintariak gertakari haiek argitzeko inolako asmorik eza agerian utzi dute. Halaber, salaketa partikularrari ekin nahi diote eta Gasteizko Udalak ere hala egitea espero dute. Eusko Jaurilaritza, joan den hilean iragarri zuenez, edozein eratako onarpen edo kalte-ordain bultzatzeko prest dago ●

batean eta igandean egin ziren bi agerraldi handirekin erantzun zioten langileek erasoaldiari. Poliziarekin liskarrak izan ziren eta hurrengo egunean atxilotuak askatzeko greba orokorra deitu zuten.

Seigarren astean atxilotuak askatu zituzten eta langilariaren borrokaren garaipen handitza hartu zen. Zazpigarren astean egoera aztertu eta hainbat akats onartu ziren, aurreko asteko grebak porrot egin zuelako, guztiz maila orokorrean gauzatu ez izanagatik eta Gasteizko herriak berak ere esku hartu ez izanagatik. Horregatik, zortzigarren astean, egingako akatsez jabeturik, beste greba orokor baterako deialdia zabaldu zen

□ "Langileen indar guztia batzarrari" izan zen grebaren giltzarria.

Batzarra izan zen borrokaren ardatza eta martxoaren 3ko greba orokorra antolatu zuena

martxoaren 3rako. Gatazkaren garai honetan -bi hilabete greban eman ondoren- eta erakunde guztiak aurka izanik (patronala, udala, diputazioa, sindikatuak, polizia, prentsa eta legeak), dagoneko helburua ez zen soldata, baizik eta "langileen indarra burgesen indarraren aurka neurtzea". Testuinguru horretan gauzatu zen martxoaren 3ko greba orokorra, langileek, ikasleek eta dendariak denek bat eginik, eta horren emaitza gisa etorri zen Zaramagako elizako operazio tamalgarrian gertaturiko bost langileren hilketa eta balaz zauritutako ehundik gora langileren ezbeharra.

BATZARRA, BORROKARAKO BALIABIDEA. "Langileen indar guztia Batzarrari". Horixe izan zen duela 25 urteko Gasteizko grebaren giltzarria. Batzarra izan zen oinarritzko baliabide nagusia, eta horri esker lortu zen ezerezetik abiatuz halako borroka gogor eta mamitsua gauzatzea. Horrela batzar ezberdinak eratu ziren borrokaren premietara egokiturik, lantegietan eta auzoetan, eta, geldialdi partzialez eta agerral-

diz beteriko zortzi asteren ondoren, 1976ko martxoaren 3ko greba orokor nagusira iritsi ahal izan zen, eta Gasteizko lantegiak ez ezik, merkataritza eta ostalaritza ere gerarazi ziren.

Egunero batzar berriemaileak egiten ziren lantegietan, eztabaidatzeko eta erabakiak hartzeko. Boto-ematea eskua altxatuz egiten zen, sindikatu bertikalak eta patronalak bultzatu nahi zuen ezkutuko boto bidez egin ordez. Lantegi guztien arteko batzarrak ere egiten ziren astean bitan, borroka aztertzeko eta irizpideak bateratzeko. Langabezia zeuden langileen emazteek ere batzarrak egiten zituzten. Gainera, batzarrak egin ohi ziren lanean ari ziren langileekin ere, greba zabaltzeko eta greba orokorra prestatzeko. Azkenik, auzoetako batzarrak egiten ziren sektore guztietara iristeko eta sentiberatzeko ●

■ Gertakarien lehen urteurrena.

Imanol Olabarria duela 25 urte Gasteizko greban esku-hartze handia izan zuen langileetako bat dugu. Gertakari haietatik 25 urte igaro direnean, garai hari eta gaur egungo egoerari begiratu ondoren, oso jarrera ezkorra -errealista?- erakusten du hura bezalako beste borroka bat gauzatu ahal izateko aukeraz.

" GASTEIZKO 1976KO GREBA HURA ERREPIKAEZINA DA"

Imanol Olabarriak duela 25 urteko Gasteizko greban esku hartu zuen, eta hori dela eta, beste kide batzuekin batera atxilotua izan zen. 63 urte ditu, ezkondua dago, seme bat du eta Gasteizko enpresa batean jarraitzen du lanean. Ez zaio atsegin gehiegi agertzea eta nabarmentzea eta nahiago luke bere argazkirik ez argitaratzea. Gertakari haietatik 25 urte pasatu direnean, ezkor ageri da langileen eta herritarren sektoreen batzarrak indarra zuen hura bezalako beste borroka baten aukeraz eta gaur egungo langile mugimendua- ren egoeraz.

■ Zertan geratu zen 1976ko martxoaren 3ko greba hura?

Osagai askoren emaitza izan zen, ametsa, borroka, ilusioaren koktela. Askatasun ametsa, hainbeste urtetako frankismoa eta Sindikatu Bertikala leherrarazi eta lantegietako lan baldintzez jabetzeko ametsa izan zen. Langileen duintasunaren aldeko borroka. Batzarra ezarri genuen eztabaidarako

eta erabakiak hartzeko organo nagusitzat, eta haren batzorde ordezkariak, uneoro berritu zitezkeenak. Horrela, zuzeneko demokraziaren bidez, oinarriko kide guztien partaidetza ziurtatzen genuen. Halaber, berdintasunaren alde-

□ "25 urte geroago, boterearen aurka eta gizartea aldatzeko borrokaren alde egon ondoren, boterea eskuratu nahian gabiltza"

ko borroka. Denborarekin sakabanatu eta zatitzeko arriskua saihesteko, aldarrikapen bateratuak egin genituen, eta, gure arteko alde eta ezberdintasunei aurre egiteko, igoerak ehunekoetan izan ordez linealak izatea proposatu genuen. Ordainsarien eta lan baldintzen gaitik, kanporaketak baliogabetzea, atxilotuak askatzea eta euren lanpostuak mantentzea eskatu genuen.

■ Nola uler daiteke greba hark hiru hilabete irautea eta bukatu zen bezala bukatzea?

Hain zuzen ere, lehen aipatutako borroka, amets eta ilusioen koktel

haren ondorioz. Horri esker uler daitezke hiru hilabeteko greba eta botereak hura desegiteko egin behar izan zituen guztiak, bost lankide erailteza eta ehundik gora zauritzea, zenbait lanetik bota eta ez-dakit-zer dela eta, beste batzuk sedizio salaketapean atxilotzeko erabakia hartzea. Gaur egun, 25 urte igaro ondoren, errealitatea baino gehiago ametsa dirudien honen aurrean, etsipen eta suntsipen giroa bizi dugu

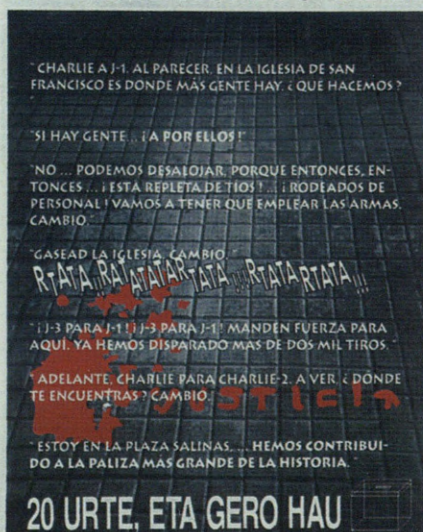
nire ustez.

■ Horren ondoren, zure iritziz, zer gertatu da gaur egungo egoera hone-tan egoteko?

Alderdi politikoak eta sindikatuak eskaini eta ezarri zitzaizkigun, eta langileen multzo batek poz handiz hartu zituen. Horrekin batera, eztabaida batzarrak kendu zizkiguten, hain beharrezkoa izanik gure integrazioa bideratzen ari zen trantsizioko une garrantzitsu haietan. Alderdien eta sindikatuen interes partikularren ondorioz hautsi egin zen batasuna, eta afiliazioak hartu zuen elkarren arteko lanaren lekua.

ARTXIBOA

1976
1996 **MARTXOAK 3** VITORIA
GASTEIZ

Frankismoa desagertzearekin batera, batzuen eta besteen interesek bat egin zutela esan zitzaigun, klase borroka desagertua zela, negoziaketaz hitz egin ziguten... Langile kandidaturak agertu ziren, botoa eman genezan deitu ziguten eta besoak gurutzatuz uko egin genion gure zuzeneko esku hartzeari. Boterearen aurka eta gizartea aldatzeko borrokaren alde egotetik, boterea eskuratu nahian hasi ginen.

■ **Ezkor samar ikusten zaitut gaur egungo langile mugimenduaren egoeraz.**

Baliteke. Gaur, 25 urte geroago, hura errepikaezina dela uste dut, eta gure egungo mundua labirinto aldakor baten antzera ikusten dut, iparra geroz eta lausoago dugularik. Ekialdeko herrialdeen suntsipenak Mendebaldean utzi du jaun eta jabe, eta honek ez daki zertan datzan bere garaipena eta zer egin garaipen horrekin. Batetik, ikusten du inoiz ez dela hainbeste aberastasun eta txirotasun batera egon izan eta, bestetik, ohartzen da badela jende kopuru handi bat, batez ere Hegoaldean baina Iparraldean ere bai, soberan eta enbarazu eginez dagoena, eta berriro gogaikarri gertatzen has daitekeena.

■ **Nola ikusten duzu gaur egungo langile mugimendua?**

Langile mugimendua, kapitalaren eta lanaren arteko aurkakotasunaren eta horrek eragindako ezberdintasunen ondorioz sortua, izaki desitxuratua bihurtua da gaur egun, urdail erraldoi eta buru ñimiño batez osatua. Ohartzen hasiak gara esplotazioa,

txirotasuna eta horiek bezalako kontzeptuak bizitzaren alderdi guztiak barnebildu ditzaketela: produkzioa, kontsumoa, aisialdia, esku-hartzea, generoa, sexua, Ipar-Hego harremanak... Aldaketa eragingo duen nolabaiteko subjekturik baldin bada, go, esparru anitzekoa izan beharko du nahitaez.

■ **Zer geratzen da, orduan, klase borroka hartatik?**

Lehen, munduaren ikuspegi motz baten eta klase borrokaren zentzu mugatuegi baten ondorioz, biktimatzat

□ **“Garai batean errepresioak eta txirotasunak klase kontzientzia eragiten bazuen ere, ez dirudi hala denik orain”**

jotzen genuen geure burua. Gaur egun, lotsa antzeko bat ematen digu, nazioarteko bidegabekeriazko egitura honetan beste batzuk baino onuratsuagoak gare-lako. Hitz gutxitan esanda, gure bizitzamaila unibertsal bihurtzeko modukoa dela, erbesteratu daitekeen zer bait. Urdailetik geroz eta harrapatuago eta adimenez nahastuago gaituen gizarte batean bizi gara, eta lehengo akats nagusiak, nahikeria, aseezintasuna, individualismoa... mende berriaren oinarritzko dohain bihurtu dira. Gure artean indarrean diren bakea, askatasuna,

legea, demokrazia eta biolentzia bezalako kontzeptuak ez kuestionatzea eta bere horretan uztea ezartzen digute.

■ **Borroka, dagoeneko, ez da gizartearen lorpenen eragilea?**

Planeta "demokratizatu" honetan garbi dago erabaki handiak ez daudela hiritarren esku. Politika botere ekonomikoaren esku dagoen heinean, antolaketa ereduak eta esku hartzeko bideak geroz eta indar eta zentzu gutxiago dute, eta distrakzio lana besterik ez dute betetzen. Gizartearen lorpenik handienak eskuratzen lagundu zuen borroka, gaur egun, erakundetik erakundera leihatilaz leihatilala eraman beharreko orri eta eskakizunek eta amaiera gabeko negoziaketek ordezkatu dute. Bitarte horretan... ezberdintasunak areagotzen ari dira.

■ **Orain txirotasunak eta errepresioak inolako klase kontzientziarik sortzen ez duela esan nahi al duzu?**

Garai batean iraultza zapalduak egingo zutela uste zen, baina orain garbi ikusten da gauzak miresten eta pertsonak gutxien dituen gizarte honek irentsi egiten dituela biktimak (langabetuak, baztertuak, zokoratuak), eta hauek beren aurpegiak ezkutatu egiten dituztela eta beren egoeraren errua beren buruei leporatzen dietela. Garai batean egia izan bazen ere, errepresioak eta txirotasunak kontzientzia hartzea eragiten zuela, ez dirudi gaur egun hala denik. Honi guztiari erantsten badiogu, denek ez bada ere, askok, bankuan kontu bat dugula eta zentzuzkoa iruditzen zaigula, ba... ●

Espainiako Estatuko aditu talde batek langileen osasuna babestu eta zaintzeko dekalogoia kaleratu du. Euskal Herrian dagoen istripu kopuru larria kontuan izanik, hamar arau horiek baliagarriak gerta daitezke egoera hobetzeko eta laneko istripuak gutxitzeko.

OSASUNA ZAINTZEA ENPRESEN ARDURA DA

■ Dekalogoan oinarritzko 10 irizpide ematen dira, enpresek prebentzio jardura zentzuz burutu ahal dezaten.

Lantegietan, aldizka osasun azterketa orokor batzuk eginez zaindu izan da orain artean osasuna, eta, gehienetan, egiten ziren azterketa horietan ez zen aztertzen norberak egiten zuen lanarekin zerikusi berezia zuen ezer edo lan jakin baten ondoriozko arrisku zehatzik. Zentzu horretan, Espainiako Estatuko aditu talde batek langileen osasuna babestu eta zaintzeko dekalogoia eman du argitarara, eta oinarritzko hamar irizpide adierazten dira prebentzio jardura hori zentzuz burutzeko orientagarri izan daitezkeen.

Arau horiek idazten Bartzelonako Unibertsitateko adituak eta Levanteko lan-osasun arloko kabineteetako adituek, CCOO-ko sindikalista katalanak eta Espainiako edo Valentziako Administrazioan lan egiten duten hainbat aditu aritu dira. Lehenen-

go atxikipenen artean Osalaneko arduradunak eta Laneko Osasunerako Nafarroako Institutukoak aurkitzen dira, eta baita Bilboko Lan eta Gizarte Segurantzako Ikuskaritzako eta EILASeko Laneko Osasunerako Batzordeko arduradun batzuk ere.

Hamar arau horiek osasun arloko arduradunen artean eta langileen artean edota beren lantegietan banatzea baliagarria izan daiteke Euskal Herriko istripuen eta gure arteko lan arloko gaixotasun profesionalen kopuru larria arintzeko. Ezin dugu ahaztu gainera laneko hainbat gaixotasun profesional oraindik ez da ezagutzera ematen eta horietako asko ez dituela gaixotasun profesionaltzat hartzen indarrean dagoen lan arloko legeriak.

Lehen irizpideak dioenez, osasuna zaintzea guztiz funtsezko osagarria da laneko arriskuei aurre hartzeko eta, beraz,

prebentziorako jardura guztietan sartu beharra dago, Prebentziorako Zerbitzuen jarduerak barnebiltzen dituen esparruekin batera. Prebentzioaren eginkizun nagusia langileen osasunak kalterik ez izateko jardura multzo bat egituratzea denez, arazak ezagutzeko eta konponbideak aurkitzeko, ezinbestekoa izango da eginkizun horretarako erreferentzi nagusia kontuan hartzea, hau da, langile horien osasun egoera bera.

Bigarren irizpideak zera dio: osasuna zaintzeak prebentzio jardueraren ikuspegi berri bat eskatzen du lan arloko medikuntzaren barruan. Ohikoa izan den asistentzia eskaintze hutsa baino haratago joan behar da. Laneko Medikuntzako eta Erizaintzako profesionalak bere egin behar dute pertsonen eta egoera jakin batetako lan baldintzen artean egon daitekeen elkarrenergina

■ Dekalogo Euskal Herriko gaixotasun profesionalen kopurua arintzeko baliagarri izan daiteke, aurretiaz osasuna zaintzea premiazkoa dela kontuan izanik.

aztertu eta lantzeko eginbeharra, eragin horren kalteak atzemateko eta kalte horiek areagotzea, zabaltzea edo berriro gertatzea eragozteko.

Hirugarren irizpidearen arabera, osasuna zaintzea ez da amaitzen banakako azterketa mediku eta diagnostikoekin, eta beste hainbat jarduera ere barnebidu beharra dago, esaterako, langileen osasun egoerari buruzko informazioa osatzeko jarduerak, datu objektiboetan nahiz subjektiboetan oinarrituz. Osasun azterketez gainera, adierazle biologikoen kontrola, osasun inkestak, teknika kualitatiboaren erabilera edo azterketa epidemiologikoak oso informazio iturri garrantzitsuak dira langileen osasuna zaintzeko sistema egoki baten barruan.

Laugarren irizpideak dioenez, osasuna zaintzeko sistema integral eta koherente bat ez da amaitzen langile bakoitzaren osasun egoera balioeste hutsean, eta ezinbestekoa da lan arloko kolektibo ezberdinen osasun eta gaixotasun ezaugarri nagusiak sistematikoki aztertzea. Osasun azterketak langileen banakako osasuna balioesteko bitarteko ohizkoenak dira. Horien emaitzek erakutsiko dute zenbateraino izango den beharrezkoa lanpostu jakin bat langilearen ezaugarriei egokitzea (lehen mailako prebentzioa) edota langile batengan gerta daitekeen eragin goiztiarra edo kalte larriagoak saihestearren langile horrengan gauzatu

beharreko berehalako prebentzio-jarduerekin premia (bigarren mailako prebentzioa).

LAN INGURUNEAREKIKO LOTURA. Osasunari dagokionez, langile baten eta lan-ingurunearen arteko lotura ezin dira era isolatuan aztertu, bostgarren irizpideari jarraiki. Interakzio ugari dago laneko eta lanez kanpoko baldintzen artean, ingurunearen eta kultur ereduen artean, norbanakoen portaeraren eta ezaugarri sozioekonomikoen artean, eta ondorio erabakigarriak izan ohi dituzte pertsonen osasunaren arloan. Eraginkortasunari begira, guztiz gomendagarria da, lan arloarekin zerkusi zuzena duten gaixotasunekin batera, gizarte mailako maiztasun garrantzitsueneko gaixotasunak ere (esate baterako, gaixotasun kardiobaskula-

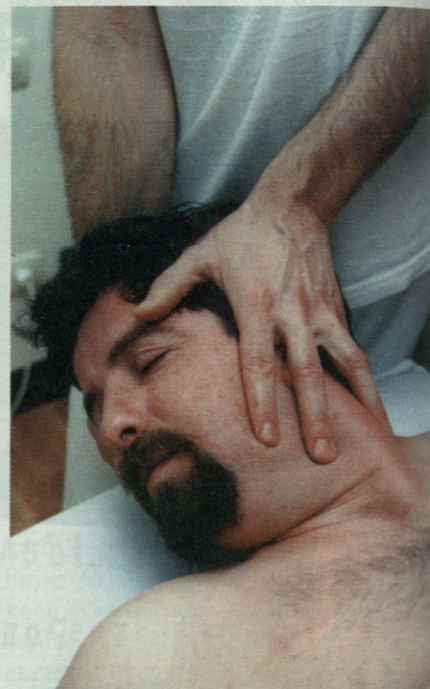
Osasun azterketak prebentziorako baliabide izan behar du, eta inolaz ere ez langileen hautaketarako tresna

rrak) osasuna zaintzeko sistema berberetan biltzea.

Seigarren irizpideak zera adierazten du: osasuna zaintzeko protokoloa osasunaren arazoei buruzko informazioa lortzeko plan sekuentziala da funtsean. Osasun zainketa protokolizatzeari esker, errutina hutsezko osasun azterketak gainditzin dira, laneko arriskuarekin berriazko lotu-

ra duten osasun arazoaren azterketa erraztu egiten da eta jarduera homogeneo eta zientifiko zorrotza bermatzen da.

Osasuna zaintzeko informazioaren biltzetak arriskuei aurre hartzea, laneko baldintzak hobetzea eta langilea beraren eta hirugarren pertsonen osasuna babestea beste helbururik ez du izan behar, zazpiga-

ren irizpideak zehazten duenez. Eta helburu horiek erabakiko dute zer informazio behar den, nola lortu behar den eta nork erabil dezakeen. Osasuna zaintzeko jardura guztiek zientzi ikerkuntzaren eta deontologia profesionalaren oinarri etikoen mende egon behar dute, eta ezinbestekoa izango dute osasun arloko datuekiko konfidentziasunerako pertsonen eskubideari erantzutea.

Zortzigarren irizpideari jarraiki, osasuna zaintzeko jardueren emaitzak ez dira diskriminazioak eragiteko edo langilearen interesen kaltetan erabili behar. Esparru honetan guztiz funtsezko irizpidea da langileak, behar bezala informaturik, beren borondatez eta adostasunez aritzea, bai norbanako gisa eta bai partaidetza kolektiborako mekanismoen bidez. Eta, batez ere, guztiz gaitzestekoa litzateke osasuna zaintzeko jardura hori arriskuaren aurrean gogor ageri diren langileak hautatzeko bide bezala erabiltzea.

Osasun azterketak prebentziorako

baliabide izan behar du, eta inolaz ere ez langileen hautaketarako tresna. Lanpostu bat izendatu aurretik egiten diren osasun azterketetan baztertu egin behar dira benetako justifikaziorik gabeko eskakizun psikofisikoak. Osasun azterketetan, langilearen "gaitasun" kontzeptua alde batera utzi eta, horren ordeztu, lanpostuaren "egokitze" kontzeptua erabiliko da. Berariaz arbuiaztzen da "irizpide genetikoak" erabiltzea eta, horren bidez, langileek arrisku jakin baten aurrean dituzten ezaugarri edo ahultasunak balioestea. Beraz, erabat baztertu beharrekoa da osasun arazoengatik lanpostua gal-

profesionalek beren eskura izatea gaixotasunak eragindako aldi baterako ezintasunei buruzko datuak, sistematikoki azter ditzaten. Baina, nolana ere, profesional horiek ez dute absentismoaren kudeaketa administratiboan edo kontrolean sartu behar, horiek ez baitira, funtsean, osasun arloko zereginak eta, gainera, haustura sor baitzakete osasuna zaintzearen arloko edozein jarduerak berekin eraman behar duen konfiantzazko harremanean.

Laneko Osasuneko Profesionalen Etikari buruzko Nazioarteko Kodearen oinarritzko irizpideei jarraiki, osasun

□ Laneko hainbat gaixotasun profesional oraindik ez da ezagutze- ra eman eta horietako asko ez ditu gaixotasun profesionaltzat hartzen indarrean dagoen lan arloko legeriak

tzeko aukera, eta irtenbide apropos gisa lanpostua egokitzea edo eginkizun alternatiboak eskaintzea bultzatu beharko da.

Bederatzigarren irizpideak honela dio: osasunaren ondoriozko laneko bajak eta abstentzioak informazio iturri baliagarriak dira lanarekin zerikusi zuzena izan dezaketen hainbat patologiararen eraginari buruz. Informazio horren azterketak asko lagun dezake baja eragin duen gaixotasunaren eta lanpostuan arrisku eragilearen mende egon izanaren arteko loturak ezagutzeko. Horretarako, beharrezkoa da osasun arloko

ALBERTO ELOSEGI

■ Iaz eraikuntzan %65 igo zen hildako kopurua.

arloko profesionalek zorrozatasun osoz eta alderdikierarik gabe eman beharko diete beren aholkua enpresariei nahiz langileei eta horien ordezkariari osasuna zaintzearen inguruko jarduerak guztietan. Horixe adierazten du hamargarren irizpideak. Zintzotasun osoz bete behar dute gaixotasun profesionalen kalifikazioari eta jakinarazpenari buruzko araudia, eragindako langileei beren laguntza profesionala eskainiz biktimen azterketarako eta kalte-ordainketarako ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ 158 hildako 2000n

Hego Euskal Herrian 158 langilek galdu zuten bizia 2000. urtean. Horietako 40 heriotza lanerako joan-etorrian izan ziren, datu ofizialek diotenez. Beraz, heriotza eragin duten istripuen batez bestekoa, astean hirukoa da. Azken bost urteetan, urtez urte, gora egin du laneko istripuen ondoriozko heriotza kopuruak (aurreko urtean baino %5,33 gehiago). Arazo beldurgarri honen ondorioek eraikuntzaren esparruan dute eraginik nabarmenena (%65 igo zen heriotza kopurua). Horrela, hurrenez hurren, 1996an 96 langile hil ziren, 1997an 89 langile, 1998an 106, 1999an 110 eta 2000. urtean 118. Araban 21 langile hil ziren, Bizkaian 50 langile, Gipuzkoan 41 langile eta Nafarroan beste 46 langile.

Hego Euskal Herrian baja eragin zuten 70.613 lan istripu izan ziren 2000. urtean, hau da, aurreko urtean baino %9,36 gehiago. Hainbeste lan istripuren zergatia laneko ez-egonkortasun larriari atxiki behar zaio. Eta ez-egonkortasun hori, sektore guztietan gertatzen bada ere, eraikuntza arloan nagusitzen da beste inon baino gehiago. Hori da, bederen, Administrazioak eta sindikatuek adierazten dutena ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Euskara geroz eta atzerritar gehiagok ikasten du munduan, baina ez dira asko izango Australian. Salbuespenen artean dugu Jon D. Patrick psikologo australiarra. Duela zortzi urte hasi zen euskara ikasten eta orain ingelesa-euskara hiztegi berezia ari da burutzen.

INGELESA-EUSKARA HIZTEGIA AUSTRALIATIK DATOR

JOXEMI SAIZAR

■ Jon D. Patrick-ek ahozko 4.500 esaldi bildu ditu bideo batean.

Pangea proiektuko kideak kontinente guztietan zehar egiten ari garen bidaia honetan euskaldunekin harremanetan jartzen saiatzen ari gara. Ipar Amerikan dezente topatu genituen, baina Australian ez dira hainbeste. Queenslandera duela hamarkada batzuk azukre-kanaberetan lan egitera etorri ziren haietako batzuk eta gerora iritsitakoak Sidney eta Melbourneko Gure Txoko elkarteetan biltzen dira. Lehendik ere bagenekien, euskaldunetz gain, Sidneyen euskaraz dakien australiar bat bizi zela, Jon D. Patrick, eta Gure Txokon topatu genuen. Euskal Herrian jaiotako bertako bazkide

batzuek ez dute euskaraz jakingo, baina psikologo-informatikari honek bai ordea.

Jon D. Patrick psikologoa duela zortzi urte hasi zen euskara ikasten. Gaur egun, ongi egiten du euskaraz eta areago, berau aztertzen ari da. Ingelesa-euskara hiztegi berezi bat burutzen ere ari da CD-ROM formatuan. Hiztegiak gehien erabiltzen diren ahozko esaldiak jasoko ditu.

Melbournen jaioa, leku askotan bizi izan da Patrick: Euskal Herrian, Irlandan, EEBBetan, Erresuma Batuan, Zelanda Berrian eta Australia barruan Perthen. Psikologian doktoratu zen Monash Unibertsitatean eta masterra egin zuen Dublinen,

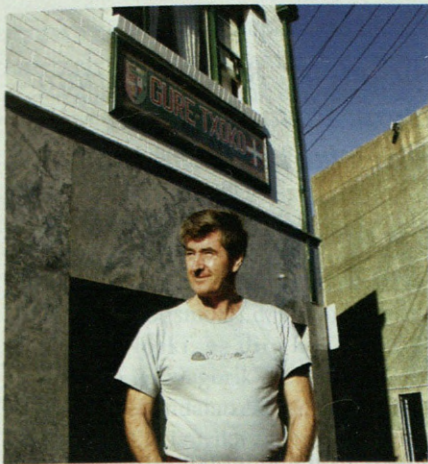
baina informatika ere gertu izan du bere lanean eta Zelanda Berrian egon zen aurreneko sistema informatiko klaseak ematen lau urtez. Deakin Unibertsitateko irakasle laguna izan zen eta giza portaera aztertzeko informazio sistemak garatu zituen. Sistema hauek komertzializatu eta egokitu egin ziren telebista kateetan erabiltzeko, eta baita Australiako Kirol Institutuan eta kirol talde profesionalean (futbol australiarrean, cricketean eta surfean, adibidez) aplikatzeko ere. Gaur egun Sydneyko Unibertsitatean bi ikerketa lerrotan ari da lanean: hizkuntza naturalen lan taldean eta multimedia sistemak bigarren hizkuntza ikasten ari direnekin aplikatzeko egitasmoan. Bere ikerketa lehen hezkuntzako eskoletan irakurtzen irakasteko ikasketa metodo baterako ari da aplikatzen.

Euskal Herrian lehen aldiz 1991n izan zen lana zela-eta, eta IXA taldekoek ingelesarekin laguntzeko eskatu zioten. Haiei entzun zien lehen aldiz euskaraz egiten. “*Herria eta euskara gustatu egin zitzaizkidan, horregatik hasi nintzen euskara ikasten*”, azaldu digu. Bi, hiru, lau edo bost hilabeteko egonaldiak egin izan ditu Euskal Herrian. HABEren Donostiako euskaltegian, Lazkaoko Maizpiden, Foruako AEKren barnetegian, Zornotzako Aurten Bai euskaltegian, adiskideekin eta kalean ikasi du euskara.

4.500 ESALDI ERABILIAK BIDEOAN. IXA taldeko bi kide Australiara eta Zelanda Berrira joan ziren lanean beraren bitartez eta elkarrekin egin dute lan. Maiz gazte euskaldunak hartzen ditu etxean eta Azkueren hiztegia identifikatzen eta euskarazko lexikoa aztertzen laguntzen diote. Morris ingelesa-euskara hiztegian ere ari da lanean. Hiztegi askorekin egiten du lan oinarritzeko hitzak aurkitzeko. Azaroan egiten ari

Euskara sailaren babeslea:

JOXEMI SAIZAR

■ J. Patrick Gure Txokoko atarian.

den lana, Donostian, kongresu batean aurkeztu zuen. *"Datu-base bat egiten ari naiz, oraingoz hitzak prozesatzen ari naiz. Nire gramatika liburuarekin eta multimedia sistema digital batekin, euskara-ingeles hiztegia ikasleentzat eta itzultzaileentzat baliagarria izatea espero dut"*, adierazi digu Patrickek.

Donostiako EHUrekin kolaboratu du datu-base hiztegiaren garapenean, hiztegi elektronikoaren federazioaren sorreran, eta euskararen ordenagailu bidezko tratamenduaren ikerketan. CD-ROM-ean atera nahi du euskara-inglesa eta ingelesa-euskara hiztegia eta baita hiru liburutan ere. Halaber, ahozko euskara jasotzen duen bideo bat plazaratuko du, 4.500 euskal esaldi grabatu ditu eginkizun horretarako. Izan ere, proto-euskararen analisisari ari da lanean informatikaren laguntzaz.

Sidney euskalduna izateak dituen zailtasunez hitz egin digu Patrickek: *"Duela bi urte, Zelanda Berritik etorri nintzenean, Gure Txoko euskal elkarteak ezagutu nuen eta tarteka bertan euskaldun batzuekin aritzen naiz euskaraz, baina gehienak bizkaitarrak dira eta beren euskalkia ulertzea zaila egiten zait"*. Euskararekiko maitasunak bultzatuta ikasi zuen hizkuntza, eta ahal duenean Euskal Herrira joaten da bertako jendea, musika, janaria, eta jaiak oso gustuko dituelako. Hiri eta herri dezentetaz egutzen ditu eta Alkiza eta Usurbil gusatzen zaizkio batez ere. *"Euskaldunak zoragarriak dira, bizitzaz disfrutatzen dute, ondo jan eta gogor lan egiten dute"*, adierazi digu psikoterapiaren praktikante honek ●

◆ JOXEMI SAIZAR

Arturoren kaiera

EUROPAREN SALAKETA

Europako Batasunak Nafarroako Gobernuak euskararen inguruan hartutako neurriak salatuko ditu Hizkuntza Gutxituen Bulegoaren bitartez. Hilaren hasieran Irlandan egindako bileran hartu zuen erabaki hau Hizkuntza Gutxituen Bulegoak. Nafarroako Gobernuaren neurriok Europako erakundeek hizkuntza politikaz hartutako araudi orokorren eta Nafarroak berak onartutako Euskararen Legearen eta Foru Dekretuaren aurka doazela dio erabakiak.

PREMIAK GOGORARAZI

Joan den larunbatean bildu zen Udalbiltzaren Batzar Orokorra Donostiako Kursaallean. Bertan, Udalbiltzako euskara lantaldeak euskararen diagnostikoa azaldu zuen. Batzarrean bi premia azpimarratu zituen: euskararen ofizialtasuna bermatuko duen legeria eta hizkuntz politika nazionala.

HIZKUNTZA BAKARRA

Europako Batasunak egindako inkestaren arabera Europako Batasuneko biztanleen %47ak ama hizkuntza bakarrik hitz egiten du. %53 da bigarren hizkuntza batean hitz egiteko gai. Inkestatutakoan %71k bigarren hizkuntza jakin behar dela uste du. Frantzia biztanleen %51k hizkuntza bakarra hitz egiten du eta Espainian %53ak. Eusko Jaurlaritzaren datuen arabera, Nafarroan biztanleen %19,2 da elebiduna, EAEn %41 eta Iparraldean %36.

ARABAKO EUSKAL HOTSAK

Arabian zenbatek erabiltzen zuen euskara? Non hitz egiten zuten? Nolako euskara? Galdera hauei guztiei erantzun nahian Geu Gasteiz euskara elkarteak erakusketa osatua du Montehermoso Kultur Zentruan martxoaren 25a arte.

Urrea

■ "Haurrentzako euskarazko ikuskizunik ez zegoelako hasi ginen txotxongiloekin". Enkarni Genua eta Manolo Gomezek duela gutxi esandakoa da hau. 30 urtean 23 txotxongilo ikuskizun prestatu dituzte, euskaraz. Senar-emazteek gogorarazi dutenez hasi zirenean Txirri, Mirri eta Txilibiton ere ez ziren existitzen. Pentsa!

Ikatz

■ Bizkaiko PPk EAJ eta EAri gaztelaniazko irakaskuntza publikoa baztertzea leporatu die. Aurrematrikulazio kanpainan A ereduak ezezik B ereduak ere bazter utzi omen dute. A ereduak "sozialki eta geografikoki zokoratu" omen da eta bi alderdi abertzaleen asmoa eskola publiko "elebakarra eta euskalduna" egitea omen da.

Batzuetan neguko euritik ihesi pista estaliak ematen diete aterpe atletei. Bestetan, urtaro berak bultzatzen ditu lasterkariak zelai lokaztu eta aldapatsuetara. Pista estaliaren zein krosaren garaia amaitzear da ordea eta errepideak eta pista irekiek hartuko dute lekukoa.

ZELAI LOKAZTUETATIK PISTA IREKIRA

Negu epel eta lehorrak natura aztoratu du. Ez du negurik egin eta loreek, landareek eta zuhaitzek, arretaz begiratu dituen aise konturatuko zen udaberri usaina dutela. Atmosferaren aldrebeskeriei ez diete ordea jaramonik egin bi zangoak zein baino zein azkarrago mugitzen dituzten atleten. Garaian garaikoa.

Negua epelean eta aterpean (pista estalian) aritzeko garaia da eta baita hotz eta euriei aurre eginez zelai, aldapa eta lokaztiak iltzez zanpatzeko ere. Horrela, otsailaren 17-18ko asteburuan Euskadiko atleta hoberenak (batzuek kale egin zuten, hala nola, Montxu Miranda eta Nerea Azkaratek) Donostiako Belodromoan, pista estalian, lehia ziren Euskadiko Txapelketan. Espai-

niako Txapelketarako minimak egitea zuten haietako batzuek helburu. Otsailaren 18an Bilbon Bilbao-Bilbao izeneko lasterketa estreinako aldiz antolatu zen. 12 kilometroak 500dik gora atleten burutu zituzten. Asteburu berean Kluben arteko Espainiako Kros Txapelketa jokatu zen Salamancan. Euskal Herriko ordezkariek han ziren. Egun berean, Salamancarako hautatze probak gainditu beharrik gabe eta bidaia luzeegiaren beharrik gabe Donostian hiriko erdigunetik at, erdi ezkutuan ehunka atleta bildu ziren Miramonen igande goiza lasterka igarotzeko asmoz.

Negua aurrera doan heinean lokatz arteko norgehiagokak bertan behera geratuko dira, baita pista estaliko lasterketak, jauziak eta tiraldiak ere. Kilome-

■ Atletismoko probak urte bukaera arte

Martxoa

- ✓ 3-4. Kadeteen Espainiako Txapelketa. Pista estalia.
- ✓ 4. Espainiako Kros Txapelketa. A Coruña.
- ✓ 8/11. Europako Beteranoen Txapelketa. Pista estalia. Bordele.
- ✓ 10/11. Munduko Txapelketa. Pista estalia. 9-11 Lisboa.
- ✓ 10/11. Juniorren Munduko Txapelketa. Pista estalia. Zaragoza.
- ✓ 11. Espainiako Txapelketa. 100 km. Madril.
- ✓ 11. Euskadiko kadeteen kros Txapelketa. Urtuella.
- ✓ 17-18. Jubenilen Espainiako Txapelketa. Pista estalia.
- ✓ 18. Espainiako Txapelketa. Martxa. Mollet del Valles
- ✓ 18. Espainiako Maratoi Txapelketa. Bartzelona.
- ✓ 24/25. Munduko Kros Txapelketa. Dublin.
- ✓ 24. Euskadiko Iraupen Txapelketa. Barakaldo
- ✓ 25. Unibertsitate arteko milia. Gasteiz.

Apirila

- ✓ 1. Azkoitia-Azpeitia VIII Maratoi Erdia. Azkoitia
- ✓ 7.10.000 m.-ko Europako Challenge-a. Barakaldo
- ✓ 22. Iurretako XXI. Lasterketa.

- ✓ 28/29. Europako Errepideko Beteranoen Txapelketa. Malta
- ✓ 29. Espainiako Beteranoen Maratoi Txapelketa. Madril.
- ✓ 29. Bilboko VII. Maratoi Erdia. Euskadiko Txapelketa.
- ✓ 29. Euskadiko klubuen arteko junior Txapelketa. Gasteiz.

Maiatz

- ✓ 05. Euskadiko klubuen arteko Txapelketa. Gizonezkoen lehen maila. Gipuzkoa.
- ✓ 05. Euskadiko klubuen arteko Txapelketa. Gizonezkoen 2. maila. Gasteiz.
- ✓ 05. Euskadiko klubuen arteko Txapelketa. Emakumeak lehen eta 2. maila. Bizkaia.
- ✓ 12. Ohorezko mailako klubuen arteko Txapelketa.
- ✓ 19. Bilboko mitina.
- ✓ 19. Europako IV Kopa. Martxa. Dudince. (SVK)
- ✓ 26/27. Klubuen arteko Europako Kopa.

Ekaina

- ✓ 02. Euskadiko klubuen arteko Txapelketa. Ohorezko maila.

tro asko egin nahi dituenak errepideko lasterketetara joko du eta aurrez aurre izango ditu maratoi erdiak eta maratoiak. Lasterketak metroetan neurtu eta eraztunaren kaleetan burutu nahi dituenak pista irekietan izango du aukera.

Asteburu bakarrari erreparatzea nahikoa da aukeraren oparotasunaz ohartze-ko. Beste hainbeste adierazten du behean jarri dugun atletismoari dagokion urteko egutegiak. Noski, ez dira hor ekitaldi guztiak ezta gutxiagorik ere. Esan dezagun saio hauek bidaiatzeko aitzakia ematen digutela. Eta korrika zaletua ez dadila tronpatu; probok ikustekoak gehiago dira egitekoak baino.

Euskal Herriko hainbat txapelketa zerrendatu ditugu, baita Espainia, Europa eta mundu mailako probak ere. Martxoan garenez kroseko eta pista estaliko probak amaitzeaz daude eta orain errepideko eta pista irekiko lasterketen garaia da. Kadete mailakoekin hasi eta beterranoen mailako probetaraino izendatu ditugu. Esan bezala proba gehienak telebistaz edo bertatik ikustekoak dira, atleta profesionalak gozatzeko paradarekin. Dena den, arretaz irakurri batzuetan ia edonork parte har dezake-eta. Urtea hasi besterik ez dugu egin, baina azaroa hortxe dago eta korrikalari zaletuen proba gustukoena, Behobia-Donostia iristear da...

◆ ONINTZA IRURETA

■ Profesionalen zein zaletuen agendan beti dago Behobia-Donostia proba.

Gipuzkoa.

✓ **02/03.** Euskadiko kadete Txapelketa (Bakarkakoak eta klubak). Gipuzkoa

✓ **03.** Bilboko XIX. Maratoia (Euskadiko Txapelketa).

✓ **09/10.** Euskadiko jubenil eta junior Txapelketa. Pista irekia. Bizkaia.

✓ **23/24.** Jubenilen Espainiako Txapelketa. Monzon. Huesca.

✓ **23/24.** Beteranoen Espainiako Txapelketa. Pista irekia.

Salamanca.

✓ **30.** Barakaldoko Udaletxearen XVI. Atletismo Saria.

✓ **30.** Espainiako Maratoi Erdiko Txapelketa. Arona. Tenerife.

✓ **30/01-7.** Promesen Espainiako Txapelketa. Prat de Llobregat.

✓ **30/01-7.** Espainiako junior Txapelketa. Granada.

✓ XVIII. Berazubi Sari Nagusia. J. M. Imazen omenez. Tolosa.

Uztaila

✓ **04/15.** Beteranoen Munduko Txapelketa. Brisbane. (Aus.).

✓ **07/08.** Euskadiko Txapelketa. Pista irekia. Gasteiz.

✓ **12/15.** Jubenilen Munduko Txapelketa. Debrecen. Hungaria.

✓ **12/15.** 23 urtez azpikoen Europako Txapelketa. Amsterdam. Holanda.

✓ **15.** 10.000 m.-ko Espainiako Txapelketa.

✓ **19/22.** Europako junior Txapelketa. Grosseto. Italia.

✓ **21/22.** Espainiako Txapelketa. Valentzia.

Abuztua

✓ **03/12.** Munduko Txapelketa. Edmonton. Kanada.

✓ **26.** 100 km.-ko Munduko Challenge-a. Cleder. Frantzia.

Iraila

✓ **09.** IAFFeko Sari Nagusiko finala. Brisbane. Australia.

✓ **22.** XIV. Berangoko Nazioarteko milia.

✓ **29.** 100 km.-ko Europako Challengea. Winschoten Holanda.

Urria

✓ **07.** IAFFeko Maratoi Erdiko Munduko Txapelketa. Bristol. Britainia Handia.

Azaroa

✓ **25.** Donostiako XXIV. Maratoia.

Abendua

✓ **09.** Europako Kros Txapelketa. Thun. Suitza ●

Javier Elorza Maiztegi historialariak "Eibar: Orígenes y evolución. Siglos XIV-XVI" liburua argitaratu du Eusko Ikaskuntzaren laguntzarekin. Bertan Erdi Aroko Eibar irudikatzen digu, bertako ohitura eta bizitza ekonomiko eta sozialaren inguruko hainbat xehetasun emanez.

"EIBARREK BETI IZAN DU BEREZKO DINAMISMOA"

■ "Liburua beharrezkoa zen. Eibar inguruan ez zen Erdi Aroko historia bat".

Gipuzkoako Eibar hiriak denboran zehar bizi izan duen hazkunde historikoa harrigarria da, ia herrialde bereko bertze inon gertatu ez den garapena erakusten baitu. Javier Elorza Maiztegi, Soraluzeko historialariak honen berri eman digu, sartaldeko errealitatea azalaraziz. Lan serioa egiten ohiturikoa, sorterriko udaletxean administrari eta artxibariaren gisa ari da, lizentziatu zenetik oraino ikerkuntza historikoan hogeita bortz urte eman duen arren. Bere lan eremua Elgoibar, Eibar eta Soraluzek osatzen duten hirukia da, agiritegiatako

datuei arreta berezia eskainiz. Eskarmentu handikoa, San Roke ermitako gorabeherak aztertu ditu, baita bertako ospital zaharrenak ere, azken bolada honetan herri hauetako Erdi Aroko iturri idatziak miatu eta Eusko Ikaskuntzaren bitartez karrikaratu.

■ Mila orrialde inguru duen "Eibar: Orígenes y Evolución. Siglos XIV-XVI" izeneko liburua burutu duzu. Zergatik Eibar? Ikerketa honen beharra zegoen?

Dudarik ez, behar beharrezkoa zela. Eibar inguruan ez zen Erdi Aroko histo-

ria bat. Zegoen bakarra duela ehun urte Gregorio Mujikak egin zuena, eta gainera bere iturri zaharrenak, oro har, XVII. mendekoak ziren. Ez zituen oraingo eredu metodologikoak, datuak lotura handirik gabe eman zituen. Orduan, hutsune hori bazegoela garbi dago. Nik, aurrez aterata hemengo eta estatuko artxibotik dokumentazioa baneukan, beraz hasteko oinarria banuen.

■ Zein iturritan oinarritu duzu lan hau?

Artxiboak, batez ere estatukoak. Valladoliden dagoen "Chancilleria" delakoa, "Simancas" izenekoa, Granadatik hainbat agiri ere bai. Hemen Oñatiko protokolosena eta Tolosako Gipuzkoakoa.

■ "Eibarrek ez zuen aukerarik zabaltzea"

Elizenak ere bai, heriotz eta bataioenak. Calahorran ere "Libro del Licenciado Gil" dago, non populazioaren gaineko zenbait datu ematen baita. Bestalde, hemengoa "vicaría de Durango" zen eta Durangora joan nahi nuen, baina Markinako merineriari lotutako Elgoibarko elizako artxibon agiri pila agertu zen eta hori nahikoa zen.

■ Akondia Eibarko sorterrria omen da. Non dago kokatua, nolakoa zen?

Egun ermita eta baserria da. Lehen zen Eibarko ezkeraldeko bailara. Akondia baserri mundua zen. Erdi Aroan "villa de Eibar y tierra de Akondia" moduko aipamenak jaso ziren. Elgetan ere "villa de Maia y tierra de Elgeta" zen, baina han ize-narekin aurkakoa gertatu da.

■ Nongoak ziren lehenengo eibartarrak?

Eibar, Elgoibar eta Soraluze Markina behe aldea zen, Debarekin muga egiten zuena. Eibar sortu zenean Akondiatik etorri ziren gehienak, eta Durangaldetik ere bai, Zaldibartik, Eizagatik, Elorriotik, Markinatik. Gipuzkoatik ere batzuk, baina gutxiago, Soraluze eta Elgoibartik batez ere. XVI. mendeko padroiko izen abizenetan garbi irakurtzen da gehienak bizkaitarrak zirela: Areantza, Ijuria, Biturita...

■ Berehala Akondia zenak garapen sozioekonomiko aparta bizi izan zuen,

nola gertatu zen aldaketa hau?

XIV. mendean sortu eta 1447an Eibarrek 930 biztanle zuen. Populazio aldetik Elgeta antzekoa zen, orduko Elgetako lurra egungo Bergarako auzotaraino hel-tzen zirelako (Angiozar). Handik 50 urte gerora Eibarrek 1.500 biztanle zuen. Zergatik? Metalezko tresneria produkzioan espezializatu zirelako: goldeak, leihoetarako kanzelak, iltzeak... Horrekin lotuta, Amerikako aurkikuntzak ekarri zuen lan gehiago. XV. mendearen lehenengo zatian eskribau bat zegoen, XV. mendearen amaieran bost. Artisauek ere gora...

■ Zergatik hazkunde industrial hura?

Horretarako baldintzak zeudelako. Eibar handia zen. Markinatik burdina ekartzen zuten, lurrez. Debatik Antzuolaraino sarea zegoen. Armak oso inportanteak ziren, batez ere pikak, asko saltzen ziren. Pikak egiteko lizarrak behar zituzten, zuhaitz asko moztu eta jada XVI. mendearen hasieran mintegiak egin behar izan zituzten.

■ Zer eragina izan zuen inguruan Eibarko antolaketak?

Eibarrek ez zuen aukerarik zabaltzeko. Garatze prozesu hori izan zen arrabaldetan: behekoa (Ibarra) eta goikoa (Unzaga). Bestalde, bideak kaskarrak ziren. Durangokoa oso aldapatsua, eskasa. Antzuolatik Debaraino txalupaz eramaten zen dena, eta gero itsasoz. Deban lonjak zeuden, eta handik Sevilalara eta Siziliara eramaten ziren produktuak. Bilborekin ez zegoen harreman handirik, ezta Azpeitia edota Azkoitiakoekin ere, Urolakoekin gutxi. Lanera etortzen ziren, hori bai, Garate eta Zubizarreta abizenak hor daude. Baziren, baita ere, Valentziaraino lurrez joaten zirenak, handik oihalak eta ekarriz, baina gutxi ziren.

■ Erdi Aroaren amaieran Nafarroarekin, Ipar Euskal Herriarekin zeuden harremanak...

Ez, herriak oso autarkikoak ziren. Ondoko herritarrak arrotzak ziren, hori ikusten da Eibarko paperetan soraluzetarrak hitz egiten denean... Nafarroa oso-oso urrun zegoen. Egotekotan, merkataritza aldetik egon zitezkeenak, bakarrik, eta nik ez ditut topatu. 1.200dik, behintzat, politikoki ere ez zegoen loturarik, hortaz, gutxi.

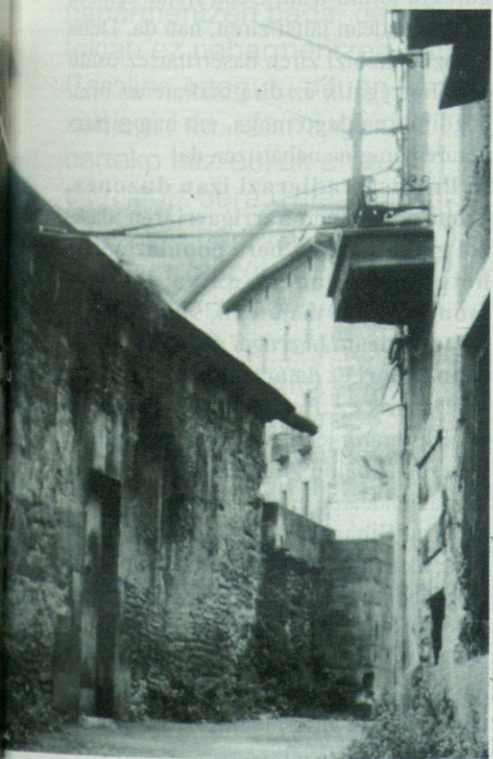
■ Erdi Aroaren amaieran Eibarko populazioa kontuan hartzekoa zela garbi dago, eta jende hori elikatzea ez zen erraza izan. Beranduago, XVII. mendean egungo artoa sartu zen, benetakoa iraultza eragin zuena. Zure lana, berriz, XVI. mendean amaitzen da, nola elikatzen zen bertako jendea arto berria heldu arte?

Hemen artoa (zaharra, txikia, ez gaurkoa), mijoa, asko egiten zen, prestatuta zeuden soro berezi batzuetan, horrekin ogiak egiten ziren ("borona"). Garia ere bazegoen, baina gutxiago. XV. mendearen bigarren erdi aldean joaten ziren Errioxa eta Araba aldera (Antezana, Gasteiz) garia ekartzera. Burgos aldeko Pancorbora ere bai. Hemen arazoa eguraldia zen, kanpotik ekarri behar zen, Trebiñorekin ere harremana zegoen. 1515. urtean edo, hemengo jendeak ikasketak egiten zituen Trebiñon, eta agiritan horren testigantzak badaude.

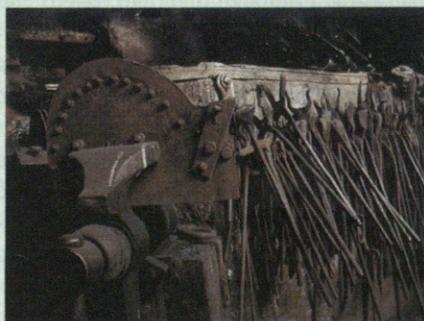
Txerri asko zegoen, ardia edo behia baino gehiago, etxe bakoitzean txerri bat, gutxienez. Bizkaitik ere etortzen ziren txerriekin. Txerria eta ogia egunerokoa zen. Beste tokietako abeltzain kultura ez zegoen hemen. Inguruko baserrietan gehiago, noski, baina ez askoz ere gehiago. Horretaz gain ezkurak, gaztainak, intxaurrak... Alde horretatik denetarik zegoen.

■ Ohitura sozialak direla eta, kristautasuna sustraiturik zegoen XIV-XVI. mende horietan?

Kristautasuna hemen zen, baina finkatuta... Partikularrek ere, handikiek, ezkon-

EIBAR: ORIGENES Y EVOLUCIÓN. SIGLOS XIV AL XVI

ANTZINAKO OGIBIDEAK CALBIDEAN

ANTZINAKO OGIBIDEAK CALBIDEAN

Bestalde, bideak kaskarrak ziren".

■ Tresneria ugari egiten zuten.

■ "Hemen artoa asko egiten zen".

■ "Ezkontzak ez ziren amodio bidez, kontratuak baizik, interesa bakarrik".

tzak egiten zituzten, ez apaizek. Giro erlijiosoa zegoela dudarik ez. Irainetan, superstizioetan ikusten da, isunak daude zoritxarra desiatzeagatik, baina gero formetan igoal ez zegoen hain finkatuta. Apaizek seme-alabak zituzten, %90ak, eta jendeak onartu. Batzuetan seme horiek aitaren postua eta benefizioa eskuratzen zuten eta haiek ere apaiz bihurtzen ziren. Gero, XVI. mendeko Trentoko kontzilioa zela medio, aldatu zen, baina poliki.

Ezkontzak, adibidez, ez ziren amodio bidez, kontratuak baizik, interesa bakarrik. Lehen ohitura zaharreko kontratuak egiten zituzten, eta gero hitza eman. Betetzen ez baziren, komeriak. Batzuetan ezkongaiak ez ziren ezagutzen. 1484ko kontratu batean diru inportantea eskaini zen, bajina beste batek gehiago eskaini, lekuko batek hori ziurtatu eta orduan lehenengoak gehiago eskaini behar izan zuen hitzartutako ezkontza ez galtzeko. Maitasunik ez, beraz.

■ **Nolakoak ziren aipatu dituzun bertako handikiak eta haien liskarrak?**

Hemengoa ez zen jauntxo handia, Elgoibarkoa bai eta horrekin kontuz, baina hemengoa apala zen eta bakarrik sei bat baserri zituen errentan. Gainera, horren sendia XVI. mendean desagertu zen, azken alaba Italian zegoen erregearen kontadore batekin ezkonduz. XVI. mendean jauntxo txikiak baztertuak gelditu ziren, industria zelako dirua ematen zuena.

Ezagunak diren Erdi Aroko gerrate zibilak, nagusi hauen artekoak izan ziren. Herriak pairatzen zituen, baina ez zuen parte zuzena hartzen. Jende gutxi hiltzen zen "mesnada" arteko borroketan. Ez

zegoen sustrai politiko bat, bakoitzaren botere eremua finkatu nahi zuten, haien arteko gerratea zen.

■ **Herriko jende arruntak ezagutu zituen batzarreak, auzolanak eta bertze...**

Hemen, kofradiak, kofraixak. Bakoitzak zuen bere ermita, bere eliza gero, eta bertan urtean behin elkartzen ziren, erabakiak hartzeko, bazkari bat eginez. Behi bat edo txahal bat hil, ez bildotsa edo arkumea, eta jaten zuten. Ermita bakoitzean egiten ziren bataioak, XV. mendea arte ez zirelako nagusitu herriko elizak. Ermitetara joa-

□ **"Eibarrek sekulako saltoa eman du, eta arrazoa jendearen nahastura hori da. Ez zeuden lurra-ri lotuta, beste menta litatea zuten"**

ten ziren ingurukoak, ez lanbidez edo banaturik, ermitaren inguruko baserri edo etxe bakoitzeko ordezkari bat baizik. Eibarren hiru kofradia ziren, Akondia, Aregita eta Sorain. Antolaketa politikoa erlijiosoa oinarritu zen eta kofradia horiek errespetatu ziren. Egurra, gaztainak, ezkurak eta beste banatzeko kofradia bakoitzak bere basoa zuen. XVI. mendean kofradiako partaideak igandero biltzen ziren, meza eta gero, bere erabakiak hartzeko, auzolanak, bideak (lorrak) hobetzeko, nahiz eta urtean behin, esan bezala, jai handia egin, uztare-

■ "Armak oso garrantzitsuak ziren".

kin zerikusia zuten egunetan.

■ **Euskalkia dela eta, zer erraten ahal duzu hizkuntza arloan?**

Ni konturatu naiz gauza batekin: erromatarren banaketa tribala eliz barrutietan errespetatu zen hemen, eta euskalkiko mugak berdin-berdinak dira. Hor barruan merinerriak (merindadeak), eliz bikariak zeuden. Bada, Markinako merinerria bi "ermua" artean sartua zegoen. Bat Ermua, Bizkaikoa, eta bestea Azkoitiaren kontra dagoen Elgoibarko auzoa, San Lorenzo de Ermua zena. Ermua deitutako muga horiek oso antzinatekoak dira, erromatarren garaian bazeuden jada Markinako merinerri horrek gero erakusten dituen loturak, eta euskalkia lurraldetasun horrekin bat dator. Gero Leintz barrutia zegoen, Arabatik Bergararaino, baita euskalkiari lotua ere. Mutriku eta Deba jada gipuzkera aldea da. Nahiz eta gurekin lotura izan, Deba Itziar zen eta XIV. mendean jaitsi ziren, hau da, Deba gipuzkeraz bizi ziren baserritarrez osatu zen, horregatik ez dira bizkaieraz bizi. Elgoibarren dago muga, eta han gipuzkeraren eragina nabaritzen da.

■ **Prentsan adierazi izan duzunez, Eibarko garapen harrigarriaren arrazoi garrantzitsua bere populazioaren heterogeneidadean datza. Baserri mundua XIV. mendean, 900 biztanle XV. mendean, berrogei mila XX. mendean... Hori ez da arrunta.**

Dudarik ez. Hemen ez ziren bertakokak. Hasieratik jendearen nahasteak beste aukerak zabaldu zituen. Hiria da, ez da herria, jendearen arteko loturak diferenteak dira. Eibarrek beti izan du berezko dinamismoa. Nork egin du hau Gipuzkoan? Eibar eta Errenterriak. Elgoibar handiagoa zen eta orain askoz ere txikiagoa gelditu da. Eibarrek sekulako saltoa eman du, eta arrazoa jendearen nahastura hori da. Ez zeuden lurra-ri lotuta, beste mentalitatea zuten ●

◆ **ERLANTZ URTASUN**

Caroline Phillips

"Gure kultura ez dugu behar adina ireki"

P E R F I L A

Zuhaitz genealogikoan jaio zen kamaleoi, herri-kolorez. Eta kamaleoia ezertan nabarmentzen bada, dabilen tokian ez nabarmentzea da: Caroline ezagutu dituen lurren zati egin da, eta mingainaz bertako hitz-euliak ehizatu ditu, inoiz bera izateari utzi gabe, eta hain zuzen bera izaten jarraitzeko. Internetez mundua etxera sartu zaigun honetan, Carolinek Web-eko kale nagusian paseatzera gonbidatzen gaitu, euskara aspalditxo jaitsi baitzen baseritik kalera.

Testuak:

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre

Argazkiak:

Dani Blanco

Kalifornian sortu, Parisko unibertsitatean ere ikasia, Baionan bizi... Nongoak dira zure sustraiak?

Pixka bat konplikatua da. Nire aita Azerbaijanekoa da, horregatik dut hangoen aurpegia, baina nire gurasoak banandu egin ziren nik 9 hilabete baino ez nituela. Nire ama berriz ezkondu zen, eta aita ordearen abizena hartu nuen (Phillips). Niretzako aita bigarren hau izan da. Amaren ama, berriz, erdi Greziakoa eta Kanadakoa da eta amaren aita erdi Eskoziakoa eta Alemaniakoa zen. Beraz, erabateko nahasketa bat naiz. Nik bizi on bat izan dut EEBBetan, ez ginen pobreak baina ezta oso aberatsak ere. Nire amona

lizeoko irakasle zen, eta aita-amak psikologoak ziren. Gurasoak oso aktiboak ziren politikoki, eta lau urterekin Amerikako 68-ak harrapatu ninduen. Emakumeen eskubide aldarrikapenak, Vietnamgo gerraren aurkakoak... garai hartan beti ari ginen oihukatzen zerbaiten aurka edo zerbaiten alde.

■ **EEBBetan denak zarete jatorri arrotzekoak, bertako sustrairik gabek.**

Bai eta ez. Nire ustez EEBBetan kultura oso erregionala da. Ez naiz inoiz amerikar sentitu, beti kaliforniar sentitu naiz. Washingtonera noanean, beste herri bat dela eta jendea ere ezberdina dela nabaritzen dut. Baina gero egia da Ame-

BERE HITZETAN

▼
 "Gogoratzen dut Ludlum eta Asimov bezalako idazleen zientzia fikziozko liburuak irakurtzen nituenekoa. Txundigarria da etorkizuneko teknologiari buruz imaginatutako hori guztia egun egi bihurtzen ari dela ikustea".

http://www.carolinephillips.com/sudou_est_article.htm

▼
 "Inoiz ez dut hemen bezain giro onean kantatu. Gainera hemengo kalitatea oso ona da. Parisen ez da Euskal Herriak duen musika mailarik".

Euskaldunon Egunkaria, 1996-09-15

▼
 "Bush eta Gore, biak eskuindarrak dira, fiabardura batekin halere, Bush eskuin muturrekoa baita. Haren garaipenaren berri izan nuelarik, Donostiako autobidean nengoen eta gelditu behar izan nuen negar egiteko".

Aizu!, 20001eko urtarrila

▼
 "Ekonomia eta Teknologia berrien arloan, hogeiren bat aldizkari eta kazeta frantses, amerikar eta ingeles harpidetza daukat".

<http://www.carolinephillips.com>

▼
 "Ni ez naiz nazionalitate batekoa edo bestekoa sentitzen. Sorterrian kaliforniarra sentitzen nintzen, ez amerikarra; frantsesa, aldiz, ez naiz. Parisen paristarra sentitzen nintzen, eta hemen, euskalduna".

Aizu!, 20001eko urtarrila

▼
 "Teknologia arazo eta traba dela pentsatzeari utzi behar diogu. Bizitza errazten digun tresna gisa ikusi behar dugu".

http://www.carolinephillips.com/sudou_est_article.htm

rikarekiko identifikazioa sartzen asko saiatzzen direla. Txikia nintzenean, estatu batuar banderaren aurrean himnoa abestu

behar izaten genuen (eta nik beti besoa altxatzen nuen, parodia egiteko). Baina "amerikarrak" esatea, "europarrak" esatea bezalaxe, hitz zabalegia da.

■ Amerikako Euskal Etxeetan Euskal Herriaren zein irudi dute?

Nik nire senarraren bitartez deskubritu dut Euskal Herria. Hona etorri ginen bizitzera, eta Amerikara joan ginenean, Euskal Etxe bat zer den ikusi nahi izan genuen. San Franciscokora sartu, eta jen-

"Kanpotar sentitzen naiz euskal hizkuntza menperatzen ez duen jendearekin"

ko klika (musika banda), musa eta kantu zaharrak dira. Hori larria da, horrela euskal kultura hil egingo baita segurki.

■ Zer jarrera dugu euskaldunok amerikarrekiko?

Ni amerikarra naizela jakinda, jendeak ez du amerikarren aurkako gauza handirik esaten. Askotan entzuten dut, adibidez, euskaldunak oso hertsia direla. Baina nire esperientzia ez da hori. Nik ahalegina egin dut euskal hizkuntza ikas teko, eta inoiz ez naiz hemen kanpotar sentitu. Kanpotar sentitzen naiz, euskal hizkuntza menperatzen ez duen jendeare-

dea lauburuz josita zebilen; desfile bat zirudien. Ulertzen dut, nostalgia dute, eta beti entzun nahi dituzte euskal kantu zaharrak... Ni ez naiz horrelakoa amerikar kulturarekin; badut nostalgia bat bistan dena, baina hori ez da arrazoi bat gauza modernoak ez deskubritzeko. Amerikan Euskal Diasporarekin egiazko blokeo bat egiten dute zaharrenek, gauza garrantzitsuena haientza-

kin. Iparraldean jende hori jeloskor naba-ritzen dut, "zer egiten du euskaraz ikasi duen kanpotar horrek hemen" esanaz. Etorri nintzenean, bi aukera nituen: edo espainola edo euskara ikastea, eta nire senarra eta bere adiskide guztiak euskaldunak zirenez, euskara ikastea erabaki nuen. Eta euskara ikasi ondoren, hau da nire bigarren herria orain.

"Musikariak Internetekin aieneka ari daitezke, edo musika nola promozionatu pentsatzen hasi"

- **Jaio:** Oakland-en (Kalifornia), 1964an.
- Musikaria eta Internet enpresa bateko zuzendaria.
- **Parisen:** 1973an Parisa joan zen bizitzera eta Literatura Modernoa ikasi zuen. Horrez gain 5 urtez kantu klasikoa ikasi eta goi mailakoen "Leopold Bellan" lehiaketa irabazi zuen. Jazz ostatueta zein Estatu Batuetako enbaxadan kantatzen zuen.
- 1989an Kaliforniara itzuli zen ordenagailu bidezko orkestrazio musikala ikastera.
- Mixel Ducau kantaria ezagututa, Baionara etorri zen 1992an. Miarrizteko "Hôtel du Palais"en lan egin zuen bi urtez pianoa jotzen eta abesten.
- Musika: abestu, eta pianoa eta zarrabetea jotzen ditu. 5 urtez aritu dira Mixel Ducau eta biak kantuan eta 2 disko kaleratu dituzte: *Alaia* eta *Zatoz gurekin*. Egun Bidaia taldeko kide da.
- **Internet:** 1996an sortu zuen Phillips Internet Consulting multimedia zerbitzuetaarako enpresa eta bertako zuzendari da. Kontseilaritza, garapen teknikoa eta formakuntza eskaintzen ditu enpresa honek. Horrez gain, beste gauza askoren artean www.bogaboga.com portala egin du: bertan Euskal Herriari buruzko informazioa dago eskuragai.
- **Hizkuntzak:** Ingelese, frantzesez, italieraz eta euskaraz mintzatzen da eta gaztelaraz ere nahiko ongi moldatzen da.

■ Mixel Ducau eta biek bost urte daramatzazue folk egiten. Zuen estiloan bilakaera bat egon da...

Gure estiloan folka da sustraia, Arabiako aire pixka bat ere bada, eta euskalduna ere bai (kantu batzuk zortzikoaren

erritmoarekin egiten baititugu, edo fandangoa, arin arina). Niretzat, gaurko folka munduko folka da "World Music" esaten dena. Ezin dugu folk tradizionala bakarrik egiten jardun, zerbait desberdina egin behar dugu. Gure kultura beste kulturetara ireki behar dugu eta baita beste kulturetatik hartu ere. Gure estilo berria ez da hain folk, baina folkaren musika instrumentu zaharrak erabiltzen ditugu (zarrabetea, esaterako, oso folk eta barrokkoa da). Mixelek orain alboka jotzen du, eta ttuntuna ere erabiltzen dugu, baina gure musika egiten dugu. Gure estiloa bilatzen ari ginen eta orain aurkitu dugu.

■ Folkean ere gero eta gehiago erabiltzen dira tresna teknologikoak. Zer deritzozu?

Bai, teknologia moldaketak egiteko, txukuntzeko erabiltzen dugu, baina gure musika tresnekin jotzen dugu. Tira, egia esan, badut pianoaren sintetizadore bat, egiazko pianoa astuna delako, baina pianoaren soinua ateratzen du. Niretzat teknologia ona da, baina musika hori ez da egun osoan entzutekoa, dantzatzekoa da. Teknoa berriz, gustatzen zait eta ez zait gustatzen. Bistan dena, gure lanean beze-

■ "Gaurko folka munduko folka da. Ezin da folk tradizionala bakarrik egiten jardun, zerbait desberdina egin behar da".

"Euskal Herrian gaztea oso orekatua dago, pertenezia sentimenduagatik, eta hemen familia oso garrantzitsua delako"

roentzat musika teknoa egiten dugu web-orrietarako. Baina musika bakoitzak badu bere lekua, eta kalitatea antzeman egiten da. Teknologikoki tresnarik onenak izanda ere, zure melodia pitoa bada, pitoa entzuten da; baina zure melodia ona bada, edozein tresnarekin ondo entzun liteke.

■ **Musikari bati zer iruditzen zaio Internetez bere diskak pirateatzea?**

Nire ustez musikarientzat bide bat da. Musikariak aieneka aritu daitezke "ai, Internetetik nire musika hartzen ari dira..." edo bidea jarri, esanez "nik pentsatuko dut nire musika nola promozionatu". Badakizu jendeak trukatu egiten duela (Napsterraren bidez). Interneta erabiltzen dutenen artean ez dut ezagutzen pertsona bat ere, Napsterra erabiltzen ez duenik. Beraz, ezin duzu eragotzi. Jendeak trukatu izan du Internetik gabe, eta trukatzeko jarraituko du.

■ **Internetek dirurik ematen al du?**

Ezin duzu dena espero Interneteko web orri batetik, eta hori oso zaila da

B E R T S O A

Doinua: San Franciscotik Euskal Herrira

Azerbaijango aurpegia du ta Lapurdiko hizkera greziar kutsua ta kanadiarra erdi eskoziarra gainera... San Franciscotik aldegin eta kantari Mixelenera Caroline Phillips mestizaiaren aberastasuna zera

Jexux Mari Irazu

bezeroei ulertaraztea. Jendeak pentsatzen du diru asko irabaziko duela, baina pentsatu behar da "beno, eta zure plaketarekin zenbat diru irabazi duzu? Eta zure publizitatearekin zenbat diru irabazi duzu?". Eta zuk ez baduzu ematen zure plaketa edo zure publizitatea nehork ez du ikusiko. Esportatzen duen enpresa batek gaur egunean ez badu Interneten gune bat, jadanik galdu ditu merkatu batzuk. Internetaren inguruan egiazko komunikazio plan bat egin behar da, bestela nehork ez zaitu ezagutzen. Plan estrategiko bat planteatu behar duzu zure

web orriaren proiektuaren inguruan. Ez bakarrik publizitatea, jadanik denbora hartu behar duzu e-maila erantzuten, eta baita ere prospekzioa egiteko, baina plaketa batekin ere egiten duzu hori dena, eta zergatik ez Internetekin? Jendeak uste du aski dela Interneten eta bilatzaile batean egotea, baina ez du ulertzen zenbat denbora pasatu behar den bilatzailean ongi egoteko, egunak eta egunak dira.

■ **Zu emakume eta zuzendaria zara, enpresa askotan gertatzen ez den bezala. Interneten emakumeek errazago dute al dute sarrera?**

Orain agian emazte gehiago daude gure sektorean. Baina emazte batek, hasten denean, gizonak baino hobea izan behar du, eta onena. Eta hori oso zaila da. Zenbat aldiz entzun dudana "eta zure senarrarekin lan egiten duzu?", eta "ez" erantzuten diedanean, "a ez? Bakarrik moldatzen zara?". Ba bai, handia naiz, egin ditzaket gauza batzuk nik bakarrik... Orain hemengo jendeak badaki nor naizen, eta ez dut egin dudana lanaz azalpenik eman beharrik. Baina hasieran oso zaila izan da. Ez ninduten seriosatzat hartzen, gainera musikaria... Baina orain kanpoko bezero asko egin ditugu, Amerikan bezero handi bat dugu, Parisko Ucenor burdingintza enpresa ere bai... eta hemengo jendea kanpotar bezeroak gientuela ikusi duenean gurturatu da.

■ **Internetek globalizazioa dakar, edo txikiei ateak zabaltzen dizkie? Arrai handiak txikia jango du, edo arrai guztiak egongo dira sarean?**

Pentsatzen dut enpresa eta elkarteetan txikia eta handiaren arteko ezberdintasuna handitu egingo dela. Txikia bazara eta ez baduzu gestio on bat, ezingo duzu jarraitu, eta beste enpresa handi batekin elkartu beharko duzu. Kultur elkarte txikiek gero eta arazo gehiago izango dituzte web orriak prezio baxuan egin eta mantenduko dizkien hornitzailea aurkitzen. Guk, adibidez, badugu gure gutxieneko prezioa, eta agian elkarte txikientzat garestia da.

"Ezin dugu esan ez dugula globalizaziorik nahi, badatorrelako. Pentsatu behar duguna da nola integratu gure kultura"

A R G A Z K I Z A H A R R A

"Bidaia" taldea:

Mixel Ducau, Caroline Phillips, Ritxi Salaberria eta Sabi Area

BIZITZAREN PASARTEA

Nire bizitzan pertsonarik garrantzitsuena (gurasoez gain), nire amona izan da, amaren ama. Orain 85 urte ditu. Erdi Greziakoa eta erdi Kanadakoa da, eta niretzat ama bezala izan da. Parisen bizi izan zen urte batez, eta Grezian beste urte batez. Hizkuntza asko ikasi ditu, eta oso argia eta kultua da. Historia master bat egin zuen, eta 40 urtez irakasle izan zen lizeoan. 65 urterekin jubilatu zen, eta geroztik oraintxera arte atzeritarrei ingelesa irakasten aritu da. Berarekin dantza klasikoa ikustera joan izan naiz, operara, politikaz eztabaidatzen dut... Berak beti nahi izan du ni Europara joatea. 18 urte nituela udan Europara eramanez ninduen, Luxenburgo, Bordo, Italia, Greziara... gauza bera egin zuen nire amarekin, eta Amerikan familia kultuen obitura da hori, neska edo mutilak 18 urte betetzen dituenean bere bidaia egin behar du Europa aldean.

■ **“Lehen mundu” eta “hirugarrena”ren artean desberdintasuna handituko du Internetak?**

Interneta beste komunikabide bat gehiago da, eta bere sustraiak ekonomia-
ren munduan ditu. Zoritzarrez ekonomia-
n beti jarraitzen dugu amerikar ere-
dua. Eta tristea da, gaurkoa ez da ezagutu
nuen Kalifornia hura: orain kate handiek
hartu dituzte dendak, eta jendea berdin
jantzita doa. Eta ez dakit europarrek atxi-
ki dezaketen euren nortasuna, ez naiz
segur. Londresera joan naiz duela hilabe-
te batzuk, eta Londres Amerika bezala-
koa da dagoeneko. Betiko gerra dago
estatu batuarren eta ingelesaren artean, eta
esaten didate “A, amerikar zira!”, jakina,
baina haiek amerikar eredutik dena har-
tzen dute. Eta Frantziak esaten duenean
“McDonald's eta horiekin aski dugu”,
bai, baina frantsesek onartua dute. Ame-
rikarrak ez dira etorri hona esanez
“hemen izan nahi dugu”, frantsesek onar-
tu dute.

Hori bada sistema ekonomikoa, Inter-

neten ere nork du denbora eta dirua web
orria promozionatzeko?

■ **Europak EEBBak dituela eredu esan duzu, eta Londres Amerikaren oso berdina dela dagoeneko. Hemen-
dik urte batzura zerk ezberdinduko du
Kaliforniar edo euskaldun izatea?**

Euskara menperatzen duen euskaldu-
nak, badu komunitateko partaide senti-
mentu egiazkoa. Eta hori oso garrantzitsua
da. EEBBetan gazteek ez dute pertenezia
sentimendu hori, eta eduki nahi dutenez
lizeoan arazo asko izaten dira. Adibidez ni

antzerki taldean nengoan, eta
antzerkia egiten nuelako
ez nintzen ongi ikusia,
animatzaile iza-
tea ongi zen,
kirolari iza-
tea ongi zen,
baina
artis-
tak-
eta
ez.

■ **“Orain profesionalki jendeak badaki nor naizen, eta ez dut zer egin dudana azaldu beharrik. Baina emakume izanda hasieran oso zaila izan da”.**

■ "Esportatzen duen enpresa batek ez badu Interneten gune bat, jadanik galdu ditu merkatu batzuk".

Amerika, Ingalaterra bezala, klasetan oso banatua dago. Euskal Herria ez da hainbeste hala. Nik baditut lagun batzuk oso pobreak, beste batzuk oso aberatsak, besteak erdikoak, eta batzutan elkarrekin bazkal dezakegu. Baina Amerikan hori ez da posible. Nik Amerikan ez dut ezagutu ere egiten pertsona pobre bat. Euskal Herrian gaztea oso orekatua dago, batetik komunitateko partaide sentimenduagatik, eta bigarrenik hemen familia oso garrantzitsua delako. Ameriketan galdu dugu hori zoritxarrez (ez nire familian). Baina arazo handi bat ikusten dut Euskal Herrian, gazteentzat oso zaila dela lana aurkitzea, eta bestalde gazteak ez direla ezkontzen, eta ez dituzte haurrak egiten. Hori Euskal Herriarentzat hondamendia da. Amerikan ezkontzen dira, eta oso gazterik joaten dira etxetik.

■ Internet nork kontrolatzen du?

Ez du jaberik. Gobernu bakoitzak badu Agency bat eta gobernuaren araberakoa da kontrola. Adibidez, Txinan oso kontrolatua dago, eta Frantzia, berriz, pixka bat. Entzun dut Amerikan langile pila hartu dituztela CIAn, Internet kontrolatzeko.

Beraz, nork kontrolatzen duen baino, galdetu behar dena da nor dabilen espioitzan. Guk ez dakigu, behar bada zure e-mailak norbaitek begiratzen ditu egunero.

■ Zer bizimodu estilo ekarriko du Internetek?

Niretzat Internet dena izanen da. Suedian ezartzen ari diren sistema edukiko dugu: pantailak izango ditugu etxeko

**"Etorkizunean
pantailak izango
ditugu etxeko horma
gehienetan eta bertan
irradi, telebista eta
Internet"**

horma ezberdinetan (sukaldean, logelan, egongelan...) eta bertan egonen dira telebista, irrati eta baita Internet ere. Behatzekin "klikatuz" edo ahotsarekin maneiatuko duzu. 50 urtean zer aurrerapen egin dugun ikusita, hemendik 20 urtera izugarria izanen da.

■ Badirudi aldaketak geroz eta azkarrogo etorriko direla. Trenera igotzen ez dena atzera geldituko ote da...

Niretzat oso argia da. Edo orain onartzen duzu gure mundua aldatzen ari dela eta behar bada parte har dezakezula tren honetan, edo progresua pasatzen da zu gabe. Progresua ez da txarra, baina begiratu behar dena da nola erabiltzen den. Arazoak beti datoz erabilera okerretatik.

■ Zer egin behar du Euskal Herria bezalako kultura txiki batek, globalizazioarekin biziraun nahi badu?

Jendeak beti esaten dit "oso hertsia dira euskaldunak" baina nik esaten dut "hala behar dute", bestela ezin baitute euren kultura eta hizkuntza atxiki. Baina euskaldunok kanpora ireki behar dugu, zer garen erakusteko. Nik uste ez dugula asko ireki gure kultura. Onartu behar da nahastea, baina ez euskal nortasuna galtzeko. Pentsatzen dut globalizazioan posible dela zure nortasuna gordetzea. Alferrik da globalizatorik ez dugula nahi esatea, badatorrelako. Beraz orain pentsatu behar duguna da nola integratu dezakegun gure kultura eta gure bizian ●

Artea eta Artium-a koman

Nahiz eta batek baino gehiagok gustuko ez izan, errealitatea errealitate eta gertakariak gertakari dira. Eta Araban errealitate kulturala okerrera doa eta gertakariez... gertakariez aurreraxeago hitz egingo dugu beren oinetara makurtzeko, izan ere, telesail burugabe baten gidoiaren zati dirudite.

ORO HAR, lanbidean kide dudana Pablo Milicuairekin bat etorri besterik ez dut ondokoa baieztatu zuenean: *"Hain goratua den bizi-kalitatea gozatzen omen dugun hiri hone-tan, berau ezjakin bihurtzen da eta konplexu pixka bat duen isolamendu autista (...) hiria lozorro erosoan giltzapetuta bizi da. Ahaztua eta ezjakina, munduari bizkar emanda."* ("Desde Vitoria; crónica de una ciudad autista" "Ars Mediterranea Aldizkaria". Euskadi Dosierra. 3/98). Egia esan, nire kideak lerro horiek idatzi zituenetik -gainera, zeresana eman zuten hedabide ofizial eta artistikoetan- zerbait gertatu da gure probintzian -PP sartu da gure erakundeen zuzendaritzan- baina bestalde, egoera sakonki aztertuz gero, ez da ezer aldatu oinarrian:

Gure probintziak ez du teorikorik, kritikorik ezta erakusketetako komisariorik ere gure artea hiriko harresietatik kanpo indartu eta sustatuko duenik; kulturaren kudeaketa ipurdia beren eserleku bigunetan ederki hondoratuta izateagatik euren betebeharra modu eraginkorrean burutzeko gai ez diren teknikari axolagabeen esku dago oraindik; gaur egun, artearen mundutxoan "zerbait diren" artistak beren ahalegin handiena eguneroko ogia geure hiri "aberatsetik" urrun bilatzeko baliatzen jarraitzen dutenak dira; gure hirian dagoen arte garaikideko galeria bakarra betiko bera da: "Tra-yecto", zeinak bere probetxurako baliatzen jarraitzen baituen hiriko artearen gune "serio" eta gaur-gaurko bakarra izatearen abantaila, eta ezkongabetasun egoera eroso honen onurak baliatuz erakundeetako diru-laguntza gehienak bere egiten ditu, eta ez da horregatik kezkatzen merkaturaz sortzeaz (zertarako, horrela primeran baldin badoakie...), eta mesfidantzaz begiratzen ditu etxeok ez diren ekimen pribatuak.

Igaro berri diren azken bi urte hauetan aldatu denaz hitz egiten badugu, eta ez preseski onerako, kulturaren kudeaketan PP sartu izana aipatu behar da. Kultur zinegotziari, Pedro Sancristovali, dagokiona hitz bakarrean laburtu beharko genuke: neofrankista -ez da nik egindako definizioa, Mikel Mintegi kultur zinegotzi ohiak esan zuen duela gutxi-. Sancristovalen kudeaketa hain negargarria izan da ezen otsailaren 2an oposizioko alderdi guztiek Batzar Orokorrean aurpegiratu baitzizkioten kulturaren egindakoak. Sancristoval Museorako arte-lanak erosten ibili da bere teknikarien aholkurik jaso gabe, Kultura *"gerentea bera akzio-dun nagusi den enpresa pribatu batean bihurtuz"* (Prieto sozialisten buruarekin hitzak dira).

JOSEBA OLALDE

Iñaki Larrimbe

Artista, "Acción" fanzineko zuzendaria eta Zuloa-Espazioa koordinatzailea

"Kulturaren kudeaketa ipurdia beren eserleku bigunetan ederki hondoratuta izateagatik euren betebeharra modu eraginkorrean burutzeko gai ez diren teknikari axolagabeen esku dago oraindik"

HORI GUTXI BALITZ,

zera gaineratu behar zaio, Artium-ak bere ateak zabaltzeko urtebete falta denean, oraindik diputatu, irakasle, akademiko eta arte kritiko denak -horrela definitzen baitu bere burua- ez du "definitu", bar-katu erredundantzia, zer-nolako Museoa izango dugun. Eta Sancristovalekin amaitzeko, berari buruz idazten amaitzeko esan nahi dut, Artium-eko zuzendari izateko berak bere kabuz hautatu duenaz hitz egin genezake, María Martín madrildarraz, galerista eta PPko goi kargu baten koinata ohiaz, zeinak duela gutxi, buru-argitasun une batean postu eder hori utzi baitu bere aitabixiaren handitasunerako. Gaurko egunez, Ramón Rabanera diputatu nagusiak, Sancristovalen hankasartze-etaz nazkaturik, Artium-eko agintea hartzea eta Museoko zuzendari berri Bilboko Rekalde areto historikoko (Bizkaiko Diputazioarena) gerentea izendatzea erabaki du. Espero dezagun Javier Gonzalez de Duranak bere postu

berritik PPren taldeak burutu dituen burugabekeriak zuzendu ahal izatea.

Desesperazioaren ur beltzetan ito ez nadin, Gasteizeko hiru proposamen interesgarri aipatuko ditut, espero dut irakurleak ikertuko dituela baldin eta oraindik ezagutzen ez baditu: "Tmeo" aldizkari beteranoa; Zuloa-Espazio arte-alternatiboko areto berria; eta AMBA elkarte nekazina ●

PRINTZA**ZINEMAKO
GERTAKIZUNAK**

Antonio Zabala kazetariak zinearen eta publizitatearen arteko lotura zuen hizpide "Berrigara" aldizkarian:

"Nola aldatzen diren gauzak ordu batzuetan. 'El bola' filma larunbatera arte ia-ia ezezaguna zen (...) Baina, 'Txatxan!', larunbatean Goya sarietan film irabazlea izan zen, eta badakizue horrek zer dakarren: telebistan minutu batzuk agertzeak milioika ikusleren aurrean ezagun bihurtzen zaitu.

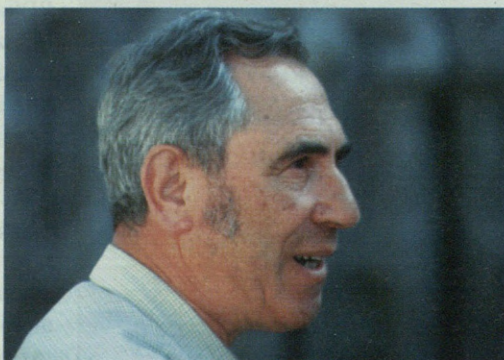
(...) Jendeak zinemara joateko bultzakada bat behar du eta bultzakada hori, kasu gehienetan (badago ahoz ahoko metodoa ere), publizitatearen bitartez lortzen da. Eta publizitatea aipatzen dudanean, ez dira bakarrik ordaindutako iragarkiak, badago beste publizitate mota bat informazio moduan agertzen dena: egunkarietako 'dominical'ak, telebistetako magazinak, gaueko programak... Eta honen adibidea hemen: dik aste gutxira izango dugu: laster Santiago Segurak 'Torrente 2' estreinatuko du, beraz, ikusiko duzue nola konponduko den toki eta saio guztietan bere filma saltzen agertzeko. Film batek gertakizun statusa lortzen duen momentuan, ia-ia derrigorrez ikusi behar den film bihurtzen denean, bere arrakasta lortua du. Hone tan amerikarrak maisu ditugu: moldatzen dira onak eta txarrak diren pelikulak saltzen (...)"

EUSKAL ROCKARI BURUZ

EUSKARAZ eta frantsesez plazaratu da Colette Larraburu kazetariak eta Peio Etxeberri-Aintxart ikasleak idatzitako "Euskal Rock'n' Roll" liburua. Bertan, euskal rockaren historia jorratu dute, ahaztu gabe, hau Ipar Euskal Herrian sortu zela, eta ondoren, iritsi zela Hego Euskal Herrira. Atlantica argitaletxearen eskutik kaleratutako lana hiru zatitan dago banatua: lehenengoan, euskal kantuen historiari erreparatu diote; bigarrenean, euskal rockaren historia aztertu dute; eta hirugarrenean azkenik, euskal rockaren ezaugarriak eta gazteengan sortutako fenomenoaz mintzatu dira.

GANDIAGA ITZALI DA

OTSAILAREN 21ean zendu zen Bitoriano Gandiaga poeta, 72 urte zituela, Arantzazun, minbizi baten ondorioz. 1928an jaio zen Gandiaga Mendatan, eta 1954an apaiz egin zen. Arantzazuko ikastetxean plastika eta euskarazko eskolak eman zituen. 1962an argitaratu zuen "Elorri", bere lehen liburua, non izadiari buruzko poema lirikoak idatzi zituen. Ondoren, 74an Jorge Orteizaren eragina zuen "Hiru gizon bakarka" plazaratu zuen, 1977an "Uda batez Madrilén", 1985ean "Denbora galdu alde", urtebete beranduago "Gabon dut Anuntzio" eta 1997an "Ahotsik

ZALDIERO

■ Bitoriano Gandiaga poeta mendatarra.

behartu gabe", bere azken lana, idatzi zuen. Iazko urrian euskaltzain ohorezko izendatu zuten nahiz eta 1964tik euskaltzain urgazle izan.

BERTSOTAN KORRIKA

MARTXOAREN 10ean Donostiako Kursalean omenduko du Korrika 12-k Bertsolaritza. "Hitzak egin gaitu" ekitaldiaren bidez, bertsolaritzak aro modernoaren beharretara eta egungo euskal gizartearen kezketara egokitzen asmatu izana omendu nahi dute Korrika 12-k eta AEK-k. Garai guztietako gai-jartzaile eta bertsolariak omenduko dituzte, horretarako Euskal Herriko Bertsotale Elkarteak hautatu dutelarik. Ekitaldian Fernando Amezketa, Xenpelar, Txirrita edo Xalbadorren bertsotak entzun ahal izango dira Lizaso, Peñagarikano, Lopategi edo Euzkitzeren ahotsetan, besteak beste.

H I T Z B I T A N

- Ana Urkizak honakoa zioen "Euskaldunon Egunkaria"n Tanttakaren azken lanaren ildotik: "Antzerkiak ere, publikoarengandik hain gertu dagoen arteak, hain lotsagabeki men egin behar al du kontsumoaren legeen aurrean? Adierazpen estilistiko orok aldeztu aurretik badauka kontsumoaren interesen behatzetara edukiak mugatu beharra, zertarako adierazpenak".
- Pablo Malo errealizadorearen aburuz, "Ipuina ez da bigarren mailako generotzat hartzen, baina laburmetraia luzemetraiaren anaia txikia da. Eta guk film bat egiteko behar hori dugu,

L A K

ALBERTO ELOSEGI

MUSIKAREN ZURRUMURRUAK

LOGSE legea martxan jarri zenetik zurrumurrus zurrumuru joan da Goi Mailako Musika Kontserbatorioaren doinua. Euskal Herriko lau hiriburutan maila ertaineko kontserbatorioak dauden arren, Jaurilaritzak ez zuen Goi Mailako Kontserbatorioa egiteko asmorik azaldu joan den urteko urrira arte. Ordutik musikaren esamesak Bilbo, Gasteiz eta Donostiara zabaldu ziren. Hiruek aurkeztu baitzuten Goi Mailako Kontserbatorioa bertan kokatzeko proposamena. Donostian jartzea erabaki du Jaurilaritzak. Ondorioz, urritik aurrera Miramar jauregia izango da behin-behineko egoitza. Behin-betikoa zein izango den ordea, erabakitzeke dago, eta beraz, musikaren marmarrak orain, Loiolako Erriberara, Ibaetara eta Tabacalärara zabaldu dira.

MUSIKARAKO HITZARMENA

IRUÑEKO Udalak lankidetzak akordioa sinatu du Iruñeko Orfeoiaekin eta Iruñeko Ganbera Abesbatzarekin. Ondorioz, Orfeoia sei milioi pezetako diru laguntza jasoko du eta Ganbera Abesbatzak bi milioi eta erdikoa. Horren truk, Orfeoia, Baionako Cote Basque orkestra sinfonikoarekin eta Iruñeko La Pamplonesa Udal Musika Bandarekin jo beharko du, besteak beste. Halaber Ganbera Abesbatzak sei kontzertu emateko konpromisoa hartu du.

EUSKAL ZINEA NANTESEN

NANTESEN martxoaren 7tik 20ra burutuko den "Rencontres du Cinéma" jaialdian eskainiko diren berrogei filmetatik, erdia baino gehiago euskal zuzendarienak izango dira, aurtien euskal zinema izango baita protagonista bertan. Montxo

Armendarizi eta Imanol Uriberi atzerabegirako bana eskainiko zaie. "Bihotzondoko sekretuak", "Tasio", "Burgoseko prozesua" edo "Segoviako ihesa" filmak ikusi ahal izango dira bertan. Gainera, Juanma Bajo Ulloaren, Helena Tabernaren edo Julio Medemen lanak ikusi ahal izango dira.

■ "Segoviako ihesa" filmeko une bat.

laburmetraiatik ezin delako bizi". "El Pais"en eginiko adierazpena da hori.

- Ibon Saenz de Olazagoitia artistak "Geu"n esanak dira hauek: "Jendeak artista plastikoen lana ez du baloratzen eta artea bera alferrikakotzat jotzen du (...) Bakarrik ospetsuak direnei begiratzen diete eta askotan artista horiek famatuak dira diruaren kontura oihartzuna lortu dutelako. Artez bustita egon behar duzu artea ulertzeko eta gustukoa izateko".
- Fernando Palazuelosek honela adierazi zuen "Gara"n: "Gero eta maizago gertatzen da liburuaren egilearen irudia saltzea lehenengo, eta gero ia-ia berdina du produktuaren kalitateak".

ALBERTO ELOSEGI

■ Edu Romero.

IZENAK

Edu Romero suertatu da berriz III. Sagitario Sariaren irabazle, Ander Izagirrerekin batera. Lehenak "Kontatzeke lagata" izeneko lanagatik jaso du bidaia narratiba saria, Ander Izagirrerek berriz, "Palestina, ombligo del mundo" gatik.

Markeliñe antzerki taldeak zuzendaritza, interpretazio eta musika aukeraketa onenaren sariak eskuratu berri ditu Gijongo Nazioarteko Jaialdian, "Mambru" haurrentzako lanarengatik.

Javier Gonzalez de Durana bilbotarra izango da azkenean Arabako Arte Garaikideko Artium museo-ko zuzendaria.

Rufino Iraolak joan den astean jaso zuen Tolosako Udalak ematen duen Antonio Maria Labaien Narrazio Lehiaketako saria.

M.C.D. taldeak hemendik hiru hilabetera disko berria argitaratuko du erabat doan Interneten, MP3 formatoan.

■ M.C.D. taldea.

Apirilaren 16a bitarte, Albert Marquet (1875-1947) Bordeleko margolariaren erakusketa zabala dago ikusgai Bilboko Arte Ederren Museoan. Fauvismoaren sortzaile nagusienetakoa, beste bide batzuetatik ere jo izan zuen, erakusketako 100dik gora lanek erakusten duten moduan.

URAK LEUNDUTAKO BASATIA

Paris, 1905eko Udazkeneko Areatoa. Matisse, Derain, Vlaminck, Marquet, Friesz edo Dufyren lanen aurrean da Louis Vauxcelles kritikoa harrituta, eskandalizatuta dago. Inpresionismoaren ondoren, estilo berri bat du aurrean eta berau deskribatzeko "fauves" (piztiak) hitza hautatzen du. Arte mugimendu publiko berri bat jaio da, Fauvismoa, Inpresionismoaren azken arnasa eta XX. mendeko abangoardiaren lehena. Formak eta, bereziki, kolorea erabiltzeko modu "basati" horren bidez, mugimendu honetako protagonistek espresioa du helburu. Fauvismoaren ordezkari nagusi Henri Matissek garbi esan zuen: "Espresioa eta dekorazioa gauza bera eta bakararra dira; bigarren terminoa lehenengoan dago kondentsatua".

Eta egunotan Bilboko Arte Ederren Museoan dago kondentsatua halaber, fauvismoaren sortzaileetako baten lana. Albert Marqueten 100 lan inguru, artista honen bilduma publiko garrantzitsuenak, ekarri dute Bordeleko Musée des Beaux Arts-etik.

EZ HAIN FAUVISTA. Matisse-rekin batera Gustave Moreauren tailerrean garatu zituen Marquetek Parisko École Nationale des Arts Décoratifs eta École des Beaux Arts-en ikasitakoak. Fauvismoari loturik aurkeztu dugu, Udazkeneko Areato eztabaidatsu horretako partaide izan baitzen. Baina denbora gutxian egon zen estuki lotuta korrante horri. Obra erabat fauvistak baditu ere, bere estilo propio leunago, sotilago bat garatu zuen.

Orriotan ipini ditugun *La fenêtre à la Goulette* edo *Fête foraine au Havre* koloretan fauvismo tipikoa ikusten da. Baina oro har, berak erabilitako tonuek mugimendu artistikoaren purutasun eta gogortasunetik ihes egiten dute, ahulago-

Obra erabat fauvistak baditu ere, bere estilo propio leunago, sotilago bat garatu zuen Marquetek

ak dira, harmonikoagoak. Fauvismoaren kolore leherketa 1905ean eman bazen ere, Albert Marqueten 1904ko lanetan dagoeneko estilo "epelagoa" agertzen da.

Gainera, bere lan osoa ez zuen kolorean oinarritu eta, olio nahiz akuarela

ugari utzi bazituen ere, tinta txinatarraz edo arkatzez egindako bildumak ere osatu zituen. Bilboko erakusketan, esaterako, bildumaren %60 marrazkiek betetzen dute. Marrazki soilak dira gehienetan, marra arinekoak, *La charrrette à bras* kasu.

PORTUAK. Erretratu landu zuen Bordeleko artistak; hor daude *Portrait de Marcelle Marquet* edo orri honen goiko alde-

tik keinu egiten digun autoerretratuak. Bodegoiak irudikatu zituen eta hor da, adibide gisa *Nature morte avec pommes et gobelet*. Baina horien guztien gainetik paisaia nagusitzen da Marqueten obran. Konposizioa bere kezka nagusienetakoa zen eta, horregatik, irudikatutako paisaiak ordenatuak, orekatuak dira. Forma bertikal eta horizontalak oso markatuak ageri dira mihise nahiz marrazkietan. Ikusten zituen oinarritzko elementuak baino ez zituen jasotzen, bigarren mailako elementuak alde batera utzita.

Bere obraren hastapenetan Parisen jardun zuen lanean eta hiria eta inguruneak islatu zituen bere margoetan; Sena ibaiaren inguruak batez ere. Izan ere, hasieratik urak garrantzi handia hartu zuen bere lanean. Hasierako lanetan Jardin du Luxemburg bezalako paisaia lehorrak ugariak badira ere, berehala uraren presentzia erabatekoa izango da bere paisaietan. 1920tik aurrera bidaia ugari egin zuen Europa eta Afrika iparraldera. Orduan jorratu zuen, bereziki, bere obraren gai nagusia: portuak. Le Havre, Hamburgo, Marseilla, Napoli, Ondarroa,

■ Henri Matisse eta Albert Marquet 1904-1905 inguruan.

■ *Jardin du Luxembourg*, 1902.

■ *La charrette à bras*, 1904.

■ *Le Pyla*, 1935.

■ *L'escadre alliée à Alger*. 37, 1942.

Hondarribia, Hendaia, Aljer... eta beste hainbat hiritako portuak eta horien inguruko giroa ekarri zituen bere lanetara behatzaille bikain honek. Horren erakusle garbiak dira lehen aipatutako *Fête foraine au Havre* edo lerro hauen gainean dugun *L'escadre alliée à Alger*, bere azken urteetan buruturikoa.

Bigarren mailako elementuetan erre-

■ *La fenêtre à la Goulette*, 1926.

■ *Nature morte...* 1900.

■ *Fête foraine au Havre*. 11, 1906.

paratzen ez bazuen ere, argiaren, baldintza atmosferikoen eta, batez ere, uraren egoera aldakorrak zehaztasun handiz biltzea lortu zuen. Urrutiko planoak gertukoekin batu zituen gainera, aldakortasuna areagotuz. Azkenean korronte modernoan modu berriak erabili zituen, baina, errealismorako bidea baztertu gabe. Bi elementuen arteko oreka

zaila lortu zuen bere estilo berezia garatuz.

Finean, korronte berritzaile baten sortzaile izanik ere, bere bidea jorratzen jakin izan zuen artista izan zen Albert Marquet, kolore eta forma "basatien" bultzatzaile izan ondoren, bere lana portuetako ur lasaieran baretu zuena ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

ANTZERKIA

Otsaila Tanttakaren hilabetea izan da. Otsailaren 8an "Errudun jaioak" estreinatu zuten eta otsailaren 15ean, berri, "Hor dago koxka". Euskaraz eta gazteleraz atondu dituzte biak. Donostiako Antzoki Zaharrean egin ziren bi estreinaldiak eta arrakasta itzela izan zuten.

HAUSNARKETARAKO BI TANTA

■ Getari Etxegarai eta Martxelo Rubio "Errudun jaioak"en.

Erronka gogorrari ekin dio Tanttakak milurtekoa hastearekin batera. "Ozeanoko pianista" obra pertsonalaren ostean eszenaratze konplexua duten antzezlan berri bi prestatu dituzte: "Errudun jaioak" eta "Hor dago koxka". Gaiari erreparatuz zerikusi gutxi duten arren, hausnarketarako bidea ematen duten ikuskizunak dira biak.

1987.ean Peter Sichrovskik Hitlerrekin batera borrokatu zuten nazien seme-alaba eta ilobei eginitako elkarrizketetan dago oinarritua "Errudun jaioak" antzezlan. Noizbait, nonbait eta norbaiti jazotako gertakizunak eta sentimenduak kontatzen ditu. Ikuskizun gordina da bai for-

maz eta bai edukiz. Sichrovskik eginitako lanaren antzerkirako moldaketa Moma Teatre valentziarrak taularatu zuen lehendabizi. Fernando Bernues zuzendaria Momak eman zituen emanaldietako batean izan zen, eta ikusi ondoren zuzendariarengana jo zuen ea obra Euskal Herrira ekartzeko aukerarik bazegoen galdetzeko. Carles Alfaro eta Joaquim Candeias zuzendariek abiapuntua elkarrizketengana errespetua izan dela adierazi dute "elkarrizketak publiko egiteak ez zuen pribatasuna baldintzatu behar. Ikuslea plano objektibo batean jartzen da, 'voyeur' batean bilakatzen da. Hala, zuzenean behintzat berari zuzenduta ez dagoen aitorpen ekintza baten aurrean aurkitzen da ikuslea".

"ERRUDUN BATEN BIZITZA DARAMAN ERRUGABEA NAIZ".

Sentsazio hori lortu asmoz metakrilatozko horma batek banatzen ditu ikusleak eta aktoreak. Aktoreak bizkarrez daude eta beren hitzak aurrean duten kamara bati zuzentzen dizkiete, eta hark jasotzen

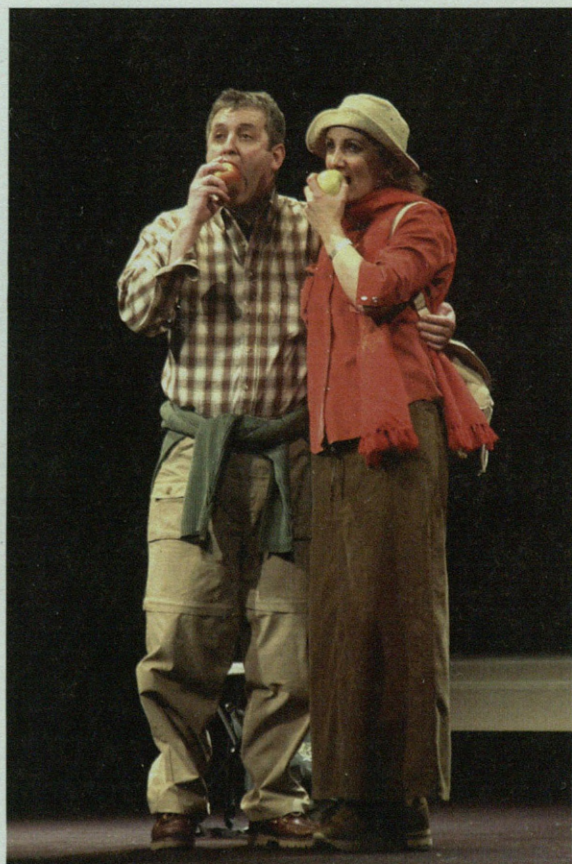
duena izango da pantaila handi batean islatuko dena. Gehienak aurpegi ezagunak diren arren, aurretik ezagutzen ez genituen aztarnak ageri dira pantailan: ia makilajerik gabeko azaletan ezer gutxi dago ezkutatzeko. Honek "kamara ezkutua" telesaioa ikusten ari garenaren sentsazioa ematen du: *show* itxurarik gabeko errealitatea. Hamaika dira emanaldi bakoitzean ikusleen aurrean biluzten diren pertsonaiak (hizkuntzaren arabera aktore batzuk aldatzen dira). Aktore zerrenda luzea da hortaz: Teresa Calo, Edi Naudó, Martxelo Rubio, Klara Badiola, Idoia Sagartzazu, Aitor Gabilondo eta Aitzpea Goenaga horien artean. Argia itzali da. Briggittek, Susannek, Rainerek edo Ingek ez dute Alemanian gertatutako genozidioarekin zerikusirik baina badute zerbait komunean: errudun

□ "Nor ez da inoiz errudun sentitu? Ikuskizunak gutxi uzten ditu barruak mugitu gabe"

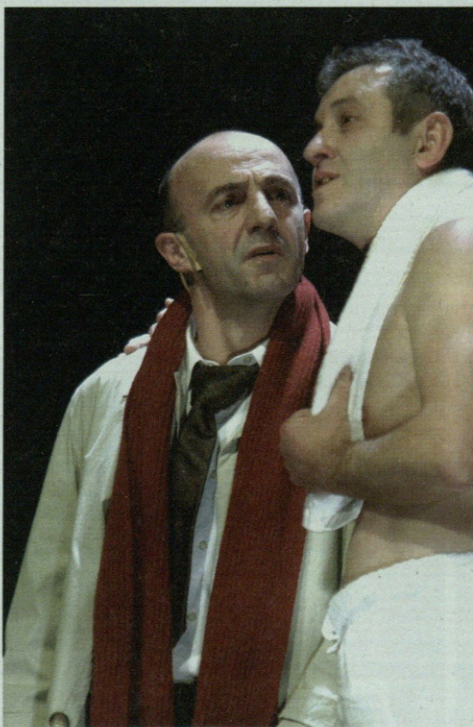
jaiotakoak dira. Sentimendu hori, ordea, pertsonaia bakoitzak modu oso ezberdinean azaleratzen du. Poliki-poliki ikuslea pertsona "anonimo" horiek ezagutuz doa, kasik ulertze-ira iritsi arte. Izan ere, nork ez du inoiz aitarenenganako gorrotoa sentitu? Nor ez da inoiz bere kezka betiko zokoratzen saiatu? Nor ez da inoiz errudun sentitu? Bi ordu inguru irauten duen ikuskizunak gutxi uzten ditu barruak mugitu gabe. Emanaldiak irauten duen bitartean antzokian irribarre urduri batzuk besterik ez dira entzuten. Antzemateak batzuetan ezeroso senti arazten du pertsona.

BOLEROEN ERRTIMO GAZI GOZOA. Oso bestelakoa da Tanttakak prestatu berri duen bigarren lana. "Hor dago koxka" Quim Monzóren "El perché de tot plegat" kontakizun bilduman dago oinarrituta eta

amodio kontuak ditu hizpide. Elkarrekin askotan lan egin duten Mireia Gabilondo eta Fernando Bernuesen zuzendaritzapean euskal antzerkigintzan aurpegi ezagunenetakoei egin dituzte aktore lanak: Ramon Agirre, Ane Gabarain, Elena Irureta eta Jose Ramon Soroizek, hain zuzen ere. Oholtza gainean etxeko egongelan baleude bezala mugitzen da laukote arrakastatsua eta funtzioa hasi bezain laster ikusleria bereganatzea lortzen du. Era berean, aktoreak testuarekin eroso sentitzen direla nabaria da. Taldekideek garbi dute zergatik hautatu zuten Monzóren testu bat: "*Oraindik ere buru haustek ematen dizkigun gaiarekin jolasten due-lako, hau da maitasunarekin eta honen adierazpen konplexuena eta ulergarriena den bikotearekin*". Jatorrizko liburu-ko istorioen erdiak egokitu dituzte, narrazioa ekintzarekin ordezkatzuz hainbat kasutan. Antzerkia bizitza errearen ispilu ei da askotan, eta gure buruak bertan islatuta ikusteak

■ Jose Ramon Soroiz eta Elena Irureta.

■ Ramon Agirre eta J.R. Soroiz eta Ane Gabarain eta Ramon Agirre, bi eszenatan.

■ Mireia Gabilondo: "Maitasuna arnasa hartzea bezalakoa da"

Bergaran sortua dugu Mireia Gabilondo. Unibertsitate garaian Donostiara joan zen Pedagogia ikasketak egitera eta bertan, klaseek uzten zioten denbora librearekin aprobetxatzeko Antzerki Eskolan izena ematea erabaki zuen. Antzerkiarekiko grina oso gaztetatik sortu zitzaioela kontatu digu. Antzerki Eskolan ari zela, duela hamazazpi urte, Tanttakakoek deitu zioten ea aktore gisa umeentzako "Ondo lo egin" ikuskizunean parte hartu nahi zuen galdetzeko. Ordutik pertsonaia ugariren larrutan sartu da. Zuzendari gisa beranduago hasi zen, baina honetan ere badu eskarmentua. Duela 6 bat urte Jose Ramon Soroizek antzeztutako "Umekeriak" bakarriketa zuzendu zuen estrainekoz. Ordutik oholiza gaineko nahiz telebistako hainbat ikuskizun zuzendu du.

■ **Antzerkigintzari dagozkion hainbat arlotan aritu izan zara, non sentitzen zara erosoen?**

Ez dakit. Uste dut momentuak direla, zu nola zauden, proiektua zein den... denak du zerikusia. Proiektuan sinesten badut eta honen gauzatzean parte hartu nahi badut, berdin zait zuzentzea, aktore lana egitea, idaztea... Garrantzitsuena lan egingo duzun jendearekin gus-tura egotea da.

■ **Tanttakaren azken bi lanetan buru-belarri sartu zara. "Errudun Jaioak" antzezlanean, esaterako, Sybile 39 urteko judutarraren papera egiten duzu gaztelerazko bertsioan. Nola sentitu zara pertsonaia hau egiten?**

Niretzat oso polita eta aberasgarria izan da, bai zuzendari honekin lan egitea eta bai gai konkretu honi heltzea ere. Benetako istorioak izateak ere berezi egiten du ikuskizuna, gaia ere oso hunkigarria da. Eszenaratze oso berezia du gai-

nera, zure aurpegia pantaila erraldoi batean irteten da plano itxi batekin... Hor benetan jotzen ez baduzu ez daukazu zereginik.

■ **Maitasunaren gorabeherak dira protagonista "Hor dago koxka"n. Fernando Bernuesekin batera zuzendari lanetan aritu zara. Bihotzaren kontuek zergatik dute, zure ustez, halako arrakasta taula gainean?**

Ez dut uste arrakasta taula gainean soilik dutenik, bizitzan bertan garrantzia handia du maitasunak.

Nik behintzat maitasuna arnasa hartzea bezalakoa dela uste dut, beti dabil hor bueltaka, beti daukagu buruan. Bai maiteminduta zaudenean eta ez zaudenean ere bai. Gauza da guk ikuskizun bat aukeratzen dugunean ez dugula aurretik pentsatzen zein haritik jo, baina maiz jausten gara gai horretan. Aurrekoan Tentazioa taldearekin "Ez da hain erraza" antzezlana egin genuen eta honetan ere gai honekin gabilta bueltaka.

■ **Oholiza gainean urte askotan aritu diren lau aktoreekin egin duzu lan. Zuzendari gisa nabaritutako da, ezta?**

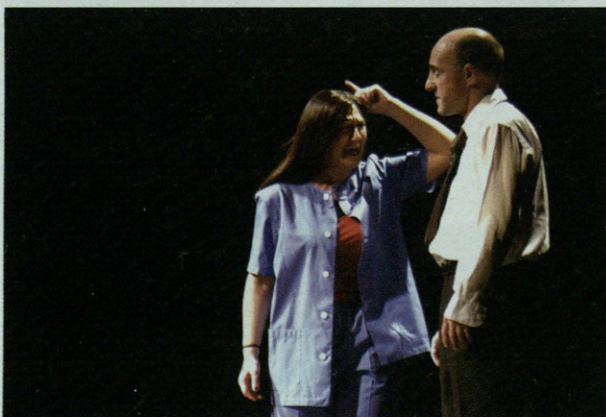
Benoa, esaterako joan den urtean ETBko Sorginen Laratza saioan ikasle batzuen gorabeherak oinarri zituen "Ez gaude konforme" telesaila zuzendu nuen eta bertan parte hartu zuten aktore batzuek ez zuten lehenagotik ezer egin. Esperientzia horrekin asko disfrutatu nuen, oso polita da ikustea hasberri batek duen ilusioa, gauzak egiteko gogoia... "Hor dago koxka"ko laukotea asko ezagutzen dut, segituan ulertzen gara, nolabait esatearren hizkuntza bera erabiltzen dugu. Hori ere oso polita da. Honekin esan nahi dut bi kasutan lan egitea oso polita dela ●

ikuskizunaren arrakasta bermatzen omen du. "Hor dago koxka"n ageri zaizkigun pertsonaiak eta istorioak ez dira batere arrotzak. Egoera aldrebesenean ere imagina dezakegu gure burua. Honek azal dezake ikuskizunean zehar ikusleriaren etengabe-

beko irribarreia. Baina antzezlana honetan ia hitzek baino garrantzia handiagoa hartzen du boleroen musikak. Ganbara talde ezagunaren sortzaileetako bat izandako Angel Unzuren zuzeneko gitarra doinuek betetzen dute ikuskizuna bihotzetik irtendako

doinuez. Egoera ezberdinak nabarmendu eta emozioen ehundura ezberdinak iradokitzen ditu obra guztian zehar Unzuren gitarrak. Lau aktoreen ahots goxoek josten dituzte leterekin nota horiek. Boleroek euskaraz ere indar handia izan dezaketela fro-

DANI BLANCO

■ "Hor dago Koxka"n aktoreek maitasunaren inguruko egoera arruntak agertzen dizkigute oholtza gainean.

gatu du Tanttakak lan honetan. Izan ere, nahiko buruhauste izan zituzten boleroak euskaratzeko orduan: "Hasieran pentsatu genuen euskarazko bertsioan kantuak gaztelera uztea. Gero, ordea, muntaiarekin hasi ginenean konturatu ginen kontraste handiegia egiten zuela. Joxerra Gartzia-

rengana jo genuen eta bere laguntzaz lan polita gelditu dela uste dugu. Azkenean zazpi kantu euskaraz eta gaztelera berdinean gelditu dira, beste bost propio hautatu ditugun bitartean. Horien artean dira 'Maitia nun zira' herrikoia eta Xabier Leteren 'Habanera'".

Behin estreinaldiak eginda programatzaileen eskariaren zain gelditzea besterik ez zaie gelditzen Tanttakakoei. Beraz, oraindik ere bi antzezlanak ikusteko aukera noiz eta non izango den ezin jakin ●

◆ AINARA GURRUTXAGA

HARTU ARGIA ASTERO

■ Urtebete 46 ale

■ Euskal Kulturaren Urtekaria doan

■ Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat

■ Zure helbidean jasoko duzu merkeago

■ Gure azokako produktuetan deskontu bereziak

■ Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

IKASLEENTZAT!

% 25eko BEHERAPENA
(ikasle txartelaren kopia bidaliz)

URTEKO HARPIDETZA (BEZa barne)

- Hego Euskal Herria: 16.400 pzta / 98,57 euro
- Ipar Euskal Herria: 780 libera / 118,92 euro
- Espainia: 16.400 pzta / 98,57 euro
- Beste Atzerriak: 21.100 pzta / 126,81 euro
- Airez: 33.000 pzta / 198,33 euro

Izena: 1. deitura 2. deitura:
N.A.F./N.I.F.: Jaioteguna: Helbidea:
Posta kodea: Herria: Herrialdea: Tel./Faxa:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐

Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa: Titularra:

Titularraren telefonoa: Titularraren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐

Sukurtsala ☐☐☐☐

K.D. ☐☐

Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

DATA:

SINADURA:

Ilargian ezezik munduan ere bazen albisterik 1971n. Ipar Irlandako egoera larriak eta Bernardette Devlin liderraren ideiek izan zuten lekurik otsaileko alean.

Batzuk betiko martxan, besteak ilargian

■ Artikulurik onena

Taldeko Marisabelek,
1971-II-21

Z. Argia, 414 garren zenbakia. Goitik behera gugua irakurri ondoren, gure gogoko dan edo guk nahi genukean bezelako idazlanik ez dugu aurkitu. Honek ez du esan nahi Z. Argia gogoko ez dugunik. Hori ez. Gero eta gehiago konturatzen gera erdal egunkarietatik gureetara zer alde dagoen. Horregatik, "asteroko egoki bat osatu behar dugu" dio zuzendaritzak, ta hori da gure nahia ere. Eta gure aukera egiterakoan, oso kontuan hartu dugu "talde zeatz bati lotua ez dagoela eta egoterik ez duela nahi" aitor-tzen duanean. Beraz, ZERU-KO ARGIA AZTERKETAN aukeratzen da (...) ●

■ Soldadu britainiarrak Belfasten sartu ziren.

gogoa zuen guztiak. Eta Vaticanon beste hainbeste gertatuko zelakoan nago, Aita Saindu berbera enteratu zen berriaz-eta.

bakearen kausa noblea indarberritzen
duen egundoko ekintza horrengatik".

Poz ederra hartuko zuen Aita Sain-
duaren sineskortasun seinale horrek
in, Iargian bake bila eta lurrean triskantza
ugari eginez zebilen Nixonek! Haatik,
seguraski besterik da gaiari buruz pen-
tsatuko zutena napal eta abarrez haren
armadak sarraskitzen zituenak...

IPAR IRLANDA SUTAN

Eta Ipar Irlandako biztanleek, zer iritzi ote zioten? Auskalo... Nork daki Aita Sainduarenaz enteratu egin ziren ere! Garai hartan, nahikoa zuten beren larruan jasaten ari zirenarekin. Britainia Handiko gobernuak Eire zaharreko bazter hori okupatzera bere armada bidali

ESTATU BATUAK BAKEA
SUSPERTZEN... ILARGIAN

Garai hartako komunikabideek diotenez, Eliza Katolikoaren buru zen Paulo VI.ak zorionak bidali zizkion Estatu Batuetako presidenteari, bere astronautek estropezo handirik gabe Ilargiari egina zioten hirugarren bisitaldi harengatik. Hunkituta zegoen balentria harekin nonbait Kristoren ordeko lurrean zena, honela mintzatu baitziztaion Nixon estatubatuarren buruari zorion emate haren arrazoiak adierazterakoan: *"Gure miresmen osoarekin,*

[illegible]

Z. ARGIAren 416. zenbakia kaleratu zenerako, iparramerikarrak Ilargira iritsiak ziren. Telebistaz ere ikusi ahal zen une gogoangarri hura, eta ez Estatu Batuetan bakarrik. Oso urrutiko lurralde-
etara jo gabe, Espainiako Estatuan ere ikusi zuen, zuzen-zuzenean gainera, telebista eskura eduki eta hura ikusteko

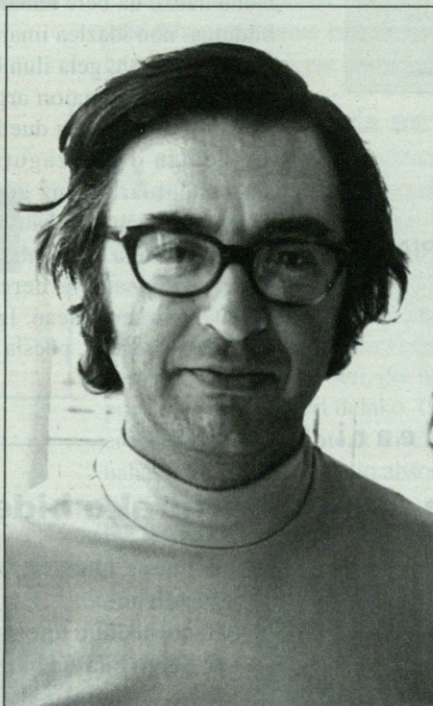
zuen z geroztik, istilu larriak bizitzen ari zen Ipar Irlanda. Eta arazoa areagoturik zen egun haietan prezeski. Hasteko, soldadu britainiarren jeep batek bost urteko neskat bat harrapatu, eta hilda gertatu zen, eta hori gutxi balitz, aipatu armada britainiarrak IRAko hiru partaide hil zituen. Berehalakoa izan zen nazionalista irlandarren erantzuna, bistan da, eta besteak beste, haren ondorioz armada britainiarrak bere soldaduetako bat galdu zuen borrokan. Lehen aldia zen! Britainiarrak sutan jarri ziren, jakina, eta noren aurka ekin zutela uste duzue? Protestante talde estremistek ere berean zirauten. Ian Paisley jaunak iragarria zuen, katoliko irlandarrei desafioka, Londonderryn zehar egingo zuen desfilea. Eta bitarte horretan, egoeraren laztasuna areagotzeko edo, zenbaitzuk (orduko egunkariak ez zuten datua zehazten, beraz pentsatzekoa da protestanteak izango zirela) jarritako kotxe bonba baten eztandak bost hiritar eraman zituen aurretik...

ERLIJIO ALA HERRI BORROKA?

Horixe zen Juan Elustondok galdetzen zuena Z. ARGIAren lehen orrialdetik. Eta Irlandako historiaren malkarretan barna inor abiarazi aurretik, honela ohartarazten zion irakurleari: "Borroka. Odola. Heriotza. Bi urte hontan egun gorriak ikusi du Ipar-irlandak. Giro gogor hau ez da ordea gaurkoa. Aspalditik datorrena da. Historiari begiratu behar zaio gaur zer gertatzen dan aztertzeko".

Elustondoren argudioen abiapuntua haxe zen, halare, erlijioak Irlandako historian garrantzi handia izan bazuen ere, egiaz, egoeraren muina ezkutatu besterik ez zuela egiten, alegia haren guztia- ren benetako muina "sozial eta ekonomi- ko egituretan" zegoela.

"Luze zabalean, Iparraldeak 13.564 kilometro du. Bizi lagunak 1.459.000, horietatik 900.000 protestante eta gainontzekoak katoliko. Ikusten dan bezala katolikoak minoria bat dira. Talde bezala kato-

■ Langilleria burruka bidean

Mikel Ugalde, 1971-II-21

Behin eta berriro, han eta hemen sortu zaigu, halabeharrez, kezka, tentsio, burruka, huelga... Egunerokoak, esku artean dabilzkigun egunkariak, eman digute zenbait gertaeraren berri, xehetasun handirik gabe... Zoritzarrez, ez degu behar bezin informazio jatorrik, gauzak ez ditugu erdizka baino jakiten sarritan. (...) Denok elkar- turik, bat eginik zerbait egin genezake, baina bestela... alferrik eta eroarena egiten gabilta. Gaur bertan, egunerokoa irakurtzerakoan, Oasa-Savoisiennen gertatutakoa jakin dut. Hirureun langille zituen lantegi honetatik gehienak lantegit- gitik jaurtiak izan dira jornalak igo eraz-

teko huelgari ekiteagatik. Oso informa- zio eskasa eta arinki emana, egungo egoera sor erazi duten alderdien eta goraberen berri eman gabe... Bitartean, eta egunkari honetan bertan, anuntzio hau irakurri dugu: "Oasa Savoisienn- e Española SA necesita: Caldereros - Soldadores - Bobinadores - Montadores - Carpinteros - Torneros - Ajustadores en todas sus categorías de oficiales, espe- cialistas y peones. Igualmente precisa de: Taquimecanógrafas - Mecanógrafas - Auxiliares administrativos". Batzuk kanpoan dauden bitartean, horiek horre- la ikusita, lan billa bertara joko duenik izango ote? (...) ●

■ "Elsa Scheelen"

Amatiño, 1971-II-21

Urtarrileko "Triunfo" erdal aldizkariaren azken aleak, Txillardegiren "Elsa Scheelen" nobelaren kritika bat dakar, B. de Arrizabalaga izendatua. Nobela nahiz hizkuntzaren aldetik, kritika zehatza, zuzena, zurikeria- rik gabe, hala ere onuragarria, bai- korra, goragarria, batez ere erdal aldizkari batetik datorkigularik. Inoren kritikak, erdal kritikak ba dute berezko indarren bat, balio- ren bat, are gehiago gure alde mintza- tzen direnean ●

likoak zapalduta agertzen dira. Zapalduta alderdi askotatik gainera".

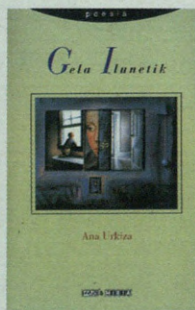
Eta katolikoek hauteskundeetan parte hartu ahal izateko zeuzkaten zail- tasunak -"etxearen jabe denak, eta bere andreak bakarrik eman dezakete botoa. Etxapean bizi badira, semeak ere ezin dezakete botorik eman"-, etxe bat esku- ratzeko eragozpenak -"Dungannen, 7.000 bizilaguneko hirian, azken hoge- i urte hauetan, Udaletxeak 207 etxe jaso ditu protestanteentzat eta 45 besterik ez katolikoentzat"-, langabezia arazoak eta abar aipatzen zituen. =

Horren guztia- ren ondorioz, Eskubi- de Zibilen Elkarteko liderra zen Bernar- dette Devlin-ek Ingalaterrako parla- mentuaren aurrean esandakoarekin bat egiten zuen Elustondok: "Irlanda, lege zahar batzuen bitartez terrateniente batzuen menpean dagoen gizarte bat da" bota zuen hark, antza denez, Parla- mentu ingelesaren aurrean. Eta baita honako hau ere, Elustondok zioenez, non esandakoa zen zehazten ez zuen arren: "Nere borroka -alegia Bernar- dette Devlinena- Irlanda bat eta Irlanda sozialista egitea da. Nik ez dut borroka katoliko- en alde egiten, katolikoak dire- nez zapalduak daudelako baizik. Ni Gobernuaren aurka altxatzen banaiz, ez da protestante delako, Kapitalista eta Reakzionario delako baizik. Irlanda batu bat egin behar dugu. Katoliko ala protestante izan berdin da. Denok elkar- tu behar dugu. Irlanda batua - Irlanda sozialista" ●

♦ PILAR IPARRAGIRRE

A S T E K O L I B U R U A

LEHORRERATUTAKO ITSASTARRAREN GOGOETAK

**GELA
ILUNETIK**
Ana Urkiza
EGAN & HIRIA
78 orrialde
1.200 pezeta
48 iber

Ondarrutarra, Mutrikun bizi izana eta orain Donostiara etorria dugu Ana Urkiza, “Gela Ilunetik” poesia liburuaren egilea. Ezaguna zen jada Ana Urkiza, bere iritzi artikulatu eta azterketa literarioengatik, baina hauxe da bere lehen poesia bilduma, non idazlea imajinatzen den goizaldean, gela ilun batean, leihotik sartzen zaion argia edo flexo txiki bat lagun duela, bizitzak eman dion ezagutza edo eskarmentuari buruz gogoetak egiten, esperientziak hausnartzen, egindakoak eta egin gabe utzitakoak errepasatzen, bere burua aurkitzen azken batean. Izan ere, Ana Urkizarentzat, poesia sentsa-

zio laburren deskribapena da edo beren laburtasunean, osotasunaren ordezkotik sentsaziora denbora dago tartean, esperientzia ezberdinak, sentipen ugari... Poema bakoitza bulkada bat da, eta poemarioa bulkada aro bat. Bere ibilbidean, denboraren joan etengabea, bakardadea, maitasun eza, heriotza eta norabiderik eza ditu egileak kezka. Arrisku eta segurtasun ezaren irudi, kalea, gaua eta abulia erabili ditu. Babesa, berriz, bere gelan, gortina atzetik zelatan egotean eta bere barruarekin hitz egitean aurkitu du, itsasoa, zerua, ilargia, izarrak, gaua eta eguna zituelarik lagun.

▼ Egileari Galdezka

“Liburua, ilunetik argirako bidean pauso bat da”

Ana Urkiza

■ Poesia idazteak beste edozein idazlan baino korapilotsuagoa dirudi...

Beno, nik hiru urte pasa ditut hau idazten.

■ Zeren bila zenbiltzan “Gela ilunetik” zelatan egote horretan? Ilunetik argirako bidean pauso bat eman nahian. Denbora badoa, eta nik denbora hori harrapatu beharra sentitzen dut. Batez ere nire lehenengo alaba, Maite, jaio zenean hasi nintzen hori sentitzen, beharbada ume hark nolabait denbora kentzen zuelako; alde batetik, biziaz zidan, baina bestetik denbora kendu ere egiten zidan. Eta denbora harrapatzeko behar horrek, goizaldetan jaikitza bultzatu ninduen, idazteko.

■ Eta zer lortzen zenuen goiz jaikitze horrekin?

Iluntasuna, isiltasuna, bakardadea gogoetak egiteko garaian. Orduan da nik neure aurretik pasatzen ikusten dudana guztiaz erreflexioa egiteko unea, bai liburu honetan eta baita gainontzeko lanetan ere. Sormen lana beti da bakarkakoa, baina itxita dagoen leihotik begiratzen duzunean, are eta bakarrago sentitzen zara, are eta egonezin handiagoa daukazu. Eta liburu honetan, iluntasunetik nork bere buruari erantzunak ematera heltzen den bidea ageri da. Iluntasunean, leihotik itxi batetik, itsasoa entzutera eta usaintzera heltzen da idazlea. Eta beno, maitasuna eta zera horiek positiboan jarri ditut, baina horien inguruan ere eduki ditut neure pentsakizunak, egun guztiak ez direlako berdinak. Beraz, esango nuke egoera ezkor batetik abiatzen dela liburua eta bukatzea positibo batekin amaitzen dela. Baina nik ez nuke liburu itxia denik esango, poesia ez den bezala, positibotasun horretan oraindik gauza asko legoke esateko-eta.

L I B U R U A K

HITZ IBILTARIAK

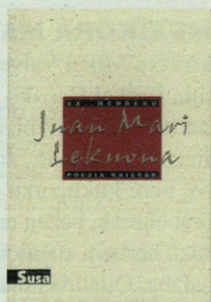
Eduardo Galeano
TXALAPARTA
325 orrialde
2.200 pezeta
88 libera

EDUARDO GALEANO LEHEN ALDIZ EUSKARAZ

Gerardo Markuleta euskaratua da Eduardo Gleanoren "Hitz ibiltariak", idazle uruguaitarrak gaur arte gure hizkuntzara itzulia ikusi ahal izan duen lehen liburua. Prosa poetikoa erabiltzen du gehienbat Galeanok, aforismoz eta ipuinez osatutako idazlan honetan. Eta tentu handiz dabil ipuin hauek kontatzerakoan "Las venas ardientes de América Latina" edo "Días y noches de amor y de guerra" bezalako liburuak oparitu dizkigun egilea, ondo baino hobeto dakielako, Ipar Amerikako indioengatik ikasia, kontu-kontalariak elurra ari duela baizik ezin dutela kontatu, sor dezaketen lilura arriskutsua gerta daitekeelako bestenaz: horixe da tradizioa eta hura gordetzeko arrazoirik ez zaie falta, egiaztatua baitute ipuinak hots egiten duenean landareak ez direla hazteaz arduratzen eta txoriei ahaztu egiten zaiela bere kumeen jana.

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK:**

**JUAN MARI
LEKUONA**
Antologia egilea,
Koldo Izagirre
SUSA
59 orrialde
700 pzta./ 28 lib.

KLASIKOEN OREKA BETI AGERI DUEN POETA

Apaiza da Juan Mari Lekuona, 1927an Oiartzunen jaio zen poeta, hirurogeiko hamarkadan apaiztegia irakasle zegoelarik, idazle belaunaldi oso bat sustatu eta bideratu zuena. "Muga beroak", bere bigarren poema liburuari Xabier Letek egindako hitzaurrean esaten denez, "gizakiak inguruarekin dituen harreman bihurrien mui dramatikotik sortutako azterketa dardartsu eta probisional baizik ez da poesia"; eta definizio hori betean dagokio Lekuonaren lanari, Koldo Izagirreren ustez, poeta honek azalaz barnagokoa kantatu izan duelako beti, eta bere obraren lehen zatia ia mende Erdiko euskal poesiaren erakusgarri delako. Oro har, egile honen poemak, eta baita liburuak ere, sistema koherenteak diréla dio Izagirrek, edonoizko fasetakoak direla, nahastezinak ez ezik balio absolutuko poemak.

**FERNANDO
PLAENTZIARRA**

Juan Martin
Elexpuru
ELKARLANEAN
178 orrialde
750 pezeta
30 libera

PLAENTZIAKO KALETARREN GATZA ETA PIPERRA

Hamabi urtetik aurrerako guztiei zuzendua dago Juan Martin Elexpuru idatzitako "Fernando Plaentziarra", Josu Okinak bere marrazkiez hornitu duen liburua. Egileak berak aitortzen duenez, zenbait iturritik edan du idazlan hau burutzerakoan, hala nola Jon Etxaidek 1957an argitaratutako "Fernando Plaentziarra"tik, Juan San Martinen "Zirikadak" eta "Eztenkadak" idazlanetatik, eta "Eibar" aldizkaritik. Baina horri guztiari Juan Martin Elexpuru berak Plaentzia eta Eibar aldean jasotako pasadizoak eta esaerak gehitu behar zaizkio, "Fernando Plaentziarra" ez baita pertsonaia historiko bat, Plaentzia-Soraluze aldeko xelebre guztiak oroimenean utzitako gatza eta piperraren pertsonifikazioa baizik. Berarekin batera agertzen direnak, berriz, langileak, ugazabak, mozkorrak, medikuak, apaizak... dira, nolanahi ere, kaletarrak.

Z E R B I T Z U A

**Beti
hurbilago.**

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

**EL EUSKERA EN
TIEMPO DE LOS
ÉUSKAROS**

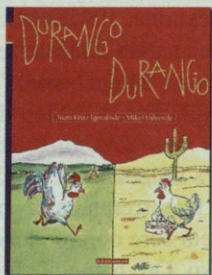
Batzuen artean
NAFARROAKO
GOBERNUA
354 orrialde
1.500 pezeta
60 libera

NAFARROAKO EUSKARA ELKARTEAREN EMAITZA

Iazko maiatzean, 1877an sortu zen Nafarroako Euskara Elkartearen eragina gaitzat zutela, Nafar Ateneoak eta Iruñeko Udalak batera antolatu zuten hitzaldi zikloa dago jasoa "El euskera en tiempo de los éuskaros" liburuan. Aipatu elkarte horrek Asociación Euskara de Navarra zuen gazteleraz izena, eta hortik "éuskaro" en aitatzea. Nafarren berezko hizkuntza galtzeaz zegoela ikusteak bultzatu zituen Arturo Kampion, Hemilio de Olóriz, Estanislao Aranzadi, Juan Iturralde edo Nikasio Landa bezalako intelektualak Nafarroako Euskara Elkarte osatzera. Besteak beste, euskara suspertzearen, eta Antoine D'Abbadie-rekin batera, lore jokoak eta euskal jaiak antolatzeari ekin zioten, Euskal Herriko geografia osoan zehar. Elkarteak ez zuen asko iraun bizirik, baina haren ondorioz sortuak dira Eusko Ikaskuntza eta Euskaltzaindia.

**DURANGO,
DURANGO**

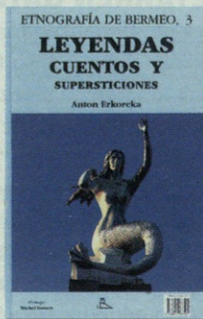
Juan Kruz
Igerabide
ELKARLANEAN
58 orrialde
1.075 pezeta
43 libera

EUSKAL HERRITIK MEXIKORA MAITEÑOAREN BILA

Juan Kruz Igerabidek idatzi eta Mikel Valverdekk marraztutako ipuin polit honek dienez, bazen behin Euskal Herriko Durangon, ametsetan bakarrik ikusi ahal izan zuen maiteño baten irrikaz bizi zen oilar dotore bezain triste bat. Izan ere, maite bat maitatzen zuen hark, eta hura inon aurkitzerik ez izanak goibeltzen zuen zeharo, bere kukurruku ederra isilarazteraino. Baina, nolakoak diren bizitzako gorabeherak, bazen ere, itsasoz bestaldean, Mexikoko Durangon hain zuzen, arazo berbera zuen oilanda polit bat, Pantxo oilarren eta Guadalupe oiloaren alaba. Oilanda honek luma urdinez eta horiz estalirik zeukan gorputza, Bizkaiko Durangon bizi zen oilarrak ametsetan ikusitako oilanda hark bezala, eta hori gutxi balitz, txiki-txikitandik egin zuen amets luma urdin eta gorritadun oilar bat ezagutuko zuela...

**ETNOGRAFIA DE
BERMEO, 3.
LEYENDAS,
CUENTOS...**

Anton Erkoreka
EKAIN
261 orrialde

BERMEOKO ATZOKO SINESMEN ETA SINESKERIAK

Anton Erkorekak burututako liburu honen izen zehatza "Etnografía de Bermeo, 3. Leyendas, cuentos y supersticiones" duzue, eta bertan, ia atzo arte Bermeon bizirik iraun duten sinesmen, sineskeria eta paisaiak jasorik daukazue: Anbotoko señorie, lamiak, sorginak, jentilak, arima herratuak eta beste pertsonaia mitologiko asko, bakoitzaren nortasuna eta jendeak eman ohi zien zentzua adierazten delarik. Sineskeria ugari ere bazen bazterretan, eta horien berri ere ematen du Erkorekak: adibidez, heriotza iragartzen zuten animalia motak (babesa eskain zezaketen landareak ere baziren, zorionez); soineko bat estreinatzerakoan begizkoa ez jasateko egin beharrekoa; begizkoari, hau da, pertsonaren batzuek begiradaren bidez edo aztikeriaz eragiten omen zuten kalteari nola aurre egin, eta abar luze bezain gogoangarria.

DISKOAK

KORRIKA 12

Batzuen artean
ESAN OZENKI
4 kanta
500 pezeta
20 libera

BIG BEÑAT ETA KORRIKA 2001: MUNDU BAT BILDU

Korrika badator, herri bat mugimenduan, eta Big Beñatentzat beste ezinezko misio bat, dio, besteak beste, Fermin Muguruzak aurtengo Korrikarako espreski eginiko kantak. Euskaldunak gara, eta mundukideak, uniformetasunetik at, gizakiak, ez kasko transgenikoak, ez zenbakiak... Begira ezazu... Big Beat Beñat. Begira ezazu... Big Mac behera. Korrika badator, kantatzen dute

baiza ere Miarritzeko ikastolako umeek, eta Big Beñati eskainiak dira Xabi Peryk eta Javi P3Z-ak eginiko erremixak. Eta lau kanta hauez gainera, bideoklipa ere eskaintzen da: AEKren ekoizpena! Asier Altunak eta Telmo Esnalek zuzendutako bideoklipa, non beste jende askok eta askok ere parte hartu duen, bistan da. Izan ere, Korrika badator... Bi Beñat buru... Mundu bat bildu!

OIARTZUNGO UDALA

BULEGOAK.....	943 49 01 42 - 943 49 03 77 - 943 49 13 77
UDALTZAINGOA (24 ordu).....	943 49 33 11
SUHILTZAILEAK	943 63 01 68
DYA	943 46 46 22
GURUTZE GORRIA	943 22 22 22
OSASUN ZENTRUA (Oiartzun).....	943 49 11 01 - 943 49 26 04
OSASUN ZENTRUA (Lartzabal).....	943 52 69 14
JUBILATUEN ELKARTEA.....	943 49 00 02
ZAHARREN EGOITZA.....	943 49 05 38
FARMAZIAK.	
AGIRREZABALA.....	943 49 14 95
ERRANDONEA.....	943 49 03 52
ALTZIBAR.....	943 49 19 31
ARRAGUA.....	943 49 43 48
TAXIAK.....	943 49 14 74
POSTA.....	943 49 35 74
BAKE EPAITEGIA.....	943 49 09 13
APAIZ ETXEA.....	943 49 03 19
NEKAZAL BULEGOAK.....	943 49 03 47 - 943 49 06 69
MANUEL LEKUONA UDAL LIBURUTEGIA.....	943 49 38 64
UDAL EUSKARA ZERBITZUA.....	943 49 10 34
UDAL KULTURA SAILA.....	943 49 10 34
TURISMO BULEGOA.....	943 49 45 21
AEK INTXIXU EUSKALTEGIA.....	943 49 39 57
OIARTZUN IRRATIA.....	943 49 37 11
OARSO TELEBISTA (OTB).....	943 49 38 18 - 943 49 38 19
OIARTZUNGO UDAL IKASTOLA PATZUERGOA.....	943 49 16 59 - 943 49 00 37
HAURTZARO IKASTOLA.....	943 49 16 59
ELIZALDE HERRI ESKOLA.....	943 49 01 93
HELDUEN HEZIKETA IRAUNKORRA (ALTZIBAR).....	943 49 00 48
ELORSORO UDAL KIROLDEGIA.....	943 49 25 52
MADALENSORO UDAL PILOTALEKUA.....	943 49 09 21
UDAL IGERILEKU IREKIA (Ekaina-Iraila).....	943 49 37 45
OIARTZUN KIROL ELKARTEA.....	943 49 36 38
OARSOALDEA ESKUALDEKO GARAPEN AGENTZIA.....	943 49 41 29

BILBO, martxoaren 5a arte Erakusketa

Fulvio Pietro Nasselliren argazki erakusketa paratu dute Bilbon, "Isolamendua eta hartu-emaña: nire ama". Zuri-beltzeko lan honek atzerrira joandako emakume baten aurpegia erakusten digu. Italiatik Ingalaterrara lan bila joan zen Fulvio Pietroren amaarena, hain zuzen. *Espacio de los Mundos*

GASTEIZ, martxoak 3 Kontzertua

Kontzertu didaktikoaren barruan, "Musika popularra XX. mendean" entzun ahal izango da. Josetxo Silguero saxofoian, Iñaki Salvador pianoan, Gonzalo Tejada baxuan, eta David Xirgu baterian. *Principal antzokia* 12:00

DEBA, martxoak 9 Antzerkia

Oliver Sacks neurologo amerikarraren "Emaztea kapelarekin nahastu zuen gizona..." antzezlanak taularatuko du Txalo antzerki taldeak. Besteak beste, Ramon Barea, Paco Sagarzazu, Itziar Lazkano eta Ander Lipus izango dira ohoitza gainean. *Zunbeltzu zinema* 22:30

ONDARROA, martxoak 2 Antzerkia

"La modelo contrapublicitaria" antzezlan eskainiko du Oihulari Clown antzerki taldeak ostiralean. Udak Emakume Batzordeak antolatutako ekimen honekin une atsegin eta dibertigarria igarotzeko parada izango da Ondarroan. *Bide Onera zinema* 22:00

DONOSTIA, martxoaren 2tik 4ra Antzerkia

Teatro Meridionalen "QFWFQ, una historia del universo" izango da ikusgai. Italo Calvinoren "Las Cosmómicas" liburutik egokitu da ikuskizun honetarako testua. *Lugaritz kultur etxea* 20:30

MIARRITZE, martxoak 4 Dantza

Ouragane konpainiaren "Le fil bleu" dantza emanaldiaz gozatzeko aukera izango da aste honetan Koliseo aretoan. Laurence Salvadoriren koreografia maisulan bihurtzen da Salvadori beraren eta Françoise Tessier-en urrats dantzarietan. *Koliseoa* 17:00

IZPURA, martxoak 2 Antzerkia

Chimères taldeak "Lehen nire nagusiaren beldur nintzen, orain bera da nire beldur" antzezlan eskainiko du. Iqbal Masih haur pakistandarraren istorioa kontatuko digute asmatutako hizkuntza bat, indiako dantzak eta beste hainbat bitxikeri tarteko. *Faustin Bentaberry* 21:00

ORDIZIA, martxoaren 2a arte Erakusketa

Hans-Jörg Dürr artistaren erakusketa pintura, poesia eta collage-a nahasten dira. Pintzelada lodiak, alde gardenak, zirkuluak eta marra zuzenak... Kaxak erabiltzen ditu eta ikuslearen gozamenerako ikusmen jokoak sortzen ditu. *Barrena kultur etxea*

IRUÑA, martxoak 1 Hitzaldia

"Hollywoodeko Oskarrak eta Amerikako Zinema Komertziala" goiburu hartuta Juan Zapater (zine kritikaria) eta Alicia Ezker (Diario de Noticias egunkariako kazetaria) gai honen inguruan mintzatuko dira. *Navarrieriako kulturgunea* 20:00

LUHUSO, martxoak 4 Kontzertua

Ruper Ordorika eta J.C. Perezen kontzertua izango da Korrika Kulturaren baitan. Oñatiarraren "Gaur" azken lanaz eta beste hainbat kantuz gozatzeko aukerari J.C. Perezen kantutegi zabala gehituko zaio martxoko lehenengo igandean. *Luhuso* 17:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

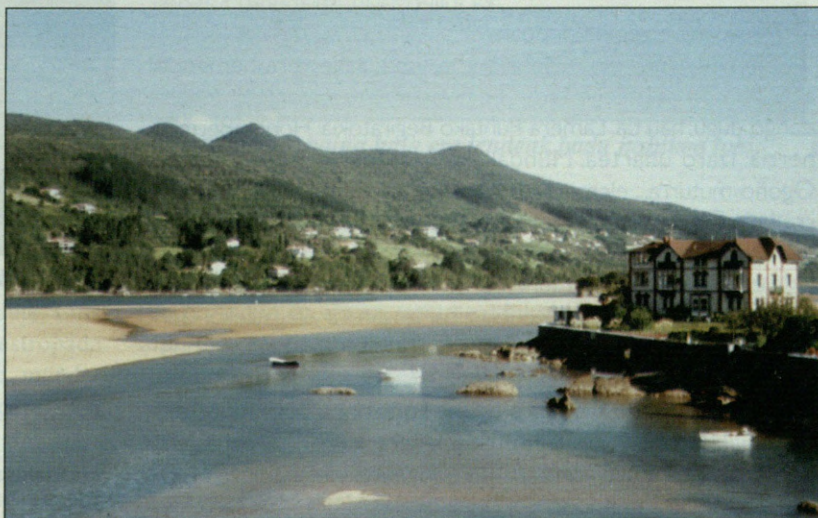

gizarte-ekintza
obra social

Urdaibai Erreserba. 45 km • 4-5 egun Euskaldunok munduari eskainia (I)

Mila aurpegien ibaia

Euskal Herrian nazioarteko errekonozimendua lortu duen lur zati bat baldin badago horrek Urdaibai du izena, batez ere 1984az geroztik UNESCOk (Hezkuntza Zientzia eta Kulturarako Nazio Batuen Erakundeak) Biosferaren Erreserba izendatu zuenetik. Izan ere, Oka ibaiaren inguruan zabaltzen den ingurune zoragarri honek sekulako interes naturala gordetzen du, bai paisaiaren aldetik zein fauna eta floraren aldetik. Penintsulako eremu hezerik garrantzitsuenetakoa den honetan hainbat habitat eta baldintza ekologiko ezberdin bizi dira elkarrekin, bertako itsas padura eta basoak animalia ugarienezako (batez ere hegaztiak) bizileku edota

■ Oka ibaiaren irudia Busturiatik igarotzerakoan.

atsedenleku paregabea suertatuz. Natur interesari itzelezko paisaiatzat gozatzearen zortea gehitzen badiogu, batez ere guk jorratuko dugun Okaren itsasadarrean bertan, ibilbide hau gure herrian zein ingurukoetan burutu daitekeen ederrenen artean dagoela esan genezake. Oso leku gutxitan ikusi ahal izango dituzue itsas gorabeherak hemen sortzen dituzten bezalako paraje aldakorak. Gainera, hau guztiaz gain Bizkaiko kobazulorik garrantzitsuenetakoak diren Santimamiñekoak bisitatzeke aukera izango dugu, eta baita ondoko Oma haran idilikoa, bere baso margotuarekin. Ibilbidea Bizkaiko buru izan zen itsasondoko Bermeon hasiko dugu, Gernikaraino helduko gara eta handik aldapa gora eta behera ibiltzera abiatuko gara Elantxobe herrira.

MUNDAKAKO UDALA

MUNDAKAKO UDALA

“Mundakan, Mundakan topa gabe
neska bat galduta...”

UDALETXEA:

Lehendakari Agirre enparantza

Tel.: 94 617 72 00 / Faxa: 94 617 72 02

TURISMO BULEGOA:

Kepa Deuna kalea z/g.

Tel./Faxa: 94 617 72 01

E-posta: turismo.mundaka@bizkaia.org

MUNDAKAKO "ITSASEDERRA"

Mendealdeko kostaldetik Urdaibaiko Erreserbari sarrera ematen dion eta bere barnean hartzen duen lehenbiziko gune garrantzitsua Bermeo da, eta horregatik, Uribealdeko ibilbidearen bukaera izan arren (bertan jorratzen dugu zehazkiago), honako honi ere hasiera emateko egokiena ere bada. Zehazkiago, arrantza portuan eta bere inguruko etxe tipikoetan zehar itzulginguruka ibili ostean, abiapuntu Kasinoa

har genezake, errepide ondoan.

Herritik irten eta berehala (1,5 km.), ezkerrera hemendik aurrera ugariak izango diren begiratoki ederren artean lehena izango dugu, hau da, Lamera Puntako Begiratokia. Honek, Bermeo herria, Izaro uhartea, Mundakako itsasadarra, honen osteko Ogoño muturra... elementu polit askok sortutako osotasun ederra behatzeko aukera ematen digu, ibilbide honetan behin baino gehiagotan gertatuko zaigun moduan.

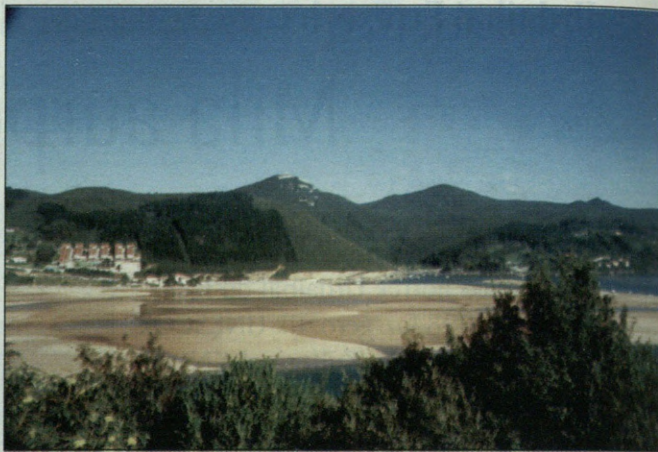
Segituan ezkerrera, Mundaka herri labirintiko atseginean sartzen gara, surf-paradisua den itsas-ibai izugarria ailegatzeko. Gernikarako errepidea hartu aurretik, herri amaieran bertako hondartzatxoaren ondotik pasako gara.

Errepidean jada, kilometro batera Portuondo begiratoki itzela dugu, Laida hondartzaren itsas gorabehera ikusgarriak behatzeko ezin egokiagoa. Zuzen jarraituz, berehala Sukarrietan sartzen gara. Herri honetan San Andres eta Legendikako Andra Mari parrokiez gain, bere erakarren handiena Txatxarramendi uhartea da, Ikerketa Ozeanografikoen Institutuaren egoitza idilikoa.

Aipatutako Txatxarramendi irlan zubitxo batetik barnera daiteke, Busturia nekazal herriko Axpe auzoan sartu eta ezkerrera. Zubia amaitu eta ezkerrera hasten den oinezko bidexkari ekinez, irlatxoaren beste aldean dagoen begiratoki ederrerraino ailegatuko zarete. Busturia (bista politez gain, Madariaga dorrea, Altamira jauregia eta Andra Mari parrokia gotikoa) zeharkatzen dugun bitartean, tarteka urbazterrera hurbiltzen diren hainbat bidexka ateratzen ikusiko duzue. Edozein hartuta ere, bista atseginak bermaturik daude. Barrualderago ere, paisaia gizatiarragoa da, base-

rriak eta nekazalgunek nabarmenduz, baina horrek ez dio edertasunik ukatzen inguruari.

Aurreko herriko San Blas eta San Kristobal auzuneak igaro ondoren, Murueta herrian sartzen gara, laster gure ezkerrera Muruetako untzitegiak ikusiko ditugula.

■ Itsasbehera Sukarrietan.

MUNDAKA

Herrialdea: Bizkaia

Bilbora: 44 km.

Altitudea: 5 m.

Biztanleak: 1.805

Euskaldunak: %75

Azalera: 4 km²

Dentsitatea: 451 bizt./km²

Jaiak:

Aratusteak otsailean

San Joan (ekainak 24)

San Pedro (ekainak 29)

Andra Mari (abuztuak 15)

Euskal Jaia (abuztuan)

Munduko SurfTxapelketa (urrian)

Urdaibaiko paradisuaren atean egonik, Mundaka ezin da patua-
ren kexu izan, amets egin daitekeen lekurik ederrenetakoan
kokatzen baita. Ozeano zabalak eta Urdaibaiko (edo Mundakako)
itsasadarra bat egiten duten tokian kokatua, aurrean Izaro uharte
bakartia duela, herri osoak izugarrizko begiratokia osatzen du.

bbk =

Bizkaia beti gure bihotzean

Horrez gain, Mundakak arrantzale herri txikien xarma gordetzen jakin izan du, udan igerileku probisional bihurtzen den portu txikiarekin eta labirinto modukoa eratzen duten kaletxo irregularrekin. Azken hamarkadetan bere izena atzerrian zehar zabaldu bada surfa praktikatzeko Europako lekuri egokienetakoa delako da.

ITSASOARI LOTURIKO HISTORIA LUZEA

Tradizioaren arabera Mundakako Elizate Bizkaiko zaharrena da, Gernikako Juntetxean lehenbiziko aulkia zegokiela (ohore honengatik ere Bermeorekin eztabaida dute). Kondairaren arabera, Eskoziako errege baten alaba-printzesa kostalde honetara inoiz ailegatu zen. Bertan geratu, eta 880. urtean Bizkaiko lehen Jauna izango zen Jaun Zuria mitikoa ekarri zuen mundura.

Ordudunik herriak beti itsasoarekin lotura oso zuzena izan du. Izan ere, proportzioan itsasgizon gehien eman duen herri bizkaitarra da. Bestalde, bitxikeria gisa, Izaro uhartea bereganatzeko Bermeo eta Mundakaren arteko estropada ospetsuaz, mundakarek beste bertsio bat dute. Luis Pedro Peña Santiagok jasotako istorioaren arabera, estropada aurreko egunean bermeotarrek, adiskide plantak eginez, mundakarrak mozkorrazazi eta horrela hurrengo eguneko garaipena ziurtatu zuten.

IKUSTEKOAK

Aipatu dugun moduan, Mundaka batik bat begiratoki pribilegiatua izateagatik nabarmentzen da, eta beraz, lehenbizi herriaren inguruko itsasaldean zehar paseatzea aholkatzen dizuegu, ez zarete damutuko-eta. Horrenbestez, erdialdean dagoen talaiako pasealeku zoragarrian hasi gaitezke.

Itsasadarrari aho zabalik begira gaudela (itsasgoran oso ederra bada ere itsasbeherako ikuskizuna izugarria da), eskui-nerantz joanez Ondartzape kalatxo ezkutua eta Txorrokopunta ikusgarria igaroz Laidatxu hondartza txiki eta atsegineraino ailegatu gaitezke. Begiratokiak ibilbide ederra eskaintzen du. Agian ez zarete asetuta geratu eta bide labur hau errepikatze gogoaz duzue; hala bada, beste aldera errepikatu, merezi du-eta. Bestela, Lorategi eta Goiko kaleetatik erdigu-

■ Mundakako hondartza txikia da, baina hala ere jendeak badu nahikoa toki.

neko kale labirintoan sartu gaitezke, hasierako talaira iritsi asmoz.

Kale hauetan zehar onena norabiderik gabe ibiltzea da (herria txikia da eta ez zarete galduko), bertako bitxikeriekin topo eginez. Esaterako, portuaren amaieratik gertu dagoen Kurtzio kalean izen bereko Kalbario edo Gurutzeria gotikoa aurkitzeko parada izango duzue, 1611koa. Honen atzean Simitur etxea dugu, herriko zaharrenetakoa. Azkenik, lehenago edo geroago berriz ere talaiaren ondoan dagoen Jose Antonio Agirre Enparantzara ailegatuko gara. Bertan dago Udaletxea, arkupe zabalekin. Kasinoa ere bere leihotik begiratoki zabalengatik nabarmentzen da.

Gure abiapuntuan lehen jaramon handirik egin ez diogun baina kanpotik Mundakako ziluetan markatzen duen eraikin erlijiosoa dago: Andra Mari eliza. Bizkaiko zaharrenetakoa, 1050ean jada parrokia zen. Gaur egun ikus dezakeguna, berri, 1635koa da, geroagoko dorre neogotikoarekin batera. Berpizkundeko jainkotegi ederra, bere elizpean Bizkaiko Berpizkundeko atalderik bikainenetakoa bat erakusten digu.

Orain, ondo babestutako portu txikia inguratuz, gaur egun batipat kirol portu funtzioa duena, herriaren beste alde eta batez ere izen bereko bidea hartuz Santa Katalina ermita dagoen lur muturrera hurbilduko gara. 1879an eroria, ermita beranduago berreraikia izan zen. Bere inguruan Karlistadetako gotorleku baten hondakin batzuk geratzen dira.

Baina batez ere, lur mutur honetan aurrekoan bezala, onena itsas gainean paseatzea da, alde guztietako itzelezko bistetaz gozatuz. Gainera, hemen inguruan hain ospetsua den "Mundakako Olatua" sortzen da, mundu osoko surflariek hain gustuko dutena. Olatu hau Mundakako barran jaio eta Laidako hondartzan hiltzen da, tartean Europako ezker olaturik onena omen dena sortuz. Ondorioz, Mundaka surflarientzako ere paradisu bihurtu da.

Informazio Praktikoak

MUNDAKA

Udaletxea: ☎ 94- 617 72 00.

Udaltzaingoa: ☎ 94- 617 70 18.

Jatorduan:

La Fonda Jatetxea- Olazabal Plaza.

Portuondo Jatetxea- Portuondo auzoa.

Casino Jatetxea- Kepa Deuna z/g.

Erreka Erretegia- Erreka auzoa.

El Bodegon Jatetxea- Kepa Deuna kalea.

Batzoki Jatetxea- Olazabal Plaza.

Galtzagorri Jatetxea- Juan Bautista Longa kalea.

Lo egiteko:

*Hotel Atalaya- K/ Itxaropen 1. ☎ 94- 617 70 00. Logela bikoitza 11.300-12.500 pztz.

*Hotel Mundaka- Florentino Larrinaga 9. ☎ 94- 687 67 00. Logela bikoitza 6.500-9.500 pztz.

*Hotel El Puerto- Portu kalea 1. ☎ 94- 687 67 25. Logela bikoitza 10.500 pztz.

*Camping Portuondo- Portuondo auzoa. ☎ 94- 687 77 01.

SUKARRIETA

Jatorduan: Zaldia Erretegia- Sabino Arana 10.

Leku epelagoetako landareen eskaera inoiz baino handiagoa da, baina Euskal Herriko hainbat toki ez dira zitrikoentzako aproposenak; izotza etxekotzat baduzu, behintzat, ahaztu.

TXARTXOA

Landare salmenta puri-purian dagoen honetan toki epelagoetakoak diren landareen eskaera sekula baino handiagoa da aurtun.

Landare saltoki edo azokatarra joan besterik ez dago... Udazken luze eta negu gozoa batetik, eta bestetik landare saltzaileen eskuetan oparo agertzen dira, tentagarri, kanpoeder eta etxekalteon begietara. Landare hotz-urruti eta epelzale hauen artean nabarmena da zitrikoen koadrila: limoiondoa (Citrus limon), laranjondoa (Citrus sinensis), mandarinondoa (Citrus nobilis) eta Arabi sagar arbola (Citrus paradisi).

Landare hauek Bakion eta Mutrikun

tankera mikroklima hawaiiarra duten lekuetan edo klima baldintza bereziak gozatutako tokietan soilik landatuko

nituzke nik. Itsas ingurua da seguruena. Ur-pila ikaragarriak tenperatura aldaketa zakarrak eragozten ditu eta izotzen eragina ahula da. Ur gazi horietatik urrunduz gero toki eguteratan, batik bat aitatutako neguko izozteetatik babestuetan bakarrik jarri landareok. Hala ere estalki, haizearentzako hesiak eta abar. jarrita aparteko babesa beharko dute. Jaio eta bataiatu zuten Santamaña eta Bidania alde horretan bizi ez bazara ere, izotza etxekotzat jo badezakezu landare hauek ahaztu eta sutondoan jarri eta lasai... Txartxoa izango da ba... Itsasoak onak bai, baina gauza txar askoak ere baditu... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Epileptikoentzako metodo kirurgiko berri bat sortu dute, honek teknika klasikoen konplikazioak sahiestuko ditu, hartaz baliatu ezin zutenei krisiak gutxitzeko beste aukera bat emanez.

EPILEPSIARENTZAKO KIRURGIA

Epileptikoen %20ak ez du erantzun egokirik jasotzen medikazio normalarekin, baina horientzako neurokirurgia egokia izan daiteke, emaitza onak ematen baititu kasuen %70ean. Dena den, paziente batzuekin ezin da ohiko teknika kirurgikoa erabili, krisiaren erantzulea den garuneko zona zabalegia delako. Eta hauentzat teknika berri bat jarri da martxan, nerbio bagoaren estimulazioa izenekoa, teknika klasikoen konplikazioak albo batera uzten dituen.

Teknika berri hori erabiltzen da garunean lesio nabarmenik sumatzen ez denean, edota teknika klasikoarekin operatzeko modukoa den zona epileptikorik ez dagoenean. Nerbio bagoak

bere informazioa garunera bidaltzen du, entzefaloaren enborrean barrena, eta nerbio horren estimulazioak krisiak

gutxitzen dituela ikusi da.

"Interbentzioa ez da batere kruentoa; lepoan generadore bat ezartzen da, bihotzeko pausomarkagailu bat bailitzan, eta generadore horrek estimuluak bidaltzen dizkio aldi behin nerbioari, egunean zehar", diosku Miguel Manrique doktoreak, Nafarroako Klinika Unibertsitarioan Neurokirurgiako zerbitzuburu denak. Esan beharra dago teknika berri hau erabiltzen hasiak direla Nafarroako erietxe horretan. Dena beharko da gaitzari aurre egiteko: epilepsia gaixotasun kronikoa da, garuneko zelula batzuetako deskarga elektriko anormalak eragindako krisien bidez agertzen dena ●

◆ JABIER AGIRRE

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

GALIZIAKO UMOREA

Madriren soldadutzan zegoela Manuelek honako telegrama hau jaso zuen:

- Manuel. Stop. Zure aita naiz. Stop. Amak eta biok banantzea erabaki dugu. Stop. Itzultzerakoan norekin joango zara bizitzera?

Handik astebetera aitak honako erantzun hau jaso zuen telegramaz:

- Bai!

Harrituta, bigarren telegrama bat bidali zion:

- Bai, zer?

Eta erantzuna honako hau izan zen:

- Bai, jauna!

DIRUA BEHAR

Harez geroztik aitak ez zion dirurik bidaltzen eta Manuel larri zebilen. Gau batez, bere gaineko ohatzean lo egiten zuen Mariñori:

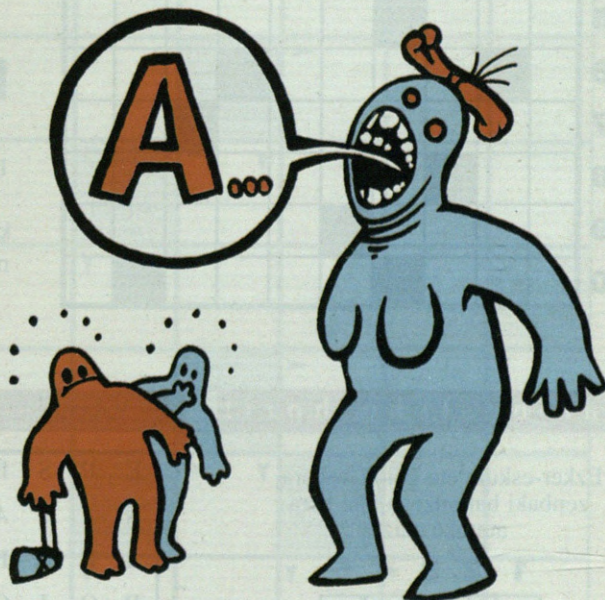
- Eu Mariño, lotan hago ala esna hago?

- Esna nagok!

Asteko Lokuzioa

MANEXUT?

HARRAPA EZAK / NI!

Bizkor jokatu duenari esan ohi zaion esklamazioa

Indurainek ez omen zuen ziklista izateko balio, harrapa ezak orain!

ECHALE UN GALGO /

VAS LE RATTRAPER / FASTER THAN A SPEEDING BULLET

24ZPIAK
BATMAN

- Utziko al dizkidak mila duro?

- Lotan nagok!

HISTORIA

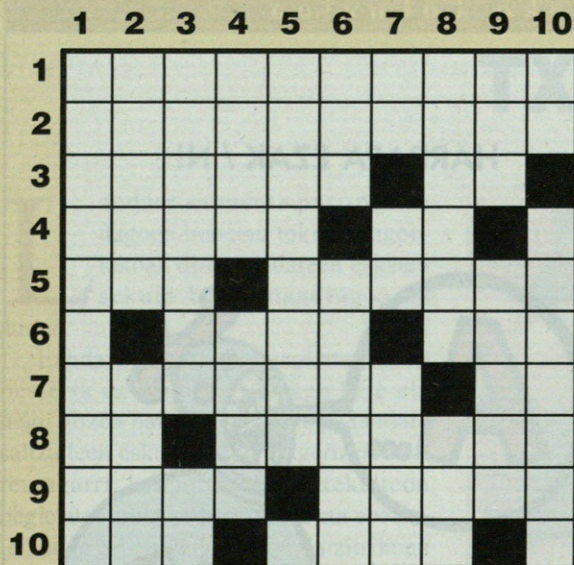
Azterketa garaia da eta Patxiku Txikiren amak, ikasgai bakoitzean nola dabilen jakin nahi du:

-Eta historian, zer moduz zabiltza?

-Nahikoa ongi! Hobeto ere ibil ninteekeen, baina Karmele andereñoak egiten dizkidan galdera gehienak, ni jaio aurreko gertaerei buruzkoak dira!

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Ikastetxeak. 2.- mahai bereko partaidea. 3.- Barazki lekaduna. Iparretarrak. 4.- Emakume izena. Gipuzkoako ibilgailuetan. Bat. 5.- Denbora. Errusiako lakua. 6.- Kontsonantea. Urte. Infin., oratu. 7.- Pl., krustazeo-mota. Istu. 8.- Interjekzioa. Emakume izena. 9.- Garaia, aldia. Apaiza. 10.- Portu. Nafarroako herria. Potasioa.

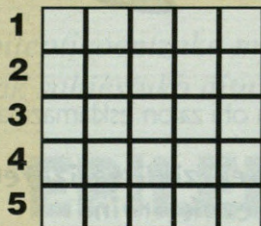
GOITIK BEHERA

- 1.- Keinuak. 2.- Karrika. Hitz bat mihira ez datorkigunean erabiltzen dugun hitza. Pl., ardiaren arra. Interjekzioa. 4.- Arrantza tresna. Bizkaiko herria. 5.- Eztabaida. Uranioa. 6.- Alderdi karlista. Nebak. 7.- Gironako ibilgailuetan. Musika nota. Jazki-mota. 8.- Zezen gazte. Pinu-mota. 9.- Euskaraz eta kitto! Zuzen. 10.- Errepikatuz, gorotza. Bizitasunik gabeak.

Ekar bosteko hori!

Ezker-eskuin eta goitik-behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

1 2 3 4 5

1. Baietz. 2. Ez emeak. 3. Barre xumea. 4. Untzietako koaderno. 5. Dardara.

Letra Zopa

E	P	S	E	S	T	R	A	O	K	J	O	B	A	I	S
N	I	T	A	E	P	I	L	O	T	A	L	E	K	U	A
A	L	K	R	K	A	B	J	Ñ	A	D	O	R	G	S	O
P	O	J	O	F	E	S	E	T	R	A	N	J	O	M	T
O	T	R	P	E	R	A	N	S	A	U	A	T	A	N	S
S	A	E	N	J	E	N	A	T	O	Ñ	M	T	O	S	E
G	R	S	E	S	X	K	I	A	E	D	O	S	U	I	R
R	I	E	T	I	S	E	I	Ñ	T	L	O	K	L	O	R
O	A	T	N	E	T	N	K	K	I	R	A	O	R	P	E
D	E	J	A	D	A	E	A	P	M	A	O	T	N	A	T

Aurki itzazu letra zopa honetan pilota jokoarekin loturiko 8 hitz. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

ARROZAPASOPREPAU
LSERNALJEHLAÑIRK
GOJEXOHESGTSEP
MEJADNTIPULADEKL
HASOKAEKELAENRAR
DEOENGDRKIGEMSU
ÑSSAXEIAOIMUXIDI
UTFTRRPMGRPUSNIE
EGRAEOENETZESASK
XAJTUAURROPLANIO

				H		L		D		L	
				M		A		R		A	
				R		A		B		A	
	A		G		I	S		S		A	R
A	N	T	O	N	I	O	M	A	R	I	A
	A	I	Z	T	O		A	R	V	E	B
B	I		O	Z		A	N	D	O	N	I
	D	A		A	M	A	I	U	R		N
A	I	R	E		I		A	R	R	E	A
	A	T	Z	E	N	A		A	I	A	

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Maiztasuna. 2. Errainak. R. 3. Nau. Kaiok. 4. Duda. Bl. Ru. 5. Idiazabal. 6. Aia. Uso. Oñ. 7. La. Abarrak. 8. D. Ari. U. Ka. 9. Errealak. R. 10. Aleak. Kepa.

Goitik-behera: 1. Mendialdea. 2. Araudia. Rl. 3. Irudia. Arc. 4. Za. Aa. Area. 5. Tik. Zubiak. 6. Anabasa. L. 7. Sailburuak. 8. Uko. A. R. Ke. 9. N. Arloak. P. 10. Arku. Ikara.

B	E	S	T	A
E	R	O	A	K
S	O	R	R	A
T	A	R	O	T
A	K	A	T	S

Hitz Gezidunak

	Taberna	▼	Arrain harrapari	▼	Ezeztza	▼	Erdal forma	▼	1000 kilo
	Deitura		Musika nota		Momentu		Pala		
	►		▼		▼		▼		▼
	Izena	►							
	Infin., saldu								
Alferrik	▼	Selenioa	►	Autonomia Erkidegoa	►	Bibliako pertsonaia	►		
Begira		Segadak		Pl., barazki mota		Estrontzioa			
►		▼		▼		Lapurdiko herria	►	▼	
						Interjekzioa			
Baleztza erabiltzen du	►				▼				Gizon izena
2000an									
►			Ez geza	►		Infin., akitu	►		▼
			Kontsonantea			Modua			
Zientzia-adar	►		▼			Bokala	►	▼	Zilarra
Urtaro beroa						Ez eme		Interjekzioa	
►			Bokala	►	Santanderreko hiria	▼		▼	
			1		Boroa				
Eguzki	►		▼	Berako	►				

Pertsonaia: argazkilaria eta zine-zuzendari gipuzkoarra

Denborapasak: LUMA • Txistek: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibargarai, 12 • Tel: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

IÑAKI MURUA

ESAN ZER JATEN DUZUN, ESANGO DIZUT ZER ZAREN

Alferrikakoa da batzuei galdera hau egitea, platerekoari buruz ari garelakoan geratuko dira, jatea eta irenstea ezarriko zulotik zerbait barruratzea besterik ez baita gehienontzat. Beste askok berriz, ez daki zer erantzun edo ezin du: batzutan zer jaten duenaren arrastorik ez duela-ko eta besteetan hizketan ez dakielako, behien, ardien, txerrien (hauetako batzuk hiztun badira ere), oiloen e.a.en kasuan bezala.

Baina ni pertsonetaz ari naiz, edo pertsona direla uste dugunetaz behintzat, askotan, egiten dituztenak ikusita, hala ote diren, zalantzan jartzen bagara ere. Eurotzea eta erotzea batera samar iritsi baitzaizkigu. Gu ohartu gabe iritsi ere, baina ederki nozituko dugulakoan nago. Txuleta hezurrik gabe utziko digutelako? Ez noski, haragiaren gaitasuna ez delako okelarekin amaitzen, hasi baidzik!

GURE bizimodua, azturak eta azkurak bideratzen dituzten pentsu fabrikak ez dituzte hertsiko eta bai, aldiz, berriak ireki. Adibidez:

Zinemara bagoaz zine-pentsu fabrika handiek kudeatutako zinemetan haiek nahi duten filma ikusiko dugu, ia beti amerikarra. Telebistakoa ez dut aipatu ere egingo.

Musika arloan ezer gutxi da ingelesetik at egiten dena eta hura badela jakinarazteko ere, "astobeltxaren" lanak egin behar izaten dituzte.

Argitaletxeetan, arrain handiak txikia nahi duenean irensten du eta berea da itsasoa, eta hala izaten jarrai dezan, bitarteko guztiek balio diote pentsu-liburu fabrikari, baita epaile ahalguztidun bat bere pentsu salmentan komertzial jartzea ere.

Hezkuntzan eta testu liburuetan erreformaren kontrarreforma iritsi zaigu eta "revalida" garai batekoa izan zela uste zuenak, laster ikusiko du hamar urtetik hamalau bitarteko eduki guztiak batera jasotzen dituen liburu bakarra berriro, aspal-diko "escuelas unitarias" haietan, espiritu nazionala gailentzeko asmoz zerabilten bezala.

Baina, gotzainak ere erotu nahi dituen pentsu fabrikako fulano honek, gaur arte erokeria zena erotasuna dela sinestarazi dió askori edo, duela urte gutxi seko jota zegoenak bakarrik zeraman bizi-

modua, egun, hedatzen ari da. Gero eta bakartiagoak gara; gure ordenagailua, kalkulagailua, telebista, diskmana, autoa, kontu korrontea ... izanez gero ez dugu inoren beharrik; bozketetan desbinkulatzea normalizat daukagu edo, geure lantokiko konbenioak eskatzen dugunari erantzun diolako beste denen greba deiari ezezkua erantzuten diogu; eskirolak ez dira elkartasunik ez duten xomorroak, lan egiteko eskubideaz baliatzen diren langile eta herritar libreak baizik; eztabaida denbora galtzea da, hobe da ugazaba, irakasle, agintari edo dena delakoaren aurrean zure iritzia gorde eta isilik egotea, gero etxean bakarrik zaudenean egingo baituzu nahi duzuna; ETTak, droga saltzaileak, eskupekoak, torturak, sorgin ehizak, sakabanaketak... denak du lekua kontzientzi ezaren zaku zulatuan. Politikan edozer esan eta egin daiteke: behien gaitasunaren errua baserritarrei bota, elkar iraindu (irendu ere bai ahal balute), senitartekoak entxufatu, bahiketak asmatu eta epailearen nahiz lekukoaren aurrean erridikulua egin... edozerk balio du hedabideetan azaltzen bazara eta, inkestek, mezua jasotzen duenak sinesten duela badiote.

BATXILERGOAN eta Lanbide Heziketan

gero eta ikasle gehiagok eskatzen digu berak ez duela talde lanik egin nahi, ez dela ongi moldatzen taldean lanean eta, ea ezin al duen berak bakarrik egin. Berdin zaiola besteek baino lan gehiago egitea ere. Gu saiatzen gara geroko ikasketetan edo lanpostuan, sarritan, jardun beharko duela taldean lana egiten eta, orain entrenatu beharko lukeela ikusarazten. Hala ere, esan ahalak esan, derrigortuta eta desgogora egiten dute agindutakoa, ezeroso eta lekuz kanpo sentitzen dira, neurri batean behintzat, beldurra diote besteekin adostuta ari beharriari, besteen iritzia kontuan hartuta funtzionatzeak denbora galaraztea beste probetxurik ez omen dakar, gainera, haien kritikak jasotzeko arriskua ere hor dago.

Zergatik dator ezaugarri hauek dituen belaunaldi berria? Ez al du horrekin zerikusirik elikadurak? Eskolak gero eta eragin gutxiago du izaera hornitzailekoan eta hedabideetatik nahiz inguruko gizarte erakundeetatik egunero jasotzen dutena da nagusi. Zain ezazue, etxeetan bereziki, zuen seme-alabei eskaintzen diezuen elikagai aukera ●

"Zergatik dator ezaugarri hauek dituen belaunaldi berria? Ez al du horrekin zerikusirik elikadurak? Eskolak gero eta eragin gutxiago du izaera hornitzailekoan eta hedabideetatik nahiz inguruko gizarte erakundeetatik egunero jasotzen dutena da nagusi. Zain ezazue, etxeetan bereziki, zuen seme-alabei eskaintzen diezuen elikagai aukera"

Kontu zenhakia

Kontu zenhakia

Kontu zenhakia

n[on] klick, han txotx

sagardo eta
sagardotegiak
guztiak
Interneten

Sagardoa kanala

- Euskal Herriko sagardotegiak
- Sagarra eta bere mundua
- Munduko sagardo eta sagardotegiak

www.argia.com

egunero

• SAREKO ARGIAKO ALBISTEAK • KANALAK: euskal kultura (hari@, aurkibidea, gure mendea), sagardoa, umorea
• GAI BEREZIAK: bake prozesua, larrun, hauteskundeak, argiaren gai nagusiak • ZERBITZUAK: bilatzaileak, kioskoak
euskara, atsotitzak • SAREKO HERRIAK • ARGIA ASTEKARIA ON LINE • BILAKETAK • ELKARRIZKETAK • JOKOAK